
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google[™] books

<https://books.google.com>

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆՈՒ

ԱՆՆԱԶԷ ԴԱՏԻՆ

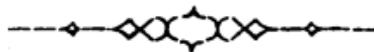
ԳՈՆՐԱՑ ՊՕՒԱՆՏԵՆԻՆ

ՎՈՒԳՈՒԱԹՐ ԱՍՐԻՅԷՏԷՆ

ՄՈՒՍԹԱՆՐԷՄ

ԳԻՐ ՀԻՓԵԱՅԷՍԻ

ԱԼՍՓԸՆ ԼԻՍՏՆԸՆՏԱՆ ԹԵՐԱԴԻՍԷ

ՎԻԷՆՆԱ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՊԱՍՄԱԼԻԱՆԷՍԻՆՏԷ

1872

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

ԱԼԼԱՅԸ ԳԱՑԻՍ

— ԷՔ —

ԳԻ Մ ԱՅ ԳՈՒՍ ԲԱՅԱՆԱՅԱԳԵՑ

Փօնթէնպլօ սէրայր իմփէրա-
թօրինին պիր օտասընտա՝ 1813
սէնէսինտէ՝ աղըր էլպիսէ գու-
շանմըշ պիր սիլահշօր տուրուր
ուտուլ: Հէնիւղ օն պէշ եաշըն-
տա օլան պու նէվճիվան՝ Ռէթէլ
թապիր օլունան Գօնթէ սիլսիլէ-
սի զատէկեանընտան օլտուգտան
մաատա՝ ճիհանկիր պիրինճի Նա-
փօլէոնուլն գուրէնասընտան օլ-
մագ իգպալինէ տախի նախ օլ-
մուշ ուտուլ: Պու արատա շահ-
պազ եիկիտին լէհճէի նուրանի-
սինտէ՝ պիր տաղը տէրուլն վէ պիր
մաթէմը գալպ տախի նիւմայան
օլուպ՝ շիրին կէօզլէրինի տօլտու-

րան ինճի կիպի եաշ տանելէրի
 փէյ տէր փէյ չօղալըպ թաշըպ՝
 սըրմալը էլպիսէսի իւղէրինէ ճէ-
 րէյան իտէր իտի: Լաքին պու տէ-
 րէճէ խէլէճանը գալպինի պիր
 սէս վէ եա պիր հարէքէթ իլէ
 պէյան իթմէյիպ՝ սիլահշօրանը
 իմփէրաթօրիյէ մախսուս օլան
 աթվար իլէ սապիթ իւ միւսթա-
 գիմ տուրուր ուտու: Ժօղէֆ
 Ռէթէլ նամ պու ճիվանըն իշ-
 պու տաղը տէրունինէ սէպէպ՝
 շիւպհէսիզ իթթիսալինտէքի օ-
 տատա արամ իթմէքտէ օլան պիր
 միւհթէրէմ իսթիյարըն հալը
 փիւր մէլալը իտի քի, ասլա կէօ-
 ղիւնիւ անըն եիւղիւնտէն պըր-
 մազ ըտը:

Պու միւհթէրէմ Իսթիյար
 իսէ՝ պօյճա ագսատէլէր կիլինմիշ
 օլուպ՝ իւղէրինտէ ասլա պիր մէս-

նէտը ճէլիլ ալամէթի կէօրիւն-
 մէտիքտէն մաատա՝ սաքինն օլտու-
 ղու էջլէ պիր սէրայըն սալթա-
 նաթընա նիսպէթլէ, գըյաֆէթի
 ատի, հաթթա՝ ֆուգարա գըյա-
 ֆէթինէ մանէնտ իտի: Անճագ
 քիպար սիմասընտա՝ գալպինտէքի
 հիսս իթտիյի էնվաի միհնէթ ու
 մէշագգաթ էսէրլէրի կէօրիւնէ-
 րէք՝ լէհճէսի ղաիֆ, պէնղի ա-
 ղարմըշ, եանագլարը սիւղիւմիւշ
 վէ կէօղլէրի իչինէ կէօջմիւշ օլ-
 տուղու հալտէ տախի՝ շու միհ-
 նէթքէշ հէյէթի իւղէրինտէ եի-
 նէ պիր նուրու էմնիյէթը թէ-
 վէքքիւլի միւշահէտէ օլունուր
 ուտու: Աէօրիւնիւր քի նէվճիվան
 ժօղէֆին տէրունինտէ շէֆագ-
 գաթ հասըլ իտէն էն պաշը սէ-
 պէպ՝ միւհթէրէմ Իսթիյարըն
 սապր ու թէհամիւլիւ իտի քի,

Ժօզէֆին գալպինտէ պէջիւք պիր
 Թէէսիր հասըլ էտէր իտի. վէ
 ագսատէլի Նիթիյարըն սուրէթը
 զահիրէսի՝ հագգընտա իպրազ
 օլունան ճէպր ու շիտտէթէ գար-
 շը՝ աշիքեար պիր սէտայը Փիղան
 կիպի քէնտիսինէ կէօրիւնիւր իւ-
 տիւ։

Օլ արատա միւհթէրէմ՝ Նի-
 Թիյար տուայա տուրմուշ գըյաս
 օլունուր ուտու. շէյլէ քի, էքի
 էլէրի՝ կէօքսիւ իւզէրինտէ պիրի
 պիրինէ գավուշմուշ, պաշը՝ պիր
 ազ եէրէ տօղրու էյիլմիշ, վէ
 Պարի Թաալա հաղըթէթլէրի գուր-
 պինտէ պուլունտուղունու հիսս
 իթտիյինտէն՝ լէհճէի շէյխուխէ-
 Թինտէ՝ զանն իտէրսին քի, պիր
 նօրու հիքմէթ մէվճուտ միւշա-
 հէտէ օլունուր ուտու։ Տաիմա
 կէօզիւ իւզէրինտէ օլան ժօզէֆէ

էջլէ կէլիր իտի քի, պու ատա-
 մըն տուասընտա պիր հիքմէթ
 վար, էջլէ քի էթրաֆըն սիւ-
 քիւնէթի իլէ պիր գաթ տահա
 ազամէթ քէսպ էտիպ տէպտէ-
 պէյը տիւնեամլէյէ մէքեան օլան
 սերայը իմփերաթօրի պէյթուլ-
 լահա թահվիլ օլմուշ կիպի քէն-
 տիսինէ կէլիր իտի: Իշթէ պէջ-
 լէ պիրի պիրինէ միւթէագգըպ
 թաաճճիւպ իւ հիւրմէթ իլէ ծօ-
 զէֆ միւթէէսսիր օլուպ կէօզլէ-
 րինի սիլերէք ֆիլիսէ ըէիսինէ,
 վէ եէր եիւզիւնտէ շազըթի
 Իսանըն վէքիլի իւզերլինէ՝ չէշմը
 թազիմ իւ հիւրմէթ իլէ տըգ-
 գաթ իթմէյէ պաշլատը: Չիւնքի
 պու միւհթէրէմ Իխթիյար՝ պի-
 րինճի Նափօլէոնուն տէօրթ սէ-
 նէտէն պերիւ էսիրի՝ եէտինճի
 Պիոս ֆահանայապետ իտի:

Սիլահշօրուն գուլազընա ա-
 փանսըզ պիր գըլըճ շամաթասը
 իսապէթ իտէր. շէջլէ քի կիթ-
 տիքճէ եագլաշըպ՝ չափուգ չա-
 փուգ վէ ուֆագ ուֆագ ատըմ
 ալարագ, սըրմալը սէրասքէր էլ-
 պիսէի րէսմիյեէսի կէյինմիշ պիր
 զաթ՝ սաղտա աչըգ օլան պիր
 գափուտան իչէրի կիրիպ՝ օտանըն
 օրթասընա գատար իլէրիլէտիք-
 տէն սօնրա՝ տուայա տուրան
 Քահանայապետին հէյէթինտէն
 իհթիրագ իտէր կիպի, պիրտէն
 պիրէ օրատա տուրուր: Պաշը
 սիյահ փարլագ վէ գըսսա քէսիլ-
 միշ սաչլար իլէ միւղէյեէն, պէն-
 զի՝ սարը էսմէրի, լէհճէսի՝ րա-
 պըթալը վէ հիւսիւնլիւ. եալը-
 նըզ՝ տէմիր մէշրէպ վէ ինատ ա-
 լամէթի օլան Ֆէվգ էլ զայէ տը-
 շարը չըգմըշ թըրաշըլ չէնէսի՝

պուռ քիպար վէ նազեք սուրաթ
ըլա իմթիզաճ իթմիշ տէյիլ իտի:
Կէօզիւնտէ օլան Ֆէվզ էլատէ պիր
խըշմ՝ պագտըղընը էզիճի, եա-
գըճը վէ սիհիրլէյիճի պիր խըշմ:
Խիւլասայը քէլամ՝ տիւնեայը
սարսան պիրինճի Նափօլէոնուն
պագըշըյըտը:

Մուազզամ մահպուսուն իւ-
զերինէ շէջլէ պիր գըսսաճա կէօզ
աթտըգտան սօնրա՝ Նափօլէոն
գըլըճընըն շամաթասընը արթը-
րարագ՝ պիր աղ տահա իլէրի
կէլիր: Աէ եէտինճի Պիոս մագ-
լում մագլում միւհթէրէմ պա-
շընը գալտըրըպ տօղըուլուր, վէ
զալիմինի թաթլըճա կիւլիւմնէ-
յէրէք գապուլ իտէր:

Սիւհաշօր պիր գօլթուգ եա-
նաշթըրըր իմիէրաթօրա:

“Աֆվ էտէրսինիզ, ազիզ Փէ-

տէր, տէր Նափօլէոն, խաֆիֆճէ պաշընը էյէրէք, աֆվ իտէրսինիզ իպատէթ թէֆէքքիւրլէրինիզէ մանի օլտուղումա. լաքին նէ չարէ. իշլէր աճէլէ տիր, միւճպիր տիր: Իմիէրաթօր վէ քահանայապետին պէյնինտէ պարըշ օլմալը: Մէսէլէնին իւղէրինէ սուգ գան ըլա տիւշիւնտիւնիւզ իսէ՛ տիւնքի իթտիյիմ թէքլիֆլէրիմ՝ սիզէ նէ գատար մէնֆաաթլը օլտուղունա էլպէթտէ իսքեաթ օլմուշսունուզ տուր:

“Էվվէթ, տէտի Պիոս, պէնիմ շախսըմա մէնֆաաթլը թէքլիֆլէր տիր, լաքին պէնիմ քահանայապետլիք ֆէրաիզմէ տէյիլ: Տէօրթ սէնէտէն պէրու կիրիֆթար օլտուղում շու շիտտէթլի մահպուսիյէթտէն պէնի գուրթարըյօրսունուզ, սէնէվի իքի մի-

լիօն մնաշ թայեին իտէյօրսու-
 նուզ, լաքին Պետրոս մերասը օ-
 լան էմլաքը կերի վերմէյօրսու-
 նուզ: Փէք ալա. Բօմայը վէ պիւ-
 թիւն քիլիսէ մէմալիքինի քէն-
 տինիզէ ալը գօյօրսունուզ: Պե-
 տրոս մերասընըն պու վէճՏ իլէ
 Ղասպ օլմասընա ըիզա վերէմէմ:
 Հիքմէթը էսրարը ըէպպանիյէ-
 տէն օլարագ, մին Ղայրը իսթիհ-
 գագ ըօւի վէմինտէ Հազըէթը
 Իսա վէքիլլիյինէ թայեին օլուն-
 տուզումտա՝ հէր քահանայապե-
 տին մէճպուր օլտուղու եէմինի
 պէն տախի իյֆա էյլէտիմ. պու
 եէմին մուճիպինճէ՝ Պետրոս մե-
 րասընըն Ղասպընա ասլա ըօւի
 ըիզա կէօսթէրէմէմ. շէյլէ քի
 էթմիշ օլտուղում իշպու եէմի-
 նի պասմագտան վէ վիճտանըմա
 պէյլէ պիր ճիւնհա իլէ սըգլէթ

վերմէտէն իսէ՝ շու մահպուստա
էօլմէք պանա տահա էյի տիր»:

Թէքէպպիւր իլէ ճէվապ վեր-
տի ճիհանկիր վէ տէտի. «Պէն
տէ էջլէ իսէ՝ սիլահ գուվվէթի
իլէ գազանտըղըմ մէմայիքի գա-
թիէն կերի վերէմէմ»:

Ձէ պիր
թէքտիր սուրէթի իլէ լագըրտը-
սընը իլէրի կէօթիւրիւպ՝ պէջլէ
սէջլէտի: «Պանա գարշը պէջլէ
պիր նամքեօրլուգ պէքլէմէղ ի-
տիմ սիզտէն. Ֆրանսատա իսթի-
լալ մէղճէպի մահվ իթմիշ իտի.
րուհանի կիւրուհի՝ եա թարտ վէ
եա գաթլ օլմուշլար ըտը. Փիս-
գոփոսլարըն քիւրսիւլէրի տէվ-
րիլմիշ վէ քիլիսէլէր իարապ օլ-
մուշլար ըտը: Հէր շէյի եէրինէ
կէթիրէն պէն իտիմ. փիսգոփոս-
լսանէլէր՝ թէքրար չօպանլարընա
նաիլ օլտուլար. տինտարլար՝ թէք-

րար րուհանի, րէիսլէրինէ գա-
 վուշտուլար: Քիլիսէ՝ Ֆրանսատա
 թէճճէտտիւտ իթտիյի իչին եա-
 լընըզ պանա թէշէքքիւր իթմէ-
 լի տիր. նէ տէմէք տիր պու. պա-
 նա, վէ պէնիմ կիպի մեզՏէպի
 սերպէսթիյեթէ չըգարան, մէզ-
 Տէպի սօն տերէճէյէտէք Տիմայէ
 իտէն պիր ատամա՝ պիր քահա-
 նայապետ էմնիյէթ իթմէսին. ա-
 գըլսըզլըզ, նամքեօրլուք վէ մու-
 իաթարալը շէյ տիր,»: Իշթէ պու
 թէՏտիտլի քէլամլէր իլէ իի-
 թամ էթտի սէօզիւնէ օլ մոլալ-
 զամ ճապպար:

Քիլիսէնին մահպուս րէիսի
 իսէ՝ մազլուժ վէ թաթլը պիր
 կէօզ իլէ մոլաննիտ ճիՏանկիրին
 եիւզիւնէ պագտըգտա՝ լէՏճէ-
 սինտէ պիր շէօլէի նուրանի միւ-
 շահէտէ օլուՆուր իտի:

Նիհայեթ, «Հաշմեթ լիւ էֆէն-տիմ, տէտի աղըրլըղ ըւա. Ալլահ եալընըղ նիյեթէ պագար թագտիր իտէր. էյէր սիղ տէ սահիճլէք աշգընա վէ իրատէի ճէլիլէի իլահիյեհսինէ իթաաթ էթմէք իւզըէ, մէզէպի եէնիտէն ֆրանսատա իպգա իթտինիղ իսէ՝ Ալլահ տա սիղէ միւքեաֆաթընը վէրիր. եօգ՝ էյէր Տիւսնի ըիզանըղ վէ նիյեթինիղ իլէ Հագգ Թաալանըն միւրատընա ալէթ օլմամըշսանըղ, պու պապտէ ախրէթտէ պիր միւքեաֆաթ պէքլէմէյին»:

«Զաթըր գուտսիյեթ պյաթընըղըն քէլամլէրի պիր աղ գարանլըգ կէօրիւնիւյօր պանա. պիր աղ տահա աչըգ սէօյլէմէնիզի նիյաղէ ըուխսաթ վէրիրմիսինիղ»:

“Հաշմէթլիւ էֆէնտիմ, տէ-
տիֆահա, պէնիմ սէրպէսթ սէյ-
լէմէմ” գալպինիզէ աղըր կէլէ
պիլիւր. լաքին սահիճլէյի պիր քա-
հանայապետտէն մաթլուպ իթ-
մէյէ հագգընըզ վար: Էվվէթ
Հաղըէթը Իսա վէքիլի վէլէվ
մահպուս, վէլէվ գաթլ մու-
խաթարասընտա պուլուեսա տա՝
խըտմէթը ճէլիլէսինի էտայէ մէճ-
պուր տուր. վէ պու խըտմէթ
տիր ճանլարըն սէլամէթի վէ
տողըուլուղուն վազ ու պէյանը,»:

Պունու տէյիպ եէտինճի Պիոս,
պիր գաչ տագիգէ սիւքիւթ իթ-
տի. շիւպհէսիզ, նէ եօլտա լա-
գըրտը իտէճէյինի տիւշիւնիւր
իտի քի, թիթիզ վէ մաղըուր
Իմիէրաթօրու կիւճէնտիրմէսին:

Նաիօլէոն պիլա սապր ճէվա-
պէ մունթաղըր օլուպ՝ օթուր-

տուղու սանտալիանըն գօլլարընը
իքի էլլերինին փարմագլարըլլա
լա էն գաթի թըգըրտաթըր ըտը ,
վէ աթէշ սաչան կէօզլերինի միւ-
թէրէտտիտ իսթիյարըն իւզերինէ
տիքմիշ իտի:

Յիլահչօր իսէ՝ տըշարտա տուր-
մուշ պուսլարը տիյնէր, վէ օլան
սէօհպէթին պիր քէլիմէսինի զայ
իթմէյերէք՝ զիհնինտէ սագլա-
մագ իւզրէ, քէնտիսինի թօփլա-
մագտա իտի:

Նիհայէթ, «Վէօրիւնիւր քի,
Ձաթը գուտսիյէթ այաթընըզա
փէք միւշքիլ պիր շէյ կէօրիւ-
նիւյօր զիգըլմէթ սահիհլէքլէրի
Իմիէրաթօրա պէյան իթմէք»
տէտի Նափօլէոն:

«Իշթէ, Հաշմէթլիւ էֆէն-
տիմ, տէտի Քահանայապետ, իշ-
թէ իսթէտիյինիղ սահիհլէքլէրի

ղայէթ մուխթասար սուրէթ իլէ սիզէրէ պէյանն իտէրիմ», : Պու- նու տէյիպ՝ շու վէճՏ իլէ քէլա- մա աղազ էյլէտի :

“Սիզէրէ բանա մայիւմ տիւր
 օ պէջիւք իխթիլալըն սէպէպլէ-
 րի քի, պիւթիւն ֆրանսայը էջլէ
 պիր տէՏշէթլիւ զիյան ու խարա-
 պիյեթէ զարգ իթտի : Հէր շէյ
 թապիաթը իլէ հասըլ օլտու :
 Էլլի սէնէ միւտտէթ, մէզՏէպ-
 սիզ պիր Ֆէյլէսօֆլուզ, տինէ
 խասիմ պիր - իլմ, մազարաթլը
 մաթպուլաթ, ճէմիյէթի ինսանիյ-
 եէնին նիզամ ու բապըթասընը
 մաՏվ իթտիլէր : ԱլլաՏ իլէ ալ-
 լաՏանի թէնպիՏլէրի՝ զազէթա-
 լարտա, ըիսալէլէրտէ վէ իլմ քի-
 թապլարընաա ըէզիլ ըըսվայ օ-
 լունտուլար :

“ԱլլաՏը ինքեար իտէն իլմ

իլէ՝ մէղճէպէ մուխալիֆ թահ-
 րիրաթըն պէյն էլ ահալի սաչ-
 տըզլարը թօխումլար ֆիլիզէն-
 տիլէր վէ մէյտան ալտըլար. ֆրան-
 սանըն ախլագը ֆէնալաշտը պօ-
 զուլտու: Քիպարլարըն տինսիզ-
 լիյի, պինամուսլուզու վէ պէտ
 խույլարը՝ ահալի վիւ ավամըն էտ-
 նա թագըմլարընա գատար սիրա-
 յէթ իթտի: Պիր քէրրէ ֆրան-
 սա սահիպի հայաթ վէ մէնպանը
 սաատէթը տիւնեա վիյեէ վէ ուխ-
 րէվիյեէ օլան Պարի թաալատան
 եիւզ չէվիւրտիմի, տինսիզլիյէ
 տիւշտիւմիւ, արթըզ օ տէհչէթ-
 լիւ իխթիլալ սէլէրի տէ՝ եազ-
 մուր կիպի պաշընա եազմայա
 պաշլատը:

“Ճէհէննէմ ճանվէրլէրինտէն
 միւրէթթէպ պիր կիւրուհ՝ օր-
 տու միսալի պիւթիւն ֆրանսա

մէմալիքինի՝ գաթլ, գանս վէ խա-
 րապիյէթ սահրասընա թահվիլ
 իթտի: Աիւնտիւզիւն այտընլըղըն-
 տա հէր տէհշէթլիւ ճինայէթլէր
 իճրա օլունտու, հէզարան հէզար
 պիկիւնահլէրին գանլէրի ճէրէյան
 էյլէտի. քիմսէ ըրզընտան, ճա-
 նընտան, մամէլէքինտէն էմին տէ-
 յիլ իտի. հէր շէյ ճանվէրլէրէ
 տէօնմիւշ ինսանլարա սայտ ու
 շիքեար օլտու:

“Իշթէ պէցլէ պիր տէհշէթ-
 լիւ հալ մէյանընտա՝ Զաթը հաշ-
 մէթ մէապընըղ մէյտանա կէլտի.
 Ալլահ թաալա սիզլէրէ պէցիւք
 ագըլ վէ պէցիւք գ ուտըթ վէր-
 միշ տիր: Սիզլէր իսթիլալ սա-
 նէմինի տէվիրտիպ զէնճիրպէնտ
 իթտինիզ. սիզլէր, Հաշմէթլիւ
 Իմիէրաթօր, սիզլէր նիզամ ու
 գավանիյնի իպգա վէ թէճտիտ

էյլէտինիզ . վէ . հէր նըզամաթա
 մէզհէպին էսաս օլտուղունու , վէ
 միւրատուլլահա րայէթ իթմէյէն
 տէվլէթին պագասը զայրը միւմ-
 քին օլաճաղընը էյիտէն պիլէրէք՝
 սիզլէր թարտ օլան րուհանի կիւ-
 րուհինի իատէ իթտիրտինիզ . վէ
 խրիսթիյանլըգտան խուրուճ ի-
 տէն Ֆրանսըզլարը՝ իմանա կէ-
 թիրմէք իւզրէ Ինճիլի սէլամէթի
 վազ վէրմէլէրինի սիզ թէնպիհ
 պույուրտունուղ : Տինսիզ պիր
 Ֆէյլէսօֆլուգ վէ մէզհէպսիզ պիր
 իլմ վասէթալէրի իլէ՝ ճէմիյէթը
 ինսանիյէնին հէր րապըթա շէ-
 րազէսի պօզուլմուշ օլտուղուն-
 տան՝ պունուն սէմէրէսի օլմուշ
 տուր Իիւթիլալ . շիւնքի տինի ի-
 սէվի վէ հիւսնիւ ախլագ հիսլէ-
 րի ինսանլարըն գալպինտէն զաիլ
 օլմուշլար ըար : Իմտի Զաթը հաշ-

մէթ սիմաթլէրի հէր նըզամանթը
 մէտէնիյեէյէ էսաս օլան քիլիսէի
 շէրիֆի՝ ֆրանսատա պէթէքրար
 իպգա էթմէք իլէ՝ պէօիւք պիր
 փօլիթիգա էսէրի մէյտանա չը-
 գարտընըզ :

“Իշթէ իշթէ, շիմտի անլատըմ՝
 ֆիքրինիզի տէտի կիւլէրէք Իմ-
 փէրաթօր. շունու տէմէք իսթէր
 սինիզ քի, գուլանտըղըմ թէտ-
 պիր, անճագ պիր փօլիթիգա իլ-
 մինտէն նէշէթ իթմէ թէտպիր
 վէ հիսապ տըր. եօիսա՝ տին-
 տարլըզ էսէրի տէյիլ տիր. վէ
 պու հալտէ՝ ախրէթտէ պիր միւ-
 քեաֆաթ տա պէքլէմէմէլիյիմ.
 չիւնքի իշին իչինտէ Ալլահ իչին
 պիր շէյ օլմայըպ՝ հէփ Իմփէրա-
 թօր իչին տիր: Ֆագաթ պէն տէ
 պունու թաստիգ իտէրիմ, տէտի
 Նափօլէոն, ազամէթ իլէ քի, պիր

տէվլէթ տախիլինտէ մէզՏէպ տէ
 օլմալը տըր: ՄէզՏէպսիղ պիր
 ճէմիյեէթ իտարէ էթմէք՝ պիր
 էմրը զայրը միւմքին տիր: Ասլա
 ըուխասաթ վէրմէմ քի, խրիս-
 թիյանլարըն մէֆրուզ օլտուղու
 Տիւսնիւ ախլագ մատտէսի՝ մէյ-
 տանտա թէզլիլ օլսուն. պիր ա-
 գըլը փօլիթիգա սահիպի պէջլէ
 պիր ույղունսուղուղա՝ Տիչ պիր
 վագըթ ըուլի ըիզա կէօսթ էրէմէղ:
 Քիմ քի ահալինին խրիսթիյան-
 ճա իթիգատընը քէօքիւնտէն չը-
 գարմագ իսթէրսէ՝ պէջլէ տէվ-
 լէթինի թէմէլինտէ նսարսան պիր
 Տիւքիւմտար՝ տէվլէթինին պաշը-
 նա երգըմասընը տա՝ Տէր հալտէ
 միւշահէտէ իտէճէք տիր: Իմտի,
 Ազիզ Փէտէր, նէ՞ տիր վէս-
 վէսէնիզ քի, պէջլէ մէզՏէպի
 տէրէճէի իւլատէ իսթիհսապ ի-

տէն գուտրէթլի պիր ղաթ իլէ
 հիւսնի իմթիղաճ վէ խալիսէթ-
 տէն իմթինա սիւրէթի կէօսթէ-
 րիւսինիղ :

“Պիր թարաֆտան մէյՏէպէ
 տէրէճէի իւլատէ իսթիհասպ
 կէօսթէրտիյինիղ հալտէ՝ տիկէր
 ճանիպտէն տէ քահանայապետէ
 պիր ճինայէթ թէքլիֆ իթմէնիղ՝
 աճաիպ տիր, տէտի Պիոս :

“Պու պապտէ սիզին իլէ հէ-
 մէֆքերար օլամամ, տէտի Նափիս-
 լէոն: Փափալարըն հիւքիւմէթի
 տիւնեէվլիյէսի՝ տին մատտէսի
 տէյիլ տիր: Հաթթա զաննրմճա
 պու հիւքիւմէթը տիւնեէվլիյէսէ՝
 Փափալըղա սյիտ օլան ղիմմէթլէ-
 րին թէքմիլէն էտասընա տախի
 մանի օլուր: Ֆրանսըղ գարագու-
 շու գանատլարընըն հիմայէթի
 ալթընտա՝ տիւնեէվլի իտարէ տաղ-

տաղալարընտան էզատէ օլարագ՝
սէրպէսթճէ հսոշամագտա օլուն:

“ Հաշմէթլիւ Խմփէրաթօր,
Ֆրանսըզ Գարագուշու փէնչէ-
լէրի ալթընտա սէրպէսթլիք մի,
տէտի մահպուս Բահանայապետ,
մահզուն մահզուն կիւլիւմնէյէ-
րէք: Իշթէ շու պէնիմ պուլուն-
տուղում հալ տախի կէօղէ կէօ-
րիւնիւր տէրէճէլէրտէ աշիքերար
էտէր քի, Բիլիսէնին ըէիսի՝ միւ-
ճէրրէտ սէրպէսթ օլտուղու հալ-
տէ՝ զիմմէթինի էտա խտէպիլիւր:
Պիր Բահանայապետ պիր հիւ-
քիւմտար թէպասսը օլմամալը
տըր. շիւնքի էջլէ պիր հիւքիւմ-
տար՝ քէնտիւնէ թապի օլան քիլի-
սէ ըէիսինի՝ փօլիթիգաճա մագ-
սէտլէրինէ ալաթ տա իթմէք իս-
թէր: Պինաէն ալէյհ, Բիլիսէ մէ-
մալիքինտէ, Բահանայապետլէրին

քէնտի սէրպէսթիյէթլէրինէ պիր մէլճա պուլմալարը՝ հիքմէթը էս-րարը ըէպպանիյեէտէն տիր:

“Ֆիլհադիգա թաաճիւպէ շա-յան շէյ, տէտի Նափօլէոն իս-թիհզաքեարանէ: Եվրօփանըն պիլ ճիւմլէ հիւքիւմտարանը պիր ի-շարէթիմէ միւթի օլուրլար. հէր միլլէթ մօլզաֆֆէր օրտուլարը-մա պաշ էյիպ՝ էմրլէրիմէ իթաաթ իտէրլէր: Եալընըզ թա՛հթը մահ-պէսիմտէ օլան պիր իսթիյար տօսթլուղումու ըէտտ իտէր:

“Մաղուր պույուրուն, Հաշ-մէթլիւ Իմփէրաթօր, պէնիմ կի-պի թա՛հթը մահպուսիյէթինիզ-պուլունան պիր քիմէսնէյէ՝ Զա-թը ալի սըֆաթլէրինին տօսթ-լուղուղայէթ միւթէպէր վէ մագ-պուլ տուր: Լաքին իճապ իտէր քի, քահանայապետ տէ Իմփէ-

րաթօրա տէյէպիլսին քի, Իրա-
 «տէնիզ հագսրզ տրը, վէ գա-
 «թէն էնտէր գաթ հագսրզ,
 «չիւնքի խրիսթիյանլըգ հիւսնիւ
 «ախլագընա վէ տին թալիմաթը-
 «նա որաշ նազըր օլան պիր զաթ-
 «տան իսթէրսինիզ քի, զասպը-
 «նըզա ընի ըիզա կէօսթէրսին»,:

Իմփէրաթօր՝ պու քէլամլէրի
 քէնտիսինէ հագարէթ օլմուշ
 կիպի ալարագ, «Ալա՛, մէշհո՛ւր
 տէյի հայգըրտը: Ղալիպա եա-
 լընըզ Հազըէթը Իսանըն վէքի-
 լինէ միւսաատէ վար քի, Իմփէ-
 րաթօրա գարշը պէջլէ ինսանի-
 յէթսիզ քէլիմլէր գուլանսըն:

«Հաշմէթլիւ Իմփէրաթօր, իֆ-
 րաթ թէէսսիւֆ իտէրիմ քի,
 քէլամը հագըգէթ սիզէ ինսա-
 նիյէթսիզլիք կէլիյօր» տէտի
 Պիոս:

Մաղրուրանէ պիր թարգ ըւա.
 “Պու տահա ալա, տէտի Էվրօփա
 Փաթիհի, վէ սանտալիէսինտէն
 եօգարը սըչըայըպ՝ արթըգ պու
 մէսէլէյի պերթերաֆ էտէլիմ,
 Քահանայապետ Էֆէնտի: Տօսթ-
 լուղումու ըէտտ իտէրսինիղ, պիր
 տէ տիւշմէնլիյիմին տատընա պա-
 գըն:

“Հաշմէթլիւ Իմփէրաթօր, տէ-
 տի Քահանայապետ թէսլիմիյէթ
 իլէ. պու թէհտիտլէրինիզի Հա-
 չա չըգանըն պադլարընա սունա-
 ըրմ, վէ պու տավանըն ինթիգա-
 մընը ալմագ գայտընը՝ Ալահա
 հէվալէ իտէրիմ, չիւնքի տավա
 քէնտի տավասը տըր:

Իմփէրաթօր թահգիր իլէ ճէ-
 վապ վէրիպ՝ տէտի. “Ագըլ ալ-
 մանղ շէյ. պու տավայը սունաճա-
 ղընըգ օ սիզին Ալահ՝ սիզին պա-

Թըլ իթիգատլարընըզտան վէ
խայալաթընըզտան տօղմա պիր
ազման տըր . . . :

“Հաշմէթլիւ Իմփէրաթօր, տէ-
տի Քահանայապետ Նափօլէոնուն
սէօղիւնիւ քէսէրէք վէ սէսինի
եիւքսէլթէրէք, էլվէրիր արթըգ.
ԱԱԱՀԸ ԳԱՏԻՄ Հալա սաղ տըր:

“Պունուն իլէ նէ տէմէք իս-
թէրսին, տէտի Նափօլէոն:

—“Կէցիւ քէնտինէ քիւրսի,
վէ եէրի այաղընա պասամագ իտէն
օ Ալլահ պուրատա հազըր տըր,
վէ սիզին պու քիւֆրիւնիւզիւ
տէ իշիթիյօր:

“Քարող լազըմ տէյիլ, Փափա
էֆէնտի, պաղըրտը Նափօլէոն
տարըլարագ: Նէ տէմէք տիր պու
Ալլահը գատիմ տահա սաղ տըր.
պանա պիր գօրգու վէրմէք մի
օլաճագ:

“Ե՛վ վեթ, հեմ տէ փէտէրանէ վէ խալիսանէ պիր իխթար:

“Շիւպհէսիզ շունու անլաթմագ իսթէրսինիզ քի, օ Ալլա՛հը գատիմ” նիհայեթ քէյֆինիզէ կէօրէ իւզէրիմէ վազ իթտիյինիզ մանադրանքըն հիւքմիւնիւ իճրայէ տէ մէյլ իտէճէք:

“Օ մանադրանք քիլիսէ գանունլարը մուճիպինճէ վազ օլունտու, քիլիսէնին ղասիպի օլան ֆրանսա Իմիէրաթօրու Նափօլէոն Պօնափարթինին իւզէրինէ:

Նափօլէոն քինայի պիր թարզ իյէ կիւլէրէք, վէ դըլըճընը եերէ սիւրթէրէք՝ օտանըն իչինտէ պիր դաչ տէֆա կէզինտի:

“Հա՛, հա՛, պաղըրտը սօնունտա. պանա պէջլէ լագըրտը իթմէք, հէ: Պու տախի եինէ

Հաղըէթը Իսա վէքիլինին պիւր սէրպէսթլէյի օլմալը:

“Հաղըէթը Իսա վէքիլինին պօրճու տուր պու, տէտի Պիոս: Տիւննա գուտրէթլիլէրինէ՝ վաճիպէի զիմմէթլէրինի Քահանայապետտէն մաատա քիմ իխթար իտէճէք:

“Նէթիշիր արթըգ, եէթիշիր, տէտի Նափօլէոն գարշը կէլէրէք: Վագըթճա եանլըշլըղընըզ վար: Օրթա տէհրտէ տէյիլիզ շիմտի,”:

Վէ պունու տէտիքտէն սօնրա թէքրար սիւքիւթ իտէրէք՝ օտատա կէզինիր իտի: Սըգլէթ վէ պիհուզուրլուգ ալամէթի իւզէրինտէ աշէքեար կէօրիւնիւր իւտիւ:

“Սըւհը գատիմ հալա սաղտըր, տէտինիզ: Սիզէր պունտան նէյէ պէքլէրսինիզ, նէ իւմիտ իտէրսինիզ:

“Հագգ Թաալա Հազրէթլէրի գատրը վէ սատրճը մութլագ տրը, վէ վատրնը իճրա իտէր, տէտի Պիոս:

“Օլ գատրը վէ սատրճը մութլագ Հագգ Թաալա սիզէ նէ վատ իթմիշ տիր աճապ, տէյուզէվգ թարզը իլէ սիվալ իթտի Նափօլէոն:

“Քիլիսէսինէ՝ պիւթիւն տիւշմանլարընա գարշը Տիմայէթ իտէճէյինի, վէ պունուն իլէ պէրապէր անըն իլա ախր իտ տէվրան պագի գալաճաղընը վատ իթմիշ տիր տէտի րէսմէն իսթիյար Փափա:

“Պու փէք պէյիւք պիր վատ տրը, պագալըմ: Պէն օ Ալլա՛Տը գատիմին վէքիլինտէն վէ Քիլիսէսինտէն մէմնուն տէյիլիմ: Պէլքի պէն տէ պիզգաթ պիլ տէվ-

լէթ մէզՏէպի իճատ իտէրիմ, վէ
օնուՆն րէիսի տէ քաՏանայապետ
օլմազ, Իմփէրաթօր օլուր:

“Գուտրէթիճիզի մուպալաղա
իլէ թագտիր իտէյօրսուՆուղ,
Հաշմէթլիւ Իմփէրաթօր, տէտի
Փափա Հազրէթլէրի ղայէթ թէ-
վազուքեարանէ:

“Էվրօփա տէրուՆիճտէ Տէր
շէյէ մուգթէտիր իմ, պաղըրտը
ճէՏալէթ ճէսարէթի իլէ՝ Ֆա-
թիճի ճիՏան: Եալընըզ մուան-
նիտ պիր իսթիյարըն ինատընը
գըրամայօրում, քի քէնտիճէ գա-
տիմ ԱլաՏըն վէքիլի իսմի վէրիլ:
Աարսըն էջլէ օլսուՆ, վէ թէվա-
զիւ իթմէտիյի իչիՆն գօ մաՏ-
պէստէ Ֆէվթ օլսուՆ,“:

ՔաՏայապետ քիպարճա պա-
շընը եօգարը գալտըրտը, վէ
միՏլթէրէմ լէՏճէսի իւզէրիճտէ

պիր հիտտէթը ըռհհանիյէ միւ-
շահէտէ օլռռնռռռ ուտռռ:

“Հաշմէթլիւ Խմփէրաթօր, տէ-
տի, ըռռիսաթ վէրինիզ քի, թէ-
վարիիի ճիհանըն պիր դաչ սա-
հիֆէսինի կէօզիւնիւզիւն էօնիւ-
նէ աչայրմ, վէ սիզի փարէ փարէ
իտէճէք էլի՝ սիզէ կէօսթէրէյիմ,”:

Խմփէրաթօր աշըրը թաաճճիւպ
իլէ նազար իտէր իտի հռռզռռ-
րռռնտա տռռրան զաիֆ իիթիյա-
րըն պիրտէն պիրէ թէպտիլ օլան
լէհճէսինէ, քի ա՛հտը աթիգ
փէյղամպէրլէրի միսիլլիւ, էթ-
րաֆընը պիր նռռրո՛ւ սէմնավի
սարմըշ կիպի տիքիլիպ տռռրմռռշ
ռռտռռ: Պիր պագըշը իլէ օրտռռ-
լարը սարսան, վէ թաշ եիւրէքլի
ասքէրլէրինի թիթրէտէն Նափօ-
լէոն հիճապընտան իսէ, կէօզիւ-
նիւ եէրտէն գալտըրամնազ ըտը:

“Սէջլէյին, տիյնէյիմ, տէտի պիր ազ սօնրա, պաշընը խաֆիֆ-ճէ էյերէք:

“Սիզ պանա գօրգու վէրիր-սինիզ, տէմէյէ պաշլատը Պիոս, սիզ պանա գօրգու վէրիրսինիզ քի, պէնի էօմրիւմիւն նիհայէ-թինէ գատար մահպէստէ թու-թաճագսընըզ, քիլիսէյէ մուսալ-լաթ օլուպ՝ մահվ իտէճէքսինիզ, սիզին հէր րատէթինիզէ պաշ էյէն՝ պիր տէվլէթ մեզհէպի ի-ճատ իտէճէքսինիզ: Լաքին պու սիզին միւրատ իթտիյինիզ շէյ-լէրի՝ սիզտէն էվվէլ սիզտէն գուվ-վէթլի ճիհանկիրլէր տէ պէյհու-տէ չալըչըպ՝ պաշա չըգարմատը-լար:

“Պիւթիւն ճիհանըն սահիպ-լէրի՝ Բօմա Իմիէրաթօրլարը իւչ-եիւզ սէնէ քիլիսէյէ մուսայլաթ

օլտոուլար, վէ քրիստոս էֆէն-
 տիմիզին թալիմաթընը մահվ
 իթմէյէ չալըշտըլար, քահանայա-
 պետէրի գաթլ իթտիլէր, տին-
 տարլարա էզիյէթլէր վէրտիլէր:
 Լաքին օ ղայէթ գուտրէթլու Իմ-
 փերաթօրլարըն իւշեիւզ սէնէ-
 լիք թազեիգաթը, օ գատար գը-
 յագլըզլարը, օն իքի միլիօն խրիս-
 թիյանլարըն գանը գաթլի՝ նէ
 նէթիճէ պուլտու: Թամմ՝ նի-
 յէթլէրինին մուղպիրի: Քրիստո-
 սուն թալիմաթը մահվ օլմատը,
 հահա: Թազեիգաթ՝ շէտիտ Փուր-
 թունա ըիւզկեարլէրի կիպի, քէ-
 լամուլլահ թօխումլարընը տահա
 ուզագլարա սերփտի. վէ շահիտ-
 լէրին գանընտան եէնի եէնի խրիս-
 թիյանլար տօղտու: Պու թաաճ-
 ճիւպէ շայան հալ նէտէն զու-
 հուր իթտի. սատէճէ շունտան

քի, Զաթը վալանըզըն իսթիհզա
 իթտիյի օլ Ալլահը գատիմ սէօ-
 ղիւնտէ տուրտու, քիլիսէսինի
 տէյիլ պիլ ճիւմլէ տիւշմանլարա,
 իլլա ճէհէննէմէ գարշը տախի
 հիմայէ իթտի:

“Նէրէտէ տիրլէր շիմտի օլ
 մէմայլիքի ճիհան սահիպլէրի, օլ
 բօմա Իմփէրաթօրլարը. չօգտան
 գայպ օլմուշ պիթմիշ տիրլէր,
 քէնտիլէրի տէ տիւննէվի հիւ-
 քիւմէթլէրի տէ. թախթլարընըն
 թօղլարը հավայա սավրուլմուշ-
 վէ գուվվէթը մէվճուտէլէրիլլէ
 հիմայէ իթտիքլէրի օլ փութփէ-
 րէսթլիք միհրապլարը երգըմըշ
 նապէտիտ օլմուշ տուր: — քի-
 լիսէ իսէ, հալա սապիթ իւ գա-
 վի տուրմագտա տրը:

“Թէվարիլսահիֆէլէրինինպիր
 ազ իլէրիլէրինի տէ օգույալմ:

Օրթա տէ՛հրտէ տախի քահանայ-
ապետլէրէ գարշը գուտրէթլու
Իմիէրաթօրլար գուհուրա կէլ-
տիլէր. կերէք Քիլիսէ վէ կերէք
րէիսլէրի էնվա՛ի Թաղեիգա՛թը
շէտիտէյէ մազհար օլտուլար.
լաքին Քիլիսէսինի հիմայէ իտէն
օլ Պազու՛ի Իլահի՛ պիւթիւն տիւշ-
մէնլէրինի փարէ փարէ վէ մահվ
իթտի:

“Սիզ քէնտինիզ տախի, Հաշ-
մէթլիւ Իմիէրաթօր, շու մէս-
նէտտէ սէլէֆիմ՝ օլան օլ տինտար
ալթընճը Պիոսու՛ էսիրլէյէ սէվգ
իթտինիզ, վէ միւսաատէ իթտի-
նիզ քի մահպէստէ էօլսիւն. Պէ-
նի տախի տէօրթ սէնէտէն պէ-
րու մահպէստէ ԹուԹարսընըզ.
ա՛հ. պու միւտտէթտէնէ մէշագ-
գաթլար չէքմէտիմ, նիչէ տէֆա-
լար՝ էճէլիմ շու միհնէթլէրէ

նէթիճէ վերէճէք տէյի մէմոռ
 իտէրիտիմ. լսքին պու ճիւմլէ
 իլէ հէնիւզ հայաթտայրմ:

“Պէլի, հայաթտայրմ. վէ Ալ-
 լա՛հը գատիմին Պազուսու նասըլ
 սիզի տէ խիւրտէխաշը իտէճէք՝
 օնու տա կէօրէճէյիմ: Արթըզ
 սիզին տէ էօլչիւնիւզ տօլմոռ
 տուր, վէ չօզ սիւրմէզ՝ սիղ տէ
 Քիլիսէյի թագեիզ ու թագիպ ի-
 տինլէր իլէ հէմհալ օլաճագսը-
 նըզ”:

Քահանայպետ սէօղիւնիւ պի-
 թիրիպ՝ սանտալիասը իւզէրինէ
 տիւշտիւ: Իմփէրաթօր գօլլարը-
 նը կէցսիւնէ գափուշտուրարագ
 տուրուր ուտու, վէ վահշի պիր
 պագըլ ըլա կէօղլէրինի միւհթէ-
 րէմ Իխթիյարըն իւզէրինէ տիք-
 միշ իտի:

Գափուտա տուրան սիլահշօր

պաշտան այաղա գատար թիթրէր
իտի: Քահանայապետ՝ տիւննայր
մանէվինին պիր ճիսմի նուրա-
նիսի կիպի, վէ Նափօլէոն՝ կիր-
տապլար մախլուգու տէհշէթլիւ
պիր ճին կիպի կէօրիւնիւր իւտիւ
քէնտիսինէ:

“Փափալարըն սօն տէրէճէ ճիւ-
րաթը տըր պու, պաղըրտը խըշմ
ըլա Քաթիհի ճիհան. Ալլահը
աթիգ՝ մէճնունլէրի խիւրտէխաշ
իտէր, վէ տէյիլ Գայսէրի: Հէլէ
սիզի, Փափա Հազընթլէրի, սի-
զի տէ պէնիմ հիտտէթիմ խիւր-
տէխաշ իտէճէք տիր”:

Պունու տէյիպ, վէ տէր ագապ
եիւզիւնիւ տէօնտիւրիւպ՝ խըշմ
իլէ օտատան չըգտը կիթտի:

Պիւթիւն օ կէճէ Նափօլէոն
պիհուզուր օլտու. վէ քէնտի
քէնտիսինէ անլաշըլմազ սուրէթ-

տէ տիլինէ վերէրէք՝ օտասընտա
 լա էն գաթի կէզինիր տուրուր
 ուտու: Այանըգ վէ մունթագըր
 սիլահչօր պու վէճճ իլէ պաղըր-
 տըղընը աշիքեար իշիթտի:՝ Ալլա՛-
 ճը աթիգ պէնի խիւրտէխաշ ի-
 տէճէյիմիշ ճէ. գահ գահա՛: Պէն
 նէ Ալլա՛ճը գատիմի պիւ շէյ ե-
 րինէ գօրում, նէ տէ կէչմիշ
 վագթլարըն քեաֆֆէի թէվարի-
 իինի:

ԻՄՓԵՐԱԹՕՐ ՍԻՒՐԿԻՒՆՏԷ

Իբրի սէնէ սօնրա, վագթը իլէ
Փաթիհի ճիհան օլան Իմփերա-
թօր Նափօլէոն՝ Սէնթէլէնա ա-
տաօրնտա սիւրկիւնտէ իտի: Պու
ատա չէօլ շէքլինտէ օլուպ, սէ-
քէնէսի եօգ կիպի տիր. հիչ պիր
թարաֆրնտա կէօլկէ իտէճէք
պիր աղաճ պուլունմազ. ուֆագ
իշլէնմիշ թարլալար տախի փէք
սէյրէք կէօրիւնիւր. հեր թերա-
ֆը գայալոգ վէ աթէշֆիշան
տաղլարըն պագիյէսի. նիհայէթ՝
հուտուտուղ Օգիանօս տերեա-
սը իչինտէ տէհչէթլիւ պիր մահ-
պէսխանէ տիր: Տէնիզին պիր
քէնարընտա պիր սալգըմ սէօ-
յիւտ աղաճը տիքիլի օլուպ՝ պու-

Նուն գէմինէ մէյեալ օլան ինճէ տալլարը՝ Իմիէրաթօրա ճիւղիճէ պիր կէօլկէ իտէրլէր իտի. սաաթ սաաթ օրատա տուրուր, վէ տօնմուշ կէօզիւ իլէ հատտ իւ հիսապա կէլմէզ տալկալար էնկինի-նի թամաշա իտէր իտի:

Շու հալտէ Նափօլէոն Փէվգ էլ ատէ պիր էլէմ վէ գասավ-վէթ իչինտէ իտի: Եէր իլէ եէքսան օլան էֆէնտիսինէ եալընըզ սատըզ գալարադ՝ հիւսնի ըիզապը իլէ պէտպախթլըղընա հիսսէտար օլան Սէրասքէր Պէրթրան վէ Գօնթ ժօզէֆ Րէթէլ, պու թաճ իւ թախթընտան մազուլ օլան հիւքիւմտարըն տաղը տէրունինիթէլաշ իլէ տըգգաթ իտէրլէր իտի:

Նակէհան Իմիէրաթօր նազարընը սիլահշօրա չէվիրիպ՝ «Ժօզէֆ, տէր, ֆօնթէնպլօ սէրպըն-

տա Եէտինճի Պիոս՝ շու պաշումա կէլէնլէրի էվվէլճէ պանա պիլտիրտիյի զէման սէն օրատա հազըր ըտըն:

— “Է՛վվէթ, Հաշմէթլիւ, պէն օրատա հազըր ըտըմ:

— “Խաթրընտա՞մը տըր կէօրիւշմէմիզ վէ օլան սէօհպէթլէր:

— “Է՛վվէթ, Հաշմէթլիւ էֆէնտիմ, շիմտիքի կիպի խաթրըմտա տըր, վէ ասլա ֆիքրիմտէն չըգարամամ: Փափա օ վագըթ պանա աստի պիր ատամ կէօրիւնմէզ իտի:

— “Եա նէ՞ կէօրիւնիւր իտի:

— “Բո՛ւի զէմինտէ Հազըլէթի Իսանըն վէքիլի:

— “Տօղրու սէջլէյօրսուն, էվլատ: Օ վագըթ պէն պունա կիւլէրիտիմ. լաքին շիմտի կէօզիւմէ

պէջիւք պիր տօղրուլուգ կէօ-
րիւնիւյօր. վէ ֆիլ վագի, ֆափա՝
եէր եիւզիւնտէ Հազըէթը Իսա-
նըն վէքիլի տիր»:

ՊուՆու տէյիպ, վէ պիր ազ
վագըթ սիւքիւթ վէ տալղընլըգ-
լա տէնիզի թամաշա իթտիքտէն
սօնրա, “է՛յ, քահանայապետին
սէօզլէրի տէ խաթըրընտա՞ մը տըր,
տէյի սիվալ իթտի:

— “Թէքմիլ խաթըրմտա տըր,
Հաշմէթլիւ էֆէնտիմ: Աղիզ քա-
հանայապետ՝ Ալլահը գատիմ հէ-
նիւզ սաղ տըր, տէտի: Փուլթ-
փէրէսթ վէ խրիսթիյան հիւ-
քիւմտարլարըն՝ քիլիսէյէ վէ
քահանայապետլէրէ գարշը նա-
սըլ ընճիտէ վէրաիքլէրինի, վէ
Ալլահ թաալանըն քիլիսէյէ մու-
սալլաթ օլանլարը նասըլ խիւր-
տէխաշ իթտիլինի, վէ պուՆուն

մուղայիրի՝ քահանայապետներին
քիւրսիսինն վէ քիլիսէնն տա-
մա նասըլ պագի վէ սապիթ
գալտըղընը՝ թէվարիխի ճիհան-
տան իսպաթ իթտի:

“Սէօղիւնիւ իլէրի կէօթիւր,
սէօղիւնիւ իլէրի, Ժօղէֆ, տէյի
իպրամ իտէր իտի Նափօլէոն,
չիւնքի կէօրիւր իտի քի նէվճի-
վան եիկիտին զիատէ սէօյլէմէյէ
ճէսարէթի եօղուտու:

— “Օ Ալլահը գատիմ” Զա-
թը Իմփերաթօրինիզի տախի
խիւրտէխաշ իտէճէք, տէտի քա-
հանայապետ, էյէր քիլիսէսինի
գօվալամատան վազ կէլմէզսէ-
նիզ. չիւնքի Ալլահ՝ կէրէք քիլի-
սէսինի, վէ կէրէք եէր եիւզիւն-
տէ վէքիլինի հիմայէ իթմէյէ
սէօզ վէրմիշ տիր, վէ պու սէօ-
ղիւնաէ սապիթ տուրուր:

“Է՛վ վէժ, պէջլէ տիր, տէտի
 Իմփէրաթօր, պաշը իլէ տախի
 պիր Թաստիգ ալամէթի կէօսթէ-
 րէրէք: Արթըգ սէնին էօլչիւն
 տէ տօլմուշ տուր, տէտի Քահա-
 նայապետ. վէ չօք սիւրմէզ՝ սէն
 տէ հէփ քիլիսէյէ միւսալլաթ
 օլանլէրին հալինէ տիւշէճէք սին:
 Քահանայապետ եալանճը փէյ-
 ղամպէր տէյիլ իմիշ, տէտի Նա-
 փօլէոն: Պէնիմ ասայը հիւքիւմ-
 տարանիմի գըրանլար ինսանլար
 տէյիլ իտի. եալընըզ Գատըր
 մուլթլագ պու իշի պաշա չըգար-
 տը: Պէն տիվանէ կիպի, շէրէֆլի
 ֆիւթուհաթլէրիմի կէօզիւմէ
 փէրտէ իտիւպ՝ հիչ պիր շէյի
 կէօրմէզ իտիմ. լաքին պին սէ-
 քիզ եիւզ սէնէլիք Թէվարիս նէ
 գատար մէյտանտա վէ պյան ա-
 շիքեար պէնի իսքեաթ իտէպի-

լիր իտի քի, հէր գուվվէթ՝ Պետ-
րոսուն գայասընա չարփտըգտա,
տէվըիլիր: Ֆիլ հագիգէ, Ալլահը
գատիմ սաղ տըր, վէ քէնտի
վէքիլինի մուազզէպ: իտէնլէրի
եէր իլէ եէքսան վէ խիւրտէխաշ
իտէր:

“Քէլամընըզըգարշըլամագ իս-
թէմէմ, Հաշմէթլիւ Իմփէրա-
թօր, տէտի Պէրթրան. Բուսիա-
տա օրտունուն իւզէրինէ գըյամ
իտէն օլ Ֆէվգ էլ ատէ շիտտէթլի
սօուգ տա Ալլահըն էմրի իլէ օլ-
մուշ օլտուղունու ինքեար իթ-
մէմ. լաքին գաթիէն պիղի պէջ-
լէ իտէն Վիսիա ճէնկի օլտու:

“Սէրօսքէր, տէտի Նափօլէոն
սէպաթ իլէ, օրտուլարըն պախ-
թընա տա հիւքմ իտէն՝ Ալլահ
տըր: Օգիանօս տէրունինտէ շէջ-
լէ թէնհանիշին օլմագըգ՝ պիլէ

ԹէՖէքքիւրէ մէյտան վէրիր. վէ
 պէտպախթլըգ պէնիմ կէօզիւմիւ
 աչմըչ տըր: Եէնիլմէմ, տիւշմէմ,
 սիւրկիւնն օլմամ՝ ճիւմլէսի տէ
 ֆիլիսէ ըէիսինէ իպրազ իթտի-
 յիմ խոուսումէթտէն նէշէթ իթ-
 տի: Եէտինճի Պիոսուն հագգը
 վար: Պետրոս՝ քիլիսէնին համի՛ի
 մութլագը, օ տէվիրտի պէնիմ
 թախթլմը,»:

Պերթրան գարշը կէլմէտիյին-
 տէն՝ Իմիէրաթօր թէքրար տէրին
 թէՖէքքիւրլէրէ տալտը:

Խայլը միւտտէթ սիւքիւթ իթ-
 տիքտէն սօնրա, թէքրար քէլամէ
 աղազ իտիւպ տէտի. «Ալլահըն
 էվլատը եօգ տուր տէյի Մըսըր-
 տա իլան իթտիմ իտի. լաքին
 շիմտի Հազըէթի Իսանըն ալլահ-
 լըղընը՝ եէմին իլէ թաստիգ իտէ-
 ըիմ: Սուրէթը զահիրէտէ տիւր-

կեր էվլատը օլան պիր Եահուտի՛
 պէն Ալլահ ըմ, Զաթը իլահիյիմ,
 վէ հեր շէյին եարատըճըսըյըմ
 տեր վէ պու ալլահլըղընը հատտ
 իւ հիսապա կէլմէզ միւճիւղէլեր
 իլէ իսպաթ իտեր. լաքին օ միւ-
 ճիւղէլերինտէն տահա աչըզ սու-
 րէթտէ՛ սահիհէն Ալլահ օլտու-
 ղունա պէնի իսքեաթ իտէն՝ քէն-
 տի մուվաֆֆազըյէթի տիր:

Վագաա Իսքէնտերը քէպի-
 րին ֆիւթիւհաթլարը իւղերինէ
 թաաճճիւպ իտերսինիզ. լաքին
 Հազըթը Իսանըն ֆիւթուհաթ-
 լարը մուվաճէհէսինտէ՛ Իսքէն-
 տերին ֆիւթուհաթլարը նէ մա-
 գուլէ շէյ տիր: Հիչ պիր շէյ.
 չիւնքի Իսքէնտեր պիւթիւն ճի-
 հանը զապթ իթտի իսէ տէ, պու
 մուզաֆֆերիյէթի կէչիճի վէ
 պիր տագիգէլիք շէյ իտի: Պու-

նուն մուղայիրի՝ Հաղորէթը Իսա-
 նըն Տիւքիւմէթի ելան պագը
 տըր. վէ քէնտիսինէ պէնա իթ-
 տիյի եալընըզ պիր ճէմիյէթ օլ-
 մայրպ, իլա պիւթիւն ինսան ճին-
 սի տիր. վէ անըն մուզաֆֆէրի-
 յէթի իսէ՝ պին սէքիզ եիւզ սե-
 նէտէն պերու տէվամ իթմէքտէ
 տիր, վէ իլա տիր իտ տէվրան
 տէվամ իտէճէյինէ տախի ասլա
 շիւպհէ եօզ տուր:

“Լաքին Հաղորէթը Իսանըն՝
 հէր պիր շախս իւզէրինտէ հիւ-
 քիւմէթ իճրա էտիպ գազանտը-
 ղը շէյ նէ տիր: Պիր ֆէյլէսօ-
 ֆուն՝ քէնտի տօսթլարընտան,
 պիր փէտէրին՝ քէնտի էվատլա-
 րընտան, պիր զէվճին՝ քէնտի
 զէվճէսինտէն, պիր գարնտաշըն՝
 քէնտի գարնտաշընտան շօգ տէ-
 ֆա պէյհուտէ թալէպ էթտիք-

Լերի՝ էլէ կէչիրմէսի Էն միւշքիլ
 օլան եիւրէք վէ մուհասպպէթ
 տիր քի, Հազըէթը Իսա պին սէ-
 քիզ եիւզ սէնէտէն պերու պին-
 Լերճէ պին քէսանըն իշպու եիւ-
 րէք վէ մուհասպպէթինի գազան-
 մըշ տըր: Պու պիր միւճիւզէ,
 մաֆէվգինտէ պիր միւճիւզէ տէ-
 յիլ մի տիր: Իսքէնտէր, Չէզար
 վէ Աննիփալ պիւթիւն ագլ ու
 Փիրասէթլէրիյլէ, պէջլէ պիր ի-
 շէ միւզթէտիր օլամամը շար տըր:
 Էվվէթ, տիւնեպյա սահիպ օլտու-
 լար. լաքին պիր գալպ, պիր եիւ-
 րէք գազանամատըլար: Քրիստոս
 իսէ՝ պին սէքիզ եիւզ սէնէտէն
 պերու հէզարան հէզար գալպլէր
 գազանմըշ տըր. շէջլէ քի մի-
 լիօնլարճա ինսանլար քէնտի ուղ-
 րունա գան տէօքիւպ՝ շահիտ օլ-
 տուլար. եինէ միլիօնլար հիւսնիւ

րիզալէրի իլէ պօյունտուրաղը
 Թահթընա կիրտիլէր, վէ անըն
 ուղրունա հէր նէվի վէ էն չէթին
 Ֆէտաքեարըլըգլարը տախի տէր
 իւհտէ էյլէտիլէր: Իմտի Հազըէ-
 Թը Իսանըն պու էն պէջիւք միւ-
 ճիզէսինի, Էանի՝ քէնտիսինին՝ ճի-
 հանըն Եարատըճըսը քէլամուլլահ
 օլտուլունու քիմ Թանըմամազ-
 լըգ իտէպիլիր:

“Ինսան տէրինճէ տիւշիւնիւր-
 սէ, տէտի սէրապէր Պերթրան,
 մէճպուր տուր իգըար իթմէյէ
 քի, ըո՛ւի զէմինտէ պաշըճա միհ-
 նէթ, մէշագգաթ վէ Ֆէտաի
 նէֆս Էսասը իւզէրինէ պինա օ-
 լունան Հազըէթը Իսա հիւքիւ-
 մէթինին տէվամ ու պագասը՝
 տաիմի պիր միւճիզէ տիր:

“Պիլի՛ր մի սին, Սէրապէր,
 տէտի Նափօլէոն սօն տէրէճէ էշգ

իլէ, պիլըր մի սին քի, էջլէ օր-
 տուլար գուրտում քի, պէնիմ
 ուղըումա մէմնունէն էօլիւմէ գօ-
 շարլար ըտը. լաքին տախմա պաշ-
 լարընտա հազըր պուլունմալըյը-
 տըմ, կէօզլէրիմ կէօզլէրինէ վէ
 սիհիրպազ սէսիմ գուլագլարընա
 ագս իթմէլի իտի: Նաքին՝ իսմիմի
 վէ մուհապպէթիմի գալպլէրտէ
 մուէպպէտէն պէր տէվամ իթ-
 տիրէ պիլէճէք էջլէ պիր էսրար
 պիլմէզ իտիմ: Շիմտի քի, Սէնթ-
 էլէնա ատասընտայրմ, նէրէտէ
 տիր շու պէտպախթլըղըմըն խիւ-
 լիւսճիւլէրի, նէրէտէ տիրլէր
 տօսթլարրմ: Էվվէթ, սիզ պիր
 իքի քիշի՝ սիւրկիւնիւմէ հիսսէ-
 տար օլմուշ սունուզ. պիր ազ
 վագըթ սօնրա ճէնագէմ թօփ-
 րազա տէֆն օլուպ՝ գուրսլարա
 եէմ օլաճագ տըր:

«Պէնիմ սօն տէրէճէ աճիղլի-
 յիմ իլէ՝ տիւնեա ալէմտէ վազ
 վերիլէն, սէվիլէն վէ սէճատ գը-
 լընան Հազըէթը Իսա Տիւքիւմէ-
 թի մապէյնինտէ նէ կիրտապլար
 վար աճապա: Միլիօնլար իլէ
 գալպլէրտէ՝ պինլէր իլէ սէնէլէր-
 տէն պէրու օ սաղ տըր: Էօլմէք
 մի տիր պու. Տաթթա էօմր տէ-
 յիլ մի: Հազըէթը Իսանըն պու
 Տիքմէթիւ Տիւքիւմէթի՝ Ալաս-
 լըղընը աշէքեար իթմէզ մի: Իմտի
 Հազըէթը Իսա Ալաս իսէ, իՏ-
 տաս իթտիյի Քիլիսէ տախի ալ-
 լահանի տիր: Եէտը գուտրէթի
 իլէ անը տաիմա մուհաֆազա ի-
 տէճէք տիր. վէ Տիչ պիր ճէ-
 Տէննէմ ճէպրի անը մահքիւմ
 իտէմէյէճէք տիր:

«Միւմքին օլպրտը տա, եէր,
 եինգիւնտէ սալթանաթ սիւրէն

Տէր Տիւքիւմտարա շու սէսիմի
 Իշիթտիրէյիտիմ քի. Հազըէթը
 Իսանըն վէքիլինէ Տիւրմէթ կէօս-
 թէրին. անը մոլազզապ իթմէ-
 յին. Քահանայապետէ ճէպր կէօս-
 թէրմէյին. եօիսա՝ Պետրոս քի-
 լիսէսինին օ ալլահանի Հիմայէթ-
 ճիսի սիզի էզէր վէ թար ու մար
 Իտէր»:

Պու մահալտէ Իմփէրաթօր
 սիւքիւթ իթտի: Ալթընտա՝ օ-
 թուրտուղու կէօլկէլի աղաճըն
 տալլարը արասընտան պիր թիւզ-
 կետար տըր էսիպ, օգիանօս մէվճ
 մէվճ գայալարա չարփըլարագ,
 զանն Իտէրսին քի Իմփէրաթօրուն
 պու քէլամլէրինէ էլ վուրուր
 ըտը:

ԻՒԶԻՒՆՃԻԻ ՆԱՓՕԼԷՈՆ, ՔԱՀՈ- ՆԱՅԱԳՅՏԻՆ ԽԱՍԻՄԻ

Գօնթէ Ժօղէֆրէթէլ 1864տէ՝
Փարիզտէ սերայրնտա օթուրուպ՝
պիր մէքթուպ օգումադտա իտի:

Օլ հիւսնիւ ճէմալ սահիպի
նէվճիվան՝ միւհթերէմ պիր իի-
թիյար օլմուշ ուտու: Ֆրանսա
Իմիէրաթօրունուն սօն տէրէճէ
րայէթի վար ըտը պու Գօնթէյէ.
չիւնքի ամուճասընա ղայէթ սա-
տրգանէ: Խըզմէթ իթմիշ, վէ
սիւրկիւնիւնէ տախի հիսսէտար
օլմուշ ուտու: Տէնիլէ պիլիբ քի,
րէթէլ՝ Խանէտանը իմիէրաթօ-
րինին պիր աղասը կիպի իտի:
Պիւթիւն սերայտա՝ սէօղիւ սէօհ-
պէթի ղայէթ զիգըյմէթ իտի.

լաքին քէնտիսի Տիչ պիր վէճՏ
 իլէ խըտըմաթըր րէսմիյէտէ գուլ-
 լանըմագ իսթէմէտի. Էն շէրէֆ-
 լի վէ ճիւմլէնին Էն արգիւ իթ-
 տիյի րիւթպէ վէ մէսնէտի գա-
 թիէն րէտտ իտէր իտի: Էօմրիւ
 եալընըզ քէնտիսինէ վէ Ֆամիլ-
 եասընա մունհասըր իտի: Իլմիւ
 մէարիֆ իլէ մէշղուլ օլուպ, փաի-
 թախթըր ճիհան ատտ օլունան
 պիր շէհրին տաղտաղլարընտան
 ասլա հազզ իթմէզ իտի:

Ֆրանսա եինէ եօլունու շաշըր-
 տը. մաթպուլաթ՝ տիզկինսիզ, տի-
 նէ տիւշման, ախլազը պօզմագ-
 տա. ահալի խրիսթիյանըզտան
 ուզագլանմագտա տէյի՝ սըզ սըզ
 իխթար իտէր իտի Իմիէրաթօրա:
 Էյէր օլ շէօհրէթլիւ ամուճանըզ
 սաղ օլսայտը՝ փօլիթիգ աճա տէրին
 միւթալալարա մէպնի տախի,

պունլարը պէջլէ պրագմազ ը-
տը:

Պունտան աշիքեար կէօրիւնիւր
իտի քի, Տիւսնի աիւլագ ու ա-
տապը պու գատար տիւզկիւն օ-
լան պու Գօնթէ՝ Իմիէրաթօր
Տիւքիւմէթի իլէ պիր միւնասի-
պէթի օլմասընը իսթէմէզ իտի.
վէ իշթէ պու սէպէպ իլէ ճէմի
տէվլէթ մէմուրիյէթլէրինտէն
կէրի տուրմուշ ուտու:

Եազ մէվսիմլէրինտէ՝ Գօնթէ
Բէթէլ չիֆթլիքլէրինտէ արամ
իտէր իտի: Լաքին օ սէնէ Տերա-
րէթլի Թէմմուզ պընտա տախի
Փարիզտէ պուչունմասը՝ ղայէթ
ուսթալըզլը չէքիմիշ պիր թաս-
վիրի սէյր ու թամաշա իթմէք
սէպէպինէ մէպնի իտի: Պու թաս-
վիր մուվագգաթէն սէրկիի ու-
մումիյէ վագ օլունմուշ օլուպ՝

Գօնթէ պուճնու սաթըն ալմագ
նիյէթինտէ իտի:

Փարիզէ ավտէթ իթտիյինին
իրթէսի կիւնիւ իտի քի, եօգար-
տա զիքր օլուճան մէքթուպ եէ-
տինէ վասլ օլուպ՝ քէնտիսինի
պիւթիւն պիւթիւնէ ալթ իւսթ
իթմիշ իտի: Բէթէլին էլլէրի
թիթրէր, պէնզի ագ պագ օլա-
րագ՝ լա էն գաթի կէօզէրինի է-
լինտէքի մէքթիւպէ տիքէր տու-
րուր ուտու: Սօնուճտա մէքթիւ-
պիւ պիր թէրաֆա պրագըպ, էլ
իլէ ալնընը օվալայարագ՝ պիր
եասթըզա տայանտը: Վէ պիր գաչ
տագըզա օլատա փուլթ կիպի
տուրուպ՝ լա էն գաթի կէօզէրինի
եէրէ տիքէր իտի:

Ագըպէթ՝ միւմքին մի տիր
պու տէյի պաղըրտը: Խայըր,
միւմքինսիզ տիր:

Մէքթիւպի պէթէքրար աչտը,
օգուտու, վէ պիթիրիր պիթիր-
մէզ՝ չընդըրտաղը չալտը:

“Չափուգ արապամը,” տէտի
իւք կէլէն խատէմէյէ:

Օ տէրէճէ այլթիւսթլիւյիւլէ
էլպիսէսինի տէյիշիպ՝ արապայա
պինմէսի իլէ Քամիէրաթօրուն սէ-
րայընա կիթմէսի պիր օլտու: Սէ-
րայ նէրտիպանլէրինի չըգըպ, պիր
թագըմ միւղէյեէն տիվանիւանէ-
լէր վէ օտալարտան կէչտիքտէն
սօնրա, խասս օտայա տուխուլ
էյլէտի:

Թըգնագճա պիր ատամ պիր
մասա էօնիւնտէ օթուրուպ՝ եա-
ղը եազմագտա իտի. գըսսա պջ-
լու, վէ պէնզի՝ թըպգը էօլիւ
պէնզի կիպի սափ սարը, ճանսըզ
վէ տույղուսուզ, պի պնի մէրմէր
կիպի սօուգ, սէրթ թաշտան

եափոնա պիր սիւրէթ իտի: Գա-
պա պըյըգլարը կիւյա եագըշըգ-
օըզ պիր հալէ սիփէր օլմագ
իւզըէ՝ տուտագլարընտան աշաղը
սարգմըշ ըտը: Կէօզլէրի ուֆա-
րագ, կեանքէգքին վէ պիղ կի-
պի սօգուճու, կեան հեյլէլի վէ
տէքպաղ. պազէն՝ տախի կէօզ
գափագլարը ալթընտա քեամիլէն
կէօրիւնմէզ օլուր ուտու: Նիհա-
յէթ հէյէթը ումումիյէսի վահ-
շի վիւ ապուզի:

Պու ատամ ըտը իշթէ իւ-
չիւնճիւ Նափօլէոն Իմփէրաթօր
քի, օլ էսնատէ տէրէճէի նի-
հայէտէ շէրէֆ իւ իգպալէ վասլ
օլմուշ ուտու: Բուսիպը քիւ-
չիւլթմիւշ, Ավսթրիայը եէնմիշ,
Իթալիա հիւքիւմէթինի պիր գաչ
հիւքիւմտար թախթլարը իարա-
պաթը իւզէրինէ պինա իթմիշ:

Բամայր ասքերի իլէ թու թմուշ,
 քիւրսի շէրիֆ մէմալիքինին զաս-
 պընա տէլալէթ իթմիշ, վէ պու
 զասպըն թէմամէն իճրասընա
 գաիլ օլմուշ ուտու: Պիւթիւն
 տիւնեա պու գուտրէթլինին էմր-
 լէրինէ մունթազըր իտի: Վէ
 Նափօլէոն գաշարընը տիքտիյի
 զաման հէր քէս խէլէճանը գալ-
 պէ կիրիֆթար օլուր ուտու, վէ
 պիւթիւն տիւնեա եիւզիւնտէ
 գօնսօլիտ Ֆիյաթլէրի տէրէճէի
 նիհայէտէ թէնէզզիւլ պուլուր
 ուտու:

Գօնթէ իչէրի կիրէր կիրմէզ,
 Նափօլէոն՝ սուրաթընտա պիր
 ալթիւսթիւք կէօրիւպ. «Նէ տիր
 օ, սէվկիւլիւմ Գօնթէ, նասըլ
 օլմուշ տա՝ սիզ Փարիզտէ պու-
 լունույօր սունուզ. թաաճճիւպէ
 շայեան շէյ, տէտի:

“Թէսաստիւֆէն պու մահալտէ պուլունույօր ում, Հաշմէթլիւ էֆէնտիմ, տէտի Գօնթէ. վէ տահա տօզրուսու՝ Ալլահըն պիր Տիքմէթի տիր պու կիւն պուրասա պուլունմամ”:

Նափօրէննուն ուֆազ կէօզլէրի՝ վուգուֆճուլուգլա Գօնթէնին իւզէրինէ ճէմ օլուր ուտու. վէ Իմփէրաթօրուն պիր իշարէթի իւզէրինէ՝ եագընտա օլան պիր իսկէմլէ իւզէրինէ օթուրտու:

— “Կէօրիւնիւր քի փէք ալթ իւսթ օլմուշսունուզ, աճապա պաշընըզտա պիր Ֆէլաքէթ մի վար:

— “Զաթըմա մախսուս պիր քէտէր եօգ տուր, Հաշմէթլիւ էֆէնտիմ. լաքին սիզէրէ պիր Ֆէլաքէթ գօրգուսու վար, սիզին Ֆամիլեանըզա վէ պիւթիւն Ֆրանսայա”:

Նափօլէոնուէն սօուգ, Թաշ մի-
սալի սուրաթը պու լագըրտըլարըն
իւզէրինէ պիր ազ հարէքէթ
կէօսթէրտի. հէր վագըթ էօլիւ
կիպի տօնմուշ օլան լէհճէսի
իւզէրինտէ՝ մուվագգաթ պիր
Թաաճճիւպ ալամէթ լէրի տէ կէօ-
րիւնտիւ:

— «Հաշմէթ լիւ էֆէնտիմ,
տէտի Գօնթէ, էյէր քի սիզէ օ-
լան սատագաթըմ վէ մուհապպէ-
թիմ» սէրայլարտա կէօրիւլէն հէր
Թէշրիֆաթըն խարըճընտա օլան
պազը խալիսանէ իֆատէլէրէ տէ
պէնի մէճպուր իտէր իսէ, աֆ-
վընըզը տիլէրիմ:

— «Թէպրիյէի զիմմէթ իթ-
մէյէ հաճէթինիզ եօգ տուր,
սէվկիւլիւ Գօնթէմ, սատագաթ-
տան նէշէթ իտէն զպրէթէ հիւր-
մէթ իթմէյի տախի էյիտէն պի-

լիբրիմ: Սիզին կէչէն էօմրիւնիւզ՝ սիզի տաիրէի իմփերաթօրիյէյէ տախիլ վէ մագպուլ իթմիշ տիր: Տէյէճէյինիզ վար իսէ՝ աչըզ վէ սերպէսթ իֆատէ իտին: Նէ՞ տիր պու թէլաշընըզըն սէպէպի:

— “Հաշմէթլիւ Էֆէնտիմ զալիպա խրիսթիյանըզըն ազիզ Փէտերի օլան քահանայապետի, պիլա Տիմայէ տիւշմէնլէրինին եէտինէ թէսլիմ իթմէք խըյանէթինէ մէյլ իթմիշ սինիզ:

— “Հանկը խայալաթ միւթալաալէրի՝ պու թտաճճիւպէ շայան էֆքեարէ սիզի զահիպ իթմիշ տիր:

— “Տօսթու մուն պիրինին մէքթիւպիւ իլէ՝ եապընտա վագը օլաճագ պու մուխաթարայա վագըֆ օլտում:

— “Օլ տօսթուն իամի նէ՞ տիր:

— “Հաշմեթլիւ Էֆէնտիմ, տօսթուճու նազարընըդտան տիւշմէք թէ՛Նլիքէսինէ իլգա իթմէքտէն պէնտէնիզի մուաֆ պույուրուն:

— “Պէնիմքիսի պիր վուքուֆ ճուլուգտան իպարէթ իտի, տէտի Իմիէրաթօր ֆիւթուրսուզուղլա: Գօնթէ Բէթէլին պիր տօսթու Տիչ պիր վագրթ պէնիմ նազարըմտան տիւշմէզ: Հէր նէ իսէ. Իթալեա իլէ պիր աՏտնամէ թանզիմ իթմէք իւզրէ օլտուղում” պու կիւնքի կիւն պիր էսրար իսէ տէ, չօղա վարմազ Տէփ զազէթալար օնու թէվաթուրէն ալէմէ պէյան իտէճէքլէր: Աագաա պու աՏտնամէտէ պիր շարթ տա վար քի, իքի սէնէ սօնրա ապէրիմիղ Բօմատան չըգաճագ: Լաքին պու մուամէլաթ՝ քաՏա-

նայապետի տիւշմանլէրինին էլինէ
խըյանէթէն թէսլիմ իթմէյէ
գալգըշմագ տըր տէմէք՝ հիչ պիր
վէճհ իլէ միւնասիպէթ ալմագ :

— « Հաշմէթլիւ էֆէնտիմ,
տէտի Գօնթէ, անտ վէրիրիմ
սիղէ վէ ըէճա իտէրիմ քի, պու
շարթը օ ահտնամէյէ տէրճ իթ-
մէյէսինիղ : Կիզլի շիրքէթլէրին
Քիլիսէ Բէիսինէ օլան ատավէթ-
լէրի սիղէ մալիւմ տիւր : Ասքէ-
րիմիղին Բօմատան չըգմասը՝ քիւր-
սիի շէրիֆին հէր տիւշմանլարընա
պիր իշարէթ օլաճագ տըր քի,
սահիպսիղ գալան տօգուղուն-
ճու Պիոսուկ իւղէրինէ հիւճիւմ
իթսինլէր » :

Նապօլէոն պիզզաթ Իթալեա-
նըն կիզլի շիրքէթլէրի ազասըն-
տան օլմասըյլա՝ Գօնթէ Բէթէլին
տէտիյինին սահիհ օլտուղունու

քէնտիսի փէք էյի պիլիր իտի.
 լաքին սուրէթա՝ պու լագըրտըլա-
 րըն իւզէրինէ աշըրը թաաճճիւպ
 իտիյօր կիպի, քէնտիսինի կէօս-
 թէրիր իտի:

“Ագլըմ էրմէյօր տէտիյինիզէ,
 տէտի Խմիէրաթօր: Ասքէրիմիզին
 մուէպպէտէն քահանայապետի
 մուհաֆազա իթմէսի միւմքի՞ն մի
 տիր: Ֆրանսըզարըն Բօմստա
 պուլունմասը՝ սաիր տէվէթլէրին
 հասէտինի տավէթ իթմէյօր մու:
 Խայրը, պու հալին էլպէթտէ
 պիր սօնու կէլմէլի տիր: Քահա-
 նայապետի՝ պիզիմ սիւնկիւլէրի-
 միզտէն իսէ, քէնտի մէմուրիյեէ-
 թինին ազիզլիյի, զաթընըն լեյա-
 գաթի՝ տահա զեյատէ էմնիյէթ
 իլէ մուհաֆազա իտէ պիլիր:

“Աֆվ պույուրուրսունուզ
 հաշմէթլիւ էֆէնտիմ: Գաթօլիք

տինի տիւշմանլէրի՝ քահանայապետ մէկմուրիյեէթինին աղիզլիյինի թանըմազլար պիլէ: Ասքերիմիզի բօմատան չնգարտըղընըզ կիպի, քահանայապետ արթըզ պիւմահպուս կիպի օլուսյ՝ պէլքիմ տէ էօլտիւրիւրլէր. վէ օ վագըթ՝ Զաթը իմիէրաթօրանէնիզ, խանէտանընըզ վէ պիւթիւն ֆրանսա թէլէֆ օլմագ թէհլիքէսինէ տիւշէրսինիզ:

«Պու քէլամընըզ Ֆիլհագիգէ թաաճճիւպէ շայան տըր. նամըլ օլուր տա պէօլէ եանլըշ ղիւիւմլէրէ տիւշար օլուրսուսուզ: քահանայապետ հիւքիւմէթինին գատէրի իլէ, ֆրանսանըն վէ պէնիմ խանէտանըմըն նէ միւնասիպէթի օլա պիլիր:

«Փէք տէրին միւնասիպէթ վարէյէր նամտար Ամուճանըզ քա-

Հանայապետի մահպուս իթմէմիշ վէ քիլիսէյի սըգըշտըրմամըշ օլսայըտը, սիւրկիւնտէ էճէլինի պուլմագ ըտը:

“Մուհիպպիմ Բէթէլ, պուկիւնքի միւթալաալարընըգը ասլազիհնիմ ալմայօր: Էօյլէ մի մէմիւլ իտէյօրսուսուղ քի, Էւրօփա տէվէթլէրինին Ամուճամ իւղէրինէ ճէնք՝ աչմալարը Փափայը գուրթարմագ իչին օլսուն:

“Խայըր, Հաշմէթլիւ Էֆէնտիմ, մէմիւլիւմ պու տէյիլ տիրիլլա՝ շու տուր քի, ասըլ Ամուճանըգը տէվիրէն սէպէպլէր ինսանլարտան տէյիլ իտի. իլա քիլիսէսինի վէ վէքիլինի տաիմա մուհաֆազա իտէն օ գուտրէթլի Էլտէն իտի. վէ տուէլը միւթթէֆիգա Ալահըն հիւքմի, ճէզաիօինէ պիր ալաթ: օլմուշ տուր,”:

Իմփէրաթօր, սիւքիւթ վէ էօյ-
լէ պիր հէյէթ իլէ Գօնթէյէ
տրգգաթ իտէր իտի քի, զանն
իտէրսին քի, Գօնթէնին ագլը
թամմ օլտուղունա շիւպհէ իտէր
իտի:

“Աագաա պու սէօյլէտիյիմ
շէյլէր՝ սիզէ աճաիպ կէօրիւնէ
պիլիւրլէր. լաքին, Հաշմէթլիւ Իմ-
փէրաթօր, պէնիմ պունա իս-
պաթլարըմ տա վար:

“Տիյնէյէ պիլիւրմիյիմ:

“Մէմնուէնէնանլէրի պիրէր պի-
րէր խաքի փայինիզէ պէյան իտէ
պիլիւրիմ”:

Պուսու տէյիպ Գօնթէ՝ Ֆօն-
թէնպլօ սէրայընտա եէտինճի
Պիոս իլէ պիրինճի Նափօլէոն
պէյնինտէ վուգու պուլան օ մէշ-
հուր միւքեալէմէյի նագլ էյլէտի,
վէ զալիպա Նափօլէոն տա տրգ-

գաթ իլէ տիյնէմէքտէ կէօրիւնիւր
իտի:

Գօնթէ շու վէճ՛՛ իլէ քէլա-
մընա խիթամ վէրիպ տէտի.
“Քահանայապետէրի սըգըշտը-
րանլարըն ճիւմլէսինի՛ Հագգ
Թաալա հազըէթլէրինին տէվի-
րիպ մահվ իթմիշ օլտուղունու
եէտինճի Պիոս թէվարիխի ճի-
հանտէն իսպաթ իթտիքտէն սօն-
րա՛ Ամուճանըզա միւէսսիր նասի-
հաթլար վէրտի: Քահանայապե-
տին պու քէլամլէրինի հիւչ պիր
վագըթ ունուտամամ. վէ օլ ա-
ղիզ Իիթիյարըն միւհթէրէմ
սըֆաթը հիւչ պիր վագըթ կէօ-
ղիւմիւն էօնիւնտէն կիթմէզ:

“Ալլահը գատիմ հալա սաղ
տըր, տէյի չաղըրտը, Ամուճանըզ
“Իմիէրաթօրուն եիւզիւնէ գար-
“շա, վէ օ Ալլահըն՛ սիզի նասըլ

«Խուռտէ խաշ իտէճէյինի կէօ-
 «զիւմ՝ իլէ կէօրէճէյիմ: Արթըգ
 «էօլչիւնիւզ տօլմոլչ տուր. վէ
 «չօգ կէչմէտէն քիլիսէյէ մոլսալ-
 «լաթ օլանլարրն հալի՝ սիզէ տէ
 «գըսմէթ օլաճագ տըր»:

«Պէջլէ փէյղամպերլէք իթտի
 եէտինճի Պիոս. վէ իքի սէնէ
 կէչմէզտէն պու փէյղամպերլէյի
 տէ սահիհէ չըգտը:

«Հիքեայէնիզ փէք թօհաֆ
 տըր, տէտի Նափօլէոն, շիւպհէ-
 սիզ թէսատիւֆ տէ՝ քահանայա-
 պետին տէհչէթլիւ քելամլէրինէ
 եարտըմ իթմիշ օլմալը:

«Թէսատիւֆ տէյիլ, Հաշմէթ-
 լիւ Էֆէնտիմ. պիւթիւն թէվա-
 րիխի ճիհան պու գատար տէհ-
 շէթլիւ վուգուլաթլար իլէ՝ Հագգ
 Թէալա հագըթթլէրինին՝ եէրեիւ-
 զիւնտէ քէնտի վէքիլինին Մու-

Տափըզը օլտուղունու պան աշի-
քեար իսպաթ իթաիքտէն սօնրա՝
արթըզ շիւպհէյէ եէր գալմազ :

“Թէէսսիւֆ իտէրիմ՝ մուհիպ-
պիմ Գօնթէ քի, սիզին պու գա-
տար գալի իթիգատընըզ ըւա
պէն իթթիֆագ իտէմէմ :

“Ամուճանըզ տա ֆօնթէնպլօ-
տա ինանմազ ըտը, լաքին Սէնթ-
էլէնատա ինանտը : Էյէր միւ-
սաատէ պոյուրուրսանըզ, սիւր-
կիւնտէ իքէն՝ պու պապտէ օլան
միւթալալէրինի տէ սիզէ պէյան
իտէյիմ :

“Էպէտի էօմիւրէ շայան Իմիէ-
րաթօրուն Տէր լաֆզընա նէ գա-
տար Տիւրմէթիմ վար, պիլիրսի-
նիզ, տէտի Նափօլէոն :

“Մէնֆիտէ օլան օլ նամտար
Իմիէրաթօր չօգ տէֆա շու քէ-
լամլարը թէքրարլամըշ տըր :

«Քէշքի միւմքին օլայըտը տա՝
 «Եէր Եիւզիւնտէ հիւքիւմտարըզ
 «Իտէնլէրին ճիւմլէսինին գուլա-
 «ղընա չաղըրայըտըմ քի, Հազ-
 «րէթը Իսանըն վէքիլինէ ըիայէթ
 «Իտինիզ . Քահանայապետին զա-
 «թընու սըգլէթ վէրմէյինիզ,
 «Ճէպը իթմէյինիզ . Եօխսա՝ օլ
 «Պետրոս քիւրսիսինին ալլահանի
 «Մուհաֆըզը սիզի գըրար վէ
 «Խուրտէխաշ իտէր» :

«Իշթէ պէցլէ տէր իտի տաի-
 մա Իմիէրաթօր Սէնթ-Էլէնա ա-
 տասընտա : Շիմտի պէն տախի,
 Հաշմէթլիւ Իմիէրաթօր, պէցլէ
 տէրտիմէնտ կիւնլէրտէ՝ օ Քաթիհ
 Հիւքիւմտարըն քէլամլարընը սիզ-
 լէրէ պէյան իթմէք իլէ՝ քէնտի-
 մի մոլթլուլու ատտ իտէրիմ :

«Էհ, իհթիմալ տըր քի, սիւր-
 կիւնլիւք միհնէթի, օլ Իմիէրա-

Թօրօւն ագլընա տա զաաֆ կէ-
թիրմիշ օլա, տէտի Իմիէրաթօր
գարշը կէլէրէք:

“Լաքին քէնտիսի Ամուճանըզ
պուենուն մուղայիրինի սէջլէյիպ’
“Սիւրկիւն պէնիմ կէօզիւմիւ աչ-
տը վէ զիհնիմի քէսկինլէթտի”,
տէր իտի. տէտի Գօնթէ:

“Էջլէ տէ օլսա՝ իշլէրին կիտի-
շի պու հիւքմիւն մուղայիրինի
իսպաթ իտէր, տէտի Իմիէրա-
թօր, Գօնթէյի գարշըլայարագ:
Բուսիա պու գատար սէնէ տիր,
հէմ քիլիսէյէ, հէմ քահանայա-
պետէ էզիլէթ վէրմէքտէ տիր.
նէրէտէ օ ալլահանի Մուհաֆը-
զըն ճէզա վէրիճի էլլէրի:

“Աֆվ իտէրսինիզ, Հաշմէթ-
լիւ Էֆէնտիմ, Բուսիա հիչ պիր
վագըթ քահանայապետի քէնտի
միւլքիւնտէն տըշարը անթմատը.

ասլա անը էլինտէն թուժուպ տա՝ տիւշմանլարընա թէսլիմ իթմէտի: Քէզալէք, լուժֆ իտին. Բուսիա իլէ Ֆրանսա պէյնինտէ օլան ֆէրգէ պիր էյիճէ տըգգաթ պույուրուն: Բուսիա քահանայապետէ ինանմազ. վէ անըն մէմալլէքինի մուհաֆազա իթմէյէ մէմուրիյեթի եօգ տուր: Լաքին Ֆրանսա պիւսպիւթիւն պունուն մուղայիրի պիր հալտէ պուլունուպ՝ վաճիպէի զիմմէթի տահա մուազզամ օլարագ տահա աղըր մէսուլլէթ թահթընտա տըր»:

Իմիէրաթօր պունա տօղրուտան տօղրույա պիր ճէվապ վէրմէտիյինտէն՝ Գօնթէ պու վէճհ իլէ սէօղլենիւ իլէրի վարտըրտը:

«Տէյիլ եալընըզ Ֆաթիհ Ամուճանըզ, իլլա սօն վագթլարտա պաշգա պիր մէշուր Հիւ-

քիւմտար տախի, էջլէ զանն ի-
տէր իտի քի, քիլիսէյէ գարշը
օլան Տէր ատավէթ, վէ քահա-
նայապետէ գարշը իճրա օլունան
Տէր Տագսրզլըգ տէվէթլէր Տագ-
գընտա մուխաթարա տըր: Աէ
պունու տէմէք իլէ՝ Փրու.սիանըն
մէշնուր Ֆէտէրիգօս գըրալընը
եատ իթմէք իսթէրիմ քի, չօդ-
լարը օնա պէջիւք Ֆէտէրիգօս
իամի տէ վէրիլէր. պու Հիւքիւմ-
տար քէնտի վասիյէթնամէսինտէ
շու վէճՏ իլէ եազմըշ տըր:

“Յիսուսեանլարը ըհաթ պը-
“րագըն . . . եկեղեցականլարը
“պիՏուղուր իթմէյին, քահանայ-
“ապետէ սիլահ իլէ ճէպը իթմէ-
“յին, պըրագըն քի, սուլՏ ու ա-
“սայիշ իլէ մէմուրիյեթինի իճրա
“էյլէսին. եօխսա՝ ազըր ազըր զայ-
“լէլէր կէլիւր իւզէրինիգէ:

“Փրուսիա Գրալընըն վասի-
յէթնամէսի՝ պիղէ գանուէն օլա-
մազ, տէտի Նափօլէոն սօուգ
սօուգ: — Պրագալըմ պու մէսէ-
լէյի: — Միւճէրրէտ սիզին խա-
յըրիսահլըղընըղտան իլէրի կէլէն
պու իսթարլարընըղա թէշէքքիւր
իտէրիմ:

“Հաշմէթլիւ էֆէնտիմ, անտ
վէրիրիմ սիզէ, պու մէսէլէնին
աղըրլըղընը էյիտէն ֆէհմ իտին,
չաղըրտը Գօնթէ աշըրը ալթ-
իւսթլիւք իլէ: Քահանայապետի
խըյանէթ իլէ տիւշմանլէրինին
էլինէ թէսլիմ իտէն՝ շու սէօհ-
պէթինի իթտիյիմիզ ահտնամէ՝
Ֆրանսայը եէնիտէն սէֆալէթէ
կիրիֆթար իտիւպ տէվիրէճէք
տիր: Քահանայապետին ֆօնթէն-
պլօտա արզ իթտիյի սահիհլէյէ
էյիտէն իսքեաթ օլմուշում, նա-

սըլ քի սօնրատան Ամուճանըզ
 տա օնու իգրարը իլէ թաստիգ
 իթտի: Ֆրանսա՝ Հազըէթը Պետ-
 րոս քիւրսիւսինէ հագսըզըզ-
 ւար իթմիշ օլտուղու իչին, էճնէ-
 պի միլէթլէրին հիւճիւմիւ իլէ
 աղըր աղըր ճէզալարա միւսթա-
 հագգ օլտու: Աէ չիւնքի Ալլահ
 Թէալա հազըէթլէրի թէպտիլ
 օլմազ՝ իճապ իտէր քի, տախմա
 այնը սէպէպտէն այնը նէթիճէ
 հասըլ օլտուն: Էյէր Ֆրանսա
 պըրագըր իսէ քի, Քահանայապե-
 տի թէքմիլ մէմալիքինտէն սոյ-
 սունլար, հիմայէթսիզ գալսըն,
 էլէ տիւշսիւն վէ պէլքիմ տէ
 էօլտիւրիւլսիւն, — քի պունլար
 տախի Չաթըր Իմիէրաթօրանէ-
 լէրինիզին ըուխսաթը օլմատըզ-
 ճա միւմքին տէյիլ տիր օ վա-
 գըթ

Պու մահալտէ Գօնթէ սիւքիւթ
իտիպ՝ քէլամընը քէստի:

“Օ վագըթ, տէտի Իմիէրա-
թօր, Գօնթէյի մէճպուր իտէրէք
քի սէօղիւնէ խիթամ վէրսին:

“Օ վագըթ, տէտի աղըրլըղ
ըլա իսթիյար Գօնթէ, օ վագըթ
էճնէպի միլէթլէր՝ եաղմա վէ
խարապիյէթլէ Ֆրանսայա կիրէր-
լէր, վէ սիզ տէ այնը Ամուճանըզ
կիպի օլուրսուկուզ”:

Թէքրար Նափօլէոնուն կէօզ-
լէրինին սիյահը ղայպ օլտու. թէ-
քրար փութ կիպի մէրմէր քէ-
սիլտի:

“Աէօրիւնիւր քի, տիւնեանըն
շիմտիքի հալինի թանըմայօրսու-
նուզ, Գօնթէ Րէթէլ, տէտի
սօուզ սօուզ: Ֆրանսա Էւրոպիանըն
սահիպի վէ ամիրի տիր:

“Հաշմէթլիւ Էֆէնտիմ՝ շու-

նու տա ունու թմայրն քի տիւն-
եանըն հալի՝ պիր տէվըը տախմի
տիր. վէ գատէրիմիզին սա հիպի
վէ ըհհպէրի՝ եալընըզ Ալլահը
էքպէր տիր:

— “Եէթիշիր արթըգ: Նասըլ
քի տէմին տէտիմ, թէշէքքիւր
իտէրիմ:

— “Ա՛հ. Հաշմէթլիւ էֆէն-
տիմ, տախի նազարընըզտան տիւ-
շէճէյիմի պիլէրէք՝ թէքրար սի-
ղէ եալվարըըմ: Ազիզ Փէտէրի
տիւշմանլարընըն էլինէ խըյանէ-
թէն թէսլիմ իթմէյին, Ալլահը
գատիմ հէնիւզ սաղ տըր. օլ
մէշհուր Ամուճանըզըն քէլամընը
տէրխաթըր իտին. “Փափայա ճէպը
“իթմէյին, եօխսա անըն գուտ-
“րէթլի Մուհաֆըզը ճէզա վէ-
“րիճի Պազուսույլա սիզի էզէր
“գըրար պիթիրիր”:

Իմիէրաթօր այաղա գալգտը:
 Էլի իլէ, պաշը իլէ կէօսթէրտիկի
 պիր ինֆաալ ալամէթի՝ Գօնթէի
 օտատան տըշարը չըգմայա մէճ-
 պուր իթտի:

«Տիվանէ իսթիյար, տէտի՛ւա-
 փօլէոն Տիտտէթ իլէ քէնտի քէն-
 տինէ: Էյէր օ վագթըն ղինճիր-
 լամէ աքսիլէքլէրի՝ Ամոլճամա միւ-
 սաատէ իթմէտի իսէ, էջլէ մէշ-
 Տուր պիր թասավվուրու պաշա
 չըգարմայա. պանա՞ տա մը միւ-
 սահտ օլմայաճագ: — Քասանայ-
 ապէտին չիւրիւմիւշ քիւրսիսինի՝
 պիւթիւն թէտպիրլէրիմին ղիյա-
 նը իլէ մոլճաֆագա՞ մը իտէճէ-
 յիմ: Հաշա, Տաշա: — Տէվլլէր
 իլէրի կիտէր. էսքի վագթըն էն
 միւթէպէր շէյլէրի պիլէ՝ շիմտի
 միւպթէգէլ տիր վէ մահվ օլուր
 կիտէր: Էճէլի կէլմիշ խասթայա

եէնիտէն հայաթ վերէ պիլէճէք
էջլէ պիր ուսթա եօղ տուր ճի-
հանտէ,,:

Պիր ազ վագըթ տահա թէ-
ֆէքքիւր իթտիքտէն սօնրա՛ պէ-
թէքրար գալէմի էլինէ ալտը վէ
եաղմաղա պէտ էթտի:

ԹԱՃ ԱԻ ԹԱԽԹԸՆՏԱՆ ՕԼԱՆ ՎԷ ԷՍԻՐ ՏԻԻՁԵՆ ԻԻԶԻԻՆՃԻԻ ՆԱՓՕԼԷՌՆ

Պէշ սէնէ սօնրա, Գօնթէ րէ-
թէլ՝ Տիթմուր նամ պիր տօսթու-
նուն Սըտան գուրպինտէ քեային
Պէլվիւ նամ չիֆթլիք գուլէսին-
տէ պուլունուր ուտու:

Նափօլէոն Ալէմանեայա գարշը
իլանը հարպ իթմիշ իտի:

Պու էսնատէ Ֆրանսըղլարըն
էքսէրիյէթի օրտուլարընըն մու-
ղաֆֆէր օլաճաղընա ասլա շիւպ-
հէ իթմէտիքլէրի հալտէ՝ Գօնթէ
Բէթէլ ազիմ թէլաշ ու սըգլէթ
իլէ ագ սաչլը պաշընը սալլայա-
րագ. «Միւմքիւնսիզ տիր, մու-
ղաֆֆէր օլամայըղ, տէր իտի ա-
զիմ թէէսսիւֆ իլէ: Ֆրանսա
վէ Իմիէրաթօրու պէօյիւք ճինա-

յեթլէրտէ պուլունմուշլար տըր,
վէ հէր ճիւրմիւն ինթիգամընը
ալան՝ հէնիւզ սազ տըր:

“Միզի անլայամայօրում, տօս-
թում Գօնթէ, տէտի Տիթմուր:
Ֆէննի հարպէ աշնա օլանլար փիւր
աթէշ օլուպ՝ մէյտանը մուհարէ-
պէյէ սէյիրթմէքտէ տիրլէր.
պունլարըն մէմիւլի պիր իքի հաֆ-
թա:տա Բէնօ նէհրինի կէչմէք, վէ
մուզաֆֆէր օրտուլար ըլա Պէր-
լին իւզէրինէ եիւրիւմէք տիր:
Միզ նէ աճայիպ ատամ սընըզ քի,
աքսիլիքլէր վէ մազուպիյէթլէր
տիւշիւնիւրսիւնիւզ:

“Պէնիմ տէ՝ պունլարը պէյլէ
տիւշիւնմէյէ սէպէպլէրիմ վար,
սէվկիւլիւմ Պէրնար: Նափօլէոն
տա օ հիւքիւմտարլարըն հալինէ
կիրիֆթար օլաճագ քի, հիյնի
հիւքիւմէթլէրինտէ՝ եէր եիւ-

զիւնտէ Հագրէթը Իսանըն վէքի-
լինի սրգը շտրոտը լար, գօվալա տը-
լար վէ էմլաքինի ղասպ իթտի-
լէր:

“Հան. եհնէ եէտինճի Պիոս իլէ
պիշինճի Նափօլէոնուէն Ֆօնթէն-
պլօտաքի միւքեալէմէլէրի իւղէ-
րինէ լագըրտընըզը կէթիրիյօր-
սուէնուզ, կէօրիւնիւր քի, տէտի
Տիթմուր կիւլիւմսէյէրէք, օ միւ-
քեալէմէ օ վագըթքի սիլահՅօ-
րուէն գալպինտէ պէօյիւք էսէրլէր
պըրագմըզ: Աագաա պիրիինճի Նա-
փօլէոնուէն պսայր իմփէրաթօրի-
սինի գըրան՝ Ալահ օլտուղուէնու,
վէ սէպէպի տէ՝ Քահանայապետի
մահպուս թուլթմասը վէ քիլիսէ
Տիւքիւմէթինի պիր ալաթ իթմէք
իսթէմէսի օլտուղուէնու ինքեար
իտէմէմ. լաքին պիր շէյ թըպգը
թըպգըսընա իքի տէֆա վուզու

պուլա պիլի՞ր մի: Զօգ գօրդագ
վէ միւվէսվիս ատամ սընըղ:

“Ալլահը գատիմ սաղ տըր,
տէտի Գօնթէ ազըր ազըր: Ալլահըն
թէպէտտիւլ իւ թէղայեիւր գա-
պուլ իթմէտիյի՝ նէ գատար սա-
հիհ իսէ, վէ Բիւրսիի շէրիֆին
Մուհաֆըզը սէմափիսի օլտուղու
նէ գատար էսահհիսէ՝ օլ գատար
տա սահիհ տիր՝ քի, Անըն եէտը
գուտրէթի տէ օ Բիւրսիի շէրի-
ֆին հիյլէքեար խասիմլերինի վէ
անէ մուսալլաթ օլանլարը տա՝
խուրտէխաշ իտէճէք տիր:

“Օ էջլէ օլայրտը՝ շէրիաթը
ճէզաիյեէ՝ իպթիտա Ռթալիատան
վէ Ռթալիա գրալընտան պաշ-
լամալըյտը:

“Իսայըր, խայըր, տօսթում, վա-
գաա Ռթալիա տա պէտպալիթըղ
ըլա միւլմէ հիլլ օլաճագ տըր. վէ

գրալը իլէ պէրապէր էքտիյի թօ-
խումունն չաշնիսինի տաթաճագ
տըր: Լաքին Իթալիա իիթիլալը-
նըն միւճիտի, վէ Հազըէթը Պե-
տրոսըն ղասիպի միրասը՝ Աիգթօր
Էմմանուէլ տէյիլ, իլլա իւչիւնճիւ
Նափօլէոն իմփէրաթօր տուր:

“Պանա դալսա, իւչիւնճիւ Նա-
փօլէոն՝ Քահանայապետէ գարշը
օ գատար հագսըղլըգտա պուլուն-
մատը, տէտի Տիթմուր, հաթտա՝
շիմտիքի Իմփէրաթօր Քահանայ-
ապետի մուհաֆազա տա իթտի:
Պունոնն իչին մի ճէզայա միւս-
թահագգ օլաճագ:

“Մուհաֆազա՛ մը իթտի, Ալ-
լա՛հ, Ալլա՛հ, պաղըրտը տէրտի-
մէնտ Գօնթէ: Սիղ իշէրին սու-
րէթը զահիրէսինէ ալտանըյօր-
սունուզ: Պէն տէրիմ քի իւչիւն-
ճիւ Նափօլէոն պիրինճի Նափօ-

լէնտան զեյատէ զեյան վէլտի
 քիւրսիի շէրիֆէ: Աւագաա ամու-
 ճասը քահանայապետի էսիր էթ-
 տի, աշիքեար ճէպրլէր կէօսթէր-
 տի. լաքին եէկէնի Տիյլէ վիւ տիւ-
 պարէ իլէ մուամէլէ. իթտի. վէ
 անըն պու քեազիպ փօլիթիգասը
 իլէ՝ խրիսթիյանլար փէտէրինին
 էմլաքի դասպ օլունտու:

“Պիր ազ զեՏնինիզի թօփլայըն
 վէ քէնտինիզէ սիւալ էտին: Իւ-
 չիւնճիւ Նափօլէոնոււն տաիրէի
 մաթպուլաթը տէյի՞ մի իտի քի՞
 քահանայապետին ճիսմանի Տիւ-
 քիւմէթի միւմքինսիզ տիր տէյի
 պիր չօգ սէնէլէրտէն պէրիւ ըս-
 րար իթմէյէ սավաշտը: Իմփէրա-
 թօր քէնտիսի պիր ըէսալէ չը-
 գարըպ տա, քահանայապետին
 էմլաքը պիր պաղէ վէ պիր սէ-
 րայտան իպարէթ օլմալը տըր

տէյի թաստիգ ի՞թմէտի մի: Ֆրանսանրն դուտրէթլու գօլլարը իլէ՛ ՚Իթալիա կիպի ղասիպ պիր հիւքիւմէթէ մուլէնէթ ի՞թմէտի մի: Իշթէ՛ քահանայապետին սէրպէսթլիյինի մահվ իտէն վէ քիլիսէ էմլաքինի ղասպ իտէն ՚Իթալիանլարըն մուլիինի վէ մուհաֆըզը Նափօլէոն քէնտիսի օլմուշտուր: Աէ պու ճէնայէթլէրի սէպէպինէ ղաղապուլլահա միւսթահագգ օլաճագ տրը, հէմ քէնտիսի վէ հէմ պիւթիւն Ֆրանսա քէնտիսի իլէ պերապէր:

“Տէտիյինիզ փէք տէ եալան տէյիլ տիր, տէտի Տիթմուր, պիր ազ տիւշիւնտիւքտէն սօնրա: Աագաա տօգուզունճու Պիոս իւզէրինտէ օլան հիմայէթինի գալտրըմագ իւզըէ Նափօլէոն ՚Իթալիա իլէ ահտնամէյէ էլ վուրալը,

Իմփէրաթօրուն երւարզը ինգը-
րազ պուլմագտա տրր:

“Օ վագթլար Նափօլէոնա նէ
գատար՝ անտ վէրտիմ, նէ քէս-
քին ըիճալար իթտիմ՝ քի, պու
մուգավէլէյէ կիրիշմէսին, տէտի
Գօնթէ Բէթէլ. հէփ պէյհուտէ
օլտու: Իմփէրաթօր Գիլիսէնին՝
Ալլահանի մուհաֆըզընըն իտա-
րէսինէ ինանմազ. լաքին Ալլահը
գատիմին՝ եէնիլմէզ պիր գուվ-
վէթ ու զազապ ըլա տիրի վէ սազ
օլտուզունու՝ օ տա չօգ սիւրմէզ՝
էջրէնէճիք տիր:

“Լաքին թուլթալըմ քի Նափօ-
լէոն ճէզայա միւսթահագգ տրր.
նաճսրլ օլուր տա Ալլահըն ատա-
լէթի, հիւքիւմտարըն պիր կիւ-
նահը իչլուն, պիւթիւն պիր մէմա-
լիքի մէսուլ իթսին, տէյէրէք,
գարշը գօմագ իսթէտի Տիթմուր:

“Ահալի նէ գապիլտէն իսէ,
 հիւքիւմտար տա օ գապիլտէն
 տիր, ճէվապ վէրտի րէթէլ: Ֆրան-
 սա իսթէսէ՝ Իմիէրաթօրու մէճ-
 պուր իտէպիլիր իտի քի, խրիս-
 թիյանճա իտարէ իթսին Ֆրան-
 սայը. լաքին Ֆրանսա հէր հագ-
 սըղլըղըն իճրասընա միւսաատէ
 էյլէտի: Միլէթին եալընըզ պիր
 քիւչիւք գըսմը մէղհէպճէ պօ-
 ղուգլուգ հագգընտա պէյհուտէ
 գարշը կէլիր իտի: Հաթթա՝ տին-
 սիզլէյի, էտէպսիզլէյի իլէրի վար-
 տըրան քի՞մ օլտու. եինէ Նաիօ-
 լէոն տէյի՞լ մի իտի: Մաթպուլա-
 թըն Փասիտ թէէսիրլէրինէ միւ-
 սաատէ իտէն, քի թըպգը իս-
 թիլալը քէպիրին Փէյլէսօֆլու-
 ղունուն մաթպուլաթը գատար
 տինսիզ վէ մէքրուհ օլտու: Օ
 տէյի՞լ մի իտի օրտուլարը խրիս-

Թիյանլըղա մուղայիր պիր ըուհ
 իլէ զէհիրլէտէն: Նէ տիր շիմտի-
 քի հալ. ային իւ մէզհէպինի մէյ-
 տանտա իճրա իտէն պիր զապիթ'
 ասլա ըիւթպէճէ իլէրի կիտէմէզ:
 Օրտուլարտա թէքմիլ տինսիզլէք
 վէ հիճապսըզ պիր պիւթփէ-
 րէսթլէք հիւքմ' իտէր: Նիհայէթ
 պիր լագըրտը իլէ. իւչիւնճիւ Նա-
 փօլէոն ֆրանսայը էտէպսիզլէք վէ
 ֆէսատ կիրտապընա իլգա էյլէ-
 տի: Պու տա ֆիլիսէյէ մուսալլաթ
 օլմագ տէյի'լ մի:

“Էյէր քի ֆիլիսէյէ մուխա-
 լիֆ պիր իտարէ վիւ ուսուլուն
 կիզլի վէ հէյլէքեայ տուզագլա-
 րը՝ մէյտանտա կէօրիւլէն թագ-
 եիգաթ ու թագիպաթը շէտի-
 տէտէն զիյատէ մէզհէպէ քէտէր
 վէրիճի շէյ օլտուգլարընը էվվէլ-
 տէն պէրիւ պիլմէմիշ օլայըտըմ'

պիլէ, Նաւիօլէոնուն շու իտարէսի
 պէնի պունա իսքեաթ իթմէյէ
 հազըր ըտը: Քրանսա փէք տէ-
 րինէ տիւշմիւշ, Ալլահ եօլունտան
 փէք զիյատէ ուզագլանմըշ տըր.
 օնուն իչին տէ ճէզայա միւսթա-
 հագգ օլաճագ տըր. վէ Ալլահը
 դատիմ հալա սաղ տըր:

“Տօսթում. մատամ քի օրտու-
 տա իւչ էվլատընըզ վար, Քրան-
 սանըն մաղուպիյէթի իւզէրինէ
 պէյլէ իսքեաթ օլտուղունուզ
 հալտէ՝ սիղէր դաթ պէ դաթ
 պէտպաիթ օլապիլիւր սինիզ: Իմ-
 տի մէրտլիք կէօսթէրին. ասքէր-
 լէրիմիզին շէճաթընտան էմին
 օլուն. սէրասքէրլէրիմիզին հա-
 միյեթինէ կիւվէնին:

“Նէ զէման օլգուտրէթլի Ալ-
 լահ ճէզա հիւքմիւնիւ էլէ ալըր
 իսէ, տէտի րէթէլ մահզուն մահ-

զուն, շէճաաթ համիյեէթ հէփ
 պօշ շէյ տիր: Ալէմանեա դարշը-
 մըզա պիր չօճուգ օրտուսու տա
 չըգարսա՝ եինէ եէնիլիրիզ. . . . :
 Նէ, կիւլէյօրսուենուզ. պիր ազ
 պէքլէյին, կէօրիւրսիւնիւզ , , :

Գօնթէնին պու պէտպախթ
 փէյղամպէրլիքլէրի թէքմիլ թաս-
 տիգ օլտու: Պիրպիրի արգասը սը-
 քա՝ Վայսէնպուրկ, Վէօրթ վէ
 Սաարպրիւք ճիվարլարընտա Ա-
 լամանլարըն Փիւթուհաթլարը, վէ
 Մէցին եագընընտա վուգու պու-
 լան գանլը մուհարէպէլէր միւշա-
 հէտէ օլուենտու: Պատէհու պիւ-
 թիւն օրտուլար Սըտան էթրա-
 Փընա թօփլանտըլար: Տէհշէթլիւ
 պիր ճէնք տէ օրատա վագի օլ-
 տու. պինլէրճէ թօփլար ասիւմանը
 թիթրէտիր վէ ղէմինտէ ղէլզէ-
 լէլէր հասըլ իտէր իտի: Պէլվիւ

սէրայը տախի թէմէլինտէն սարսըլըպ, ճամլարը գըրըլըր իտի:

Տիթմուր զայ ագըլ գալմըշըտը. լաքին Գօնթէ Ռէթէլ տէրէճէի նիճայէտէ մահզուէ կէօրիւնիւր իտի իսէ տէ, ալթ իւսթ օլմայարագ՝ թէսլիմիյէթ կէօսթէրիը, սըգ սըգ տէր իտի. «Ալլահ էվլատլարըմը մուհաֆազա իթսին, վէ կիրտապա տիւշէն վէթանըմա եէնի պիր հայաթ վէրսին»:

Սեպտեմբերին իքինճի կիւնիւ Տիթմուր պիր Ֆրանսըղ օֆիչիալը վասիթասը իլէ՝ օ կիւն Պէլվիւ գուլէսինտէ Նափօլէոն Իմիէրաթօր իլէ Փրուսիա գրալընըն կէօրիւշէճէքլէրինին խապէրինի ալտըգտա՝ աշըրը տէրէճէտէ թէաճճիւպ իթտի: Օֆիչիալ, «Հաշմէթլիւ Իմիէրաթօր սաաթ օն

սուլարընտա պուրատա պուլու-
նաճագ, տէյերէք՝ սէօղիւնիւ պի-
թիրիպ, աթընա պինտի վէ շի-
թապլէ գօշուպ կիթտի:

Գուլէ սահիպի զայ ագըլ Գօն-
թէ Բէթէլին օտասընա գօշտու:
«Աման Ալլահ, պիր քէրրէ իսյ-
ալ էտին տէյի պաղըրտը: Իմփէ-
րաթօր՝ պու կիւն պուրայա կէ-
լիպ՝ պուրատա Փրուսիա գրալը
իլէ կէօրիւշէճէյիմ, տէյի խապէր
եօլլամըշ: Պէնիմ իսէ՝ պէօլէ
Տիւքիւմտարլարը գապուլ իտէ-
ճէք Տիչ պիր Տաղըրլըղըմ եօգ
տուր: Ասքէրլէր պիւթիւն նէվա-
լէմի թիւքէթմիշ տիր. շամփան-
եալարըն էն սօն շիշէսինէ գա-
տար պօշաթմըշլար տրը: Աման
տօսթում, պանա պիր ագըլ էօյ-
րէթ, նէ՞ հափայըմ»:

Գօնթէ ասլա թէմքինինի պօզ-

մայարագ, վէ լէհճէսինտէ գաթա
պիր ալթիւսթիւք վէ թէաճճիւպ
:ալամէթի կէօսթերմէյէրէք, աղըր
վէ մահղուն հէյէթինի հիչ պօզ-
մատը:

“Տօսթում, տէտի ֆիւթուր-
սուզլուղ իլէ, քիմէ՞ Եէմէք թէ-
տարիք իթմէք տիւշիւնիւյօրսուն,
քիմի՞ն իչին հաղըրլըզլար կէօ-
րէճէքսին: — Իմիէրաթօր իչին
մի: — Իթիմատ էթ քի, քէնտի
խարապիյէթ ու էսարէթինի պու-
րատա իմզա իտէճէք օլան պիր
Իմիէրաթօրուն հիչ պիր շէյէ
իհթիյաճը օլմաղ արթըզ, ”:

Տիթմուր պիր իպէմլէ իւզէ-
րինէ տիւշէ գալտը:

“Ալլահ, Ալլահ, տէր իտի, էլ-
լէրինի պիրիպիրինէ վուրարագ:
Պուրատա՛, պէնիմ էվիմտէ: Պու-
րատա Ֆրանսա Իմիէրաթօրու

քէնտի գըլըճընը մաղըուր ֆա-
թիհէ թէսլիմ իտէճէք: Նէ րէ-
զալէթ, նէ սիւֆալէթ»:

Իքի էլլէրի իլէ եիւզիւնիւ էօր-
թէրէք, աղլամայա պաշլատը:

«Միւսթէրիհ օլուն, սէվկիւ-
լիւմ Պերնար, տէր իտի Գօնթէ
թէսէլլի իտէրէք: Պու պէջլէ օ-
լաճաղ ըտը: Տահա կէօրէճէյի-
միզ շէյլէր տէ եիւրէք գալտը-
րաճագ շէյլէր տիր, ինսանլարը
թիթրէտէճէք շէյլէր տիր, լաքին
ուպուտիյէթլէ թէսլիմ օլունա-
ճագ Ալլահ էմրի տիր. չիւնքի
Հագգ Թէալա Հազըթէթլէրինին
պիր միւճագաթ շէրիաթը գու-
րուլաճագ տըր: Էվվէթ. օ Ալ-
լահը գատիմ, տօգուզունճու Պիո-
սուն մուազզամ Մուհաֆըզը Հա-
լա սաղ տըր»:

Պիր գաչ սաաթ սօնրա, գու-

լէյէ տօղրու պիր արապա՝ արգա-
սընտան պիր չօփ միւզէյեէն սի-
վարիլէր իլէ, կէլմէքտէ օլուպ՝
նիհայէթ եէթիշտիյի անտէ, իւ-
չիւնճիւ Նափօլէոն պիր զապիթ
օմուզունա տայանարափ՝ արապա-
տան տըշարը ֆըրլար, սէրասքէր
գըյաֆէթի իլէ: Աէ լաքին էօյլէ
խասթա վէ հալսըզ պիր հէյէթ
իլէ քի, պիր գաչ կիւն զարֆըն-
տա թէքմիլ իիթիյար օլմուշ կի-
պի կէօրիւնիւր իտի:

Խանէ սահիպի պիր գաչ լա-
գըրտը իլէ մուազզամ միւսաֆի-
րինի սէլամլատը: Նափօլէոն՝ կէօ-
զէ կէօրիւնիւր կէօրիւնմէզ տէ-
րէճէտէ պաշընը էյէրէք՝ խանէ
սահիպինէ թէշէքքիւր իթտի. վէ
ճանէն վէ պէտէնէն հալի գալ-
մամըշ կիպի պիր հէյէթտէ նէր-
տիվէնտէն եօգարը չըգըպ սու-

Փայա կիրտի: Օրատա նակէհան տուրուպ, քէնտինի սէլամլայան ուզուն պոյլու պիր իսթիյարըն տուրտուղու եէրէ գատար թէ-վէճճիւհ իթտի:

“Ֆիլվագի, Գօնթէ Բէթէլ, սիզ մի սինիզ տէյի՝ սիւալ իթտի զայագըլ Իմփերաթօր:

— “Պէն իմ, Հաշմէթլիւ Իմփերաթօր:

— “Սիւրկիւն վէ էսիրլիք հէն-կեամընտա՝ ամուճամ իլէ պերապեր պուլունան զաթ,, տէտի, վէ էլէրի իլէ ալնընը օվալայարագ սիւքիւթ իթտի:

“Աման, Հաշմէթլիւ Էֆէնտիմ, տէտի Գօնթէ՝ վուգուաթըն թէէսիրի ալթընտա միւզմահիլ օլմուշ կիպի, Քիթապըն շու քէլամը պէնիմ պէլիմի պիւքեր. “Սաղ Ալլահըն եէտինէ

տիւշմէք տէճշէթլիւ պիր հալ տըր”:

— “Էջլէ տիր, Գօնթէ. վէ պունու պանա սէջլէմէնիղտէ փէք պէջիւք հագգընըզ վար. չիւնքի գուտրէթիմին պալասընտա իքէն տէ՛ պու սահիճլիյի պէնտէն սագլամատընըզ. պու պէջլէ տիր վէ ինքեար օլունամազ: Էյէր օ վագըթ քահանայապետ հագգընտա իթտիյինիզ իիթարլարը տիյնէմիշ վէ մաթլուպունուզու իճրա իթմիշ օլայըտըմ, շիմտի պուրատա պուլունմայաճաղ ըտըմ:

“Ամուճամըն իիթարլարը տա կէլտի չըգտը. “քահանայապետէ “սըզլէթ վէրմէյին, վէ անա ճէպը “իթմէյին. եօգսա՛ օ քիւրսիի շէ- “րիֆին Ալահանի մուհաֆըզընըն “ղաղէպ իտիճի գուտրէթլի էլ- “լէրի սիզի տէվերիր վէ խուրտէ-

“խաշ իտէր” : Իշթէ պուլունտու-
ղում շու հալ տախի պու սա-
հիհլէին եէնի պիր իսպաթը
տըր” :

Պու քէլամլարը Իմփէրաթօր
քէնտիլլինտէն սէյլէյիպ՝ պիր
ազ տուրտու. սօնրա պիր ազ ի-
լէրի կիտիպ, վէ պիր օտա գա-
փուսուհտան իչէրի կիրիպ վէ
ղայպ օլուպ, Փաթիհին վիւրու-
տինէ մոհնթագըր իտի : Իմփէրա-
թօր իլէ կէլէն ճէմիյէթին պիր
մըգտարը թագըմ թագըմ մա-
թէմնաք քիւմէլէրէ թագսիմ օ-
լարագ՝ հավլիտէ տուրուրլար ը-
տը : Աագըթ վագըթ Նափօլէոն
փէնչէրէնին էօնիւնէ կէլիրաի
լէհճէսի չարփըմըշ, վէ պէտ-
պախթըգ սըգլէթի ալթընտա
միւզմահիլ օլմոշ :

Աագըթ ուզանըր, սիւրէր, վէ

Տէնիւզ Փաթի՛՛հ կէլմէզ իտի:
 Պու տէօրթ սաաթ միւստէթ՝
 Նափօլէոնա միւ՛՛հլիք պիր էպէ-
 տիլիք կէօրիւնտիւ: Պիր տէ թամմ՝
 սաաթ իքիտէ՛ պիր թագըմ սի-
 վարի ասքերի գուլէնին Տավլիսի-
 նէ եիւրիւյիւշ իտիւպ, սաֆպէս-
 թէի սէլամ օլտուլար: Ուզագտան
 թրամիէթա սէսլերի կէլիր իտի,
 վէ Պին եաշա սէտալերի էթրաֆ
 իւ էքնաֆէ պքս իտէր իտի: Իշ-
 թէ Փաթի՛՛հ Գրալ զուհուր իթ-
 տի՛ պիր թագըմ փրէնսլեր վէ
 սերասքերլեր ճէմիյէթի իլէ: Նա-
 փօլէոն օլտուղու օտատան չըգըպ
 Տավլիյէ գատար Գրալըն իսթիգ-
 պալինէ կիթտի: Աէ իքի Տիւքմ-
 տար սիւքիւթլէ էլ էլէ վերիպ՝
 օտայա կիրտիլեր:

Օրատա մէվճուտ պինլերճէ
 ինսան վար իքէն, գուլէնին տէօրթ

Թարաֆրնը՝ պիր մեզարիսթան
 հապէթի կիպի սիւքիւնէթ իհա-
 թէ իթմիշ իտի: Հէր քէս օ տա-
 գիգէլէրին սըգլէթինի զիհնիստէ
 հիսս իթմէքտէ իտի: Հաթթա
 ֆիւթուրսուզ Պիզմարգըն լէհ-
 ճէսինտէ պիլէ տէրունի գալպին-
 տէ օլան խէլէճան ալամէթլէրի
 միւշահէտէ օլունուր ուտու: Աէ
 վագաա պէջլէ պիր ճիհանկիրին,
 վէ պէջլէ սէնէլէր իլէ Էվրօփա-
 նըն գատէրինէ հիւքմ իտէն, վէ
 տիւնեանըն քեաֆֆէի մուամէլա-
 թընա ըհհպէր օլարագ եօլ կէօս-
 թէրէն պիր հիւքմտարըն տէվ-
 ըրլմէսի տէ՝ ճէսիմ վէ ազիմ
 պիր վուգուլաթ ըտը:

Բիւզկեարըն էսմէսի իլէ՝ օրման
 աղաճլարընըն տալլարընտան աքս
 իտէն խըշըրտամա սէտալէրինի
 իշիտէնլէրէ էջլէ կէլիր իտի քի,

չերիաթ քեսմէք իւզըէ Ալլահ
թէալա հազըէթլէրի պիզզաթ
օրատա հազըր իտի:

Էփէյիճէ վագըթ սօնրա օտա-
նըն գափուսու աչըլըպ՝ Աիլեօմ՝
Գրալ տըշարը չըգտը՝ պիւթիւն
պիւթիւնէ եիւրէյի գալգմըշ վէ
պօզուլմուշ պիր հէյէթտէ: Ձէ
էսիր Իմիէրաթօր ներտիվէնին
պաշընա գատար արգասընտան
կիտիպ՝ օրատա պաշընը սօլ գօ-
լու իւզէրինէ տայատարագ տուր-
տու, սաղ էլինտէ կէօզ եաշը
իլէ ըսլամըշ պիր մանտիլ իլէ:

Աիլեօմ՝ Գրալ աթընա պինիպ,
պիր ազ սօնրա էսիր Իմիէրաթօր
տախի եօլա չըգտը:

“Քէշքի տիւնեա ալէմ պու
սէյրտէ հազըր պուլունայըտը,
պաղըրտը Գօնթէ Բէթէլ, փէն-
չէրէտէ տուրուպ կէչէնլէրին ար-

Գասը սըրա պագարագ: Իշթէ
 գուտրէթլիւ պիր հիւքմտար է-
 պէտիլէք սահիպի Ալլահըն զազէ-
 պինտէն տէվրիլմիշ, մահվ օլ-
 մուշ վէ էսիր տիւշմիւշ կիտէ-
 յօր” :

ԳՕՆԹԷ ԲԷԹԷԼԻՆ ՓԵՏՂԱՄՊՊԵՐԼԻՅԻ

ՍՈՒԼՏ ՈՒ ՍԱԼԱՏ ՎՈՒԳՈՒ ԱՊՈՒ-
ԼՈՒԿ, ԱՂԱՄԱՆՆ ԱՍՔԵՐԼԵՐԻ ՖՐԱՆ-
ՍԱՏԱՆ չՐԳՄԱՅԱ, ՎԷ ՖՐԱՆՍՐԳ
ԷՍԻՐԼԵՐԻ ՏԷ ԱՂԷՄԱՆՆԵԱՏԱՆ ԿԵՐԻ
ՏԷՕՆՄԷՅԷ ԱԿԱՉԼԱՄՐՉ ԸՄՐ:

ԳՕՆԹԷ ԲԷԹԷԼ ՓԱՐԻԳՏԷՆ ԱԻՐ
ԳԱՉ ՍԱԱԹ ՈՒԳԱԳՏԱ ՕՂԱՆ ԱԻՐ
ՔԷՅԵ ԷՎԻՆՏԷ ՍԱՔԻՆ ՕՂՈՒՐ ՈՒՏՈՒ:
ԱԳՏԷՄՃԷ Օ ՄԻՆԱԿԻԹ ՎԷ ՏՕՆԱՆ-
ՄՐՉ ԹՕՒՐԱԳԼԱՐՐՆ ԵԷՐԻՆԷ՝
ՏԷՕՐԹ ԹԷՐԱՓԱ ԽԱՐԱԿԱԹ,
ԵՐԳՐՄ ՎԷ ՓԷՐԻՉԱՆԻՅԷԹ ՏԱՍՐԼ
ՕՂՄՈՒՉ ՈՒՏՈՒ: ՀԷՐ ԵԷՐՏԷ ԿԷՕ-
ՐԻԼԼԷՆ՝ ԱԹԼԱՐՏԱՆ ՎԷ ՕՐՏՈՒԼԱՐ-
ՏԱՆ չԻՅՆԷՆՄԻՉ ԹԱՐԼԱԼԱՐ, ՎԷ
ԱԿԱՉԼՐՃԱ ՓԱՐԻԳ ԳԷՆԿԻՆԼԵՐԻՆԻՆ
ԵԱԳ ՔԷՕՉՔԼԵՐԻ ՎԷ ԳՈՒԼԷԼԵՐԻ՝

աղլայաճագ պիր հալէ կիրիֆթար
օլմուշար ըտը:

Աագթը իլէ՛ զէվգ սէֆա, կի-
յիմ գուշամ, սէֆահաթ, իճատի
էյլէնճէլէր՝ հիսսի ինսանի ար-
զուլէրինի իքմալ իտիճի սիւրէթ-
տէ էօյլէ տիւնեէվի էսէրլէր օ-
րալարտա օ տէրէճէտէ տօլու ի-
տի քի, թապիաթըն կէօսթէր-
տիյի սատէլիյի վէ հիւսնիւ ախ-
լագը թէրք իթմիշ օլան Փարիզ-
լիլէրին միզաճ ու մէֆնունիյէ-
թինի տօյուրմաղա անճագ քի-
ֆայէթ իտէր իտի: Իշթէ օրա-
լարտա սաքին օլուրլար ըտը Ալա-
հըն հիւսնիւ ախլագ ուղըունա
վազ իթտիյի գանունլարը պագ
ալթընա ալըրլար, հէմէն պիւ-
թիւն պիւթիւնէ ախլագը պօ-
զուլմուշ ինսանլար, Սողոմ վէ
Գոմոր ահալիսի միսիլլիւ ինսան-

լար: Իշթէ պու սէպէպտէն օրա-
լարըն ահալիսինէ տէ կէլտի եէ-
թիշտի Ալլահըն ղազէպի. լաքին
պու տէֆա օրալար կիպի աթէշ-
տէն եաղմուրլար իլէ օլմայրպ,
իլա գանլը ճէնքլէր աթէշի իլէ
օլտու:

Օ կիւզէլիմ եազ մէվսիմի
կէօշքլէրինին հէր ճիլվէսի մահվ
օլմուշ ուտու: Փարիզ լիլէր պրագ-
մըշ Կաշմըշար ըտը, քիմի էճ-
նէպի մէմալիքինէ՝ միհնէթ ու
մէշագգաթ արալարընտա եանըպ
թութուշարագ, քիմի Փարիզէ
Կափանըպ՝ աճլըգտան էօլէրէք,
պարկիր, քէլպ ու Փարէ էթինէ
տախի հասէտ իտէրէք: Պիր ալ
էվվէլ Փարիզ լիլէրին սաքին օլ-
տուղու օլ միւլէյեէն խանէլէր-
տէ՝ Ալաման ասքէրլէրի իգամէթ
իտէրլէր իտի քի, իւք էվվէլ

խանէլէրին զարիֆ թէզեինաթը-
նա մախլ օլուպ սօնրա գըշ մէվ-
սիմինին շիտտէթլի սօուղուհտան
մէճպուր օլարագ՝ էն զիգըյ-
մէթ էշեալարը տա գըրարլար
վէ սօպալարա աթըպ եագարլար
ըտը: Փարիզ սէֆիհլէրինին գուշ
թիւյիւ շիլթէլէրինէ՝ եօրղուհ վէ
չամուրլու պագլարընը տայա-
տըրլար ըտը. վէ եալտըզլը տի-
վանխանէլէրի ախրա թէպտիլ
իտիւպ, ճէնքտէն չըգմա աթլա-
րընըն՝ պաթթալ այնալարտա սիւ-
րէթլէրինի կէօրէրէք շաշըմա-
լարը իւզէրինէ պագտըգլարընտա
քէյֆլէրի կէլիւր իտի:

Իշթէ պէջլէ պիւթիւն փարիզ
էթրաֆը խարապ թիւրապ օլ-
մուշ ուտու. վէ իւք էվվէլ Ալա-
ման կիւլէլէրի՝ շէհրին իւզէրինէ
եաղմուր կիպի տէօքիւլիւր իւ-

տիւ, սօնրա տա Ֆրանսըզ կիւլէ-
լէրի, թա նիհայեթ ճէհէննէմ
սաքինլէրի օլան մախլուգլար մի-
սալի գուտուրմուշ ինսանլար՝
քէնտիլէրինի փերվէրտէ իտէն
աթէշէ քէյֆ եէթիշթիրիյ՝ ֆա-
րիզի աթէշէ մահվ իթմէյէ էլ
վուրտուլար:

Պունճա աֆէթլէր արասընտա՝
Գօնթէ Բէթէլ Հագգ Թէալանըն
ղազէպնաք փարմաղընը միւշահէ-
տէ իտէր իտի:

“Թանրը Թէալա հազըթլէրի
տախմա պէր գարար տուրուր,
տէր իտի իիւթիյար Գօնթէ: Իւք
աթամըզը Գրախտտան թարտ ի-
տէն, կիւնահ սէպէպինէ ըոյի
զէմինի զազէպլէյէն, պէտ խոյ-
լարա միւլէմմա օլան ինսան ճին-
սինի թուֆանլարա զարգ իտէն,
թէքմիլ տէվլէթլէրի պաթըրան,

վէ պիւթիւն միլէթլէրի ազգընըն պիր նէֆէսի իլէ մահվ իտէն, — եինէ օ Ալլահ՝ Ֆրանսըզլարա իսթար իթտի քի, հալա սաղ տըր: Վէ նասըլ քի պիր վագըթ ֆիլիսթինիլէրի՝ ախլագընը պօզան Իսրայիլ միլէթի իւզէրինէ գըյամ իթտիրտի իսէ, պու կիւնքի կիւն տէ Ալամանլարը Ֆրանսըզլար իւզէրինէ սէվգ էյլէտի:

«Պու նասիհաթ, պու իսթարաթտան միլթէնէպպիհ օլաճաֆ մըսըն աճապա, պիչարէ Ֆրանսա: Նիհայէթ Ալլահըն փարմաղընը կէօրիւպ տէ՝ Ալլահա տէօնէճէք մի սին»,:

Իշթէ պու աֆաթը սէմավիլէտէն քէնտիսի տէ կէրէյի կիպի ֆէլէքգէտէ օլան Գօնթէ՝ տաիմա պէջլէ թէքէլլիւմ իտէր իտի: Իւչ էվլատընտան եալընըզ պի-

րիսի սաղ կերի տէօնմիւշ իւտիւ :
 Աէ վաթանընըն պաշընա միսլի
 կէօրիւլմէմիշ տերէճէտէ կէլէն
 պու Ֆէլաքէթ՝ քէնտիսինի էլէմ
 տերեալէրինէ ղարգ իթմիշ իտի :
 Լաքին գալպինտէ տույտուղու
 տաղը տերունի նէ տերէճէտէ
 շիտտէթլի իտի իսէ, Փրուսիալը-
 ւարա գարշը հիսս իթտիյի հիտ-
 տէթ ու աստավէթ տախի օ մեր-
 թէպէ հիտտէթլի իտի : Ալաման
 ասքերլէրինին պիլա հիճապ իճրա
 իթտիքլէրի գըյագլըգլար վէ
 ըրզսըզլըգլարըն տէհշէթլիւ հի-
 քեպէլէրինի հեր կիւն զազէթա-
 վէրտէ օգուր ուտու : Աէ ճիւմ-
 լէտէն զիյատէ Փրուսիալըւար՝ էն
 զիյատէ պարպար, գունտագճը,
 ճանավար եիւրէքլի, մագսըմլար
 գաթիլի տէյի, ղազէթալարտա
 Փասլ օլունուրլար ըտը : Պաշլըճա

Ալաման իմփերաթօրլուղու տա
 րէթէլին գալպինէ զայէթ կիրան
 կէլիր իտի. չիւնքի պու տա ֆրան-
 սայա գարշը պիր էօրֆ ատտ օ-
 լունուր ուտու :

Իշթէ պէջլէ պիր պէտպախթ
 էօմր կէչիրիր իտի Գօնթէ րէ-
 թէլ, տերտինտէն պէլի պիւքիւլ-
 միւշ, վէ Փրուսիալըլարտան իք-
 րաճ իտիւպ էզիյէթ չէքէրէք :
 Աթտիքճէ տերին պիր սուսլու-
 զա տալար ըտը, վէ էլէմ ու
 գասավէթլէ մալամալ օլան սըֆա-
 թը ասլա կիւլմէք պիլմէզ իտի :

Նակէճան իւզէրինտէ պիր
 թէպտիլլիք միւշաճէտէ օլուն-
 տու : Ալաման զազէթալէրինտէ
 էջլէ ճավատիսլէր օգուր ուտու
 քի, անլէրտէն զայէթ մէմնուն
 օլտուղու՝ լէճճէսինտէ աշիքեար .
 կէօրիւնիւր իւտիւ : Եէնի եէնի

ղազէթալար պիր եէնի մէզՏէպ
 իւզէրինէ պիր չօգ մալիւմաթ
 վէրիւլէր իտի. պու եէնի մէզ-
 Տէպ՝ քահանայապետին լաեէխ-
 թիլէյինի ճէրՏ իտէր, վէ Ալա-
 ման Տիւքիւմտարլարը պու եէնի
 մէզՏէպէ էլ թութարլար ըտը:
 Թէքրար ղազէթալարտա օգուր
 ուտու քի, Ֆրանսատան ալընան
 էյալէթլէրտէ՝ Ալամանլար Գա-
 թօլիկ տինինէ գարշը խուսումէթ
 կէօսթէրիւլէր իտի: Նէ գատար
 պէջլէ հավատիսլէր ալսա Գօն-
 թէ Բէթէլ, օ գատար մէմնուն
 օլուր վէ եիւզիւ կիւլէր իտի:

Պիր կիւն օղլունա եալվարտը
 քի, քէնտիսինի Թիվօլիյէ կէօ-
 թիւրսիւն, հէր կիւն Ալաման զա-
 պիթլէրինին թօիլանտըգլարը
 սէյրանկեաՏէ:

“Թիվօլի մի տէյօրսունուզ,

տէտի թէաճճիւպլէ իսթիյարըն
էվլատը: Շիւպհէսիզ խաթրընը-
զա կէլմէյօր քի՝ հէր կիւն էօյ-
լէտէն սօնրա հէփ Ալաման զա-
պիթլէրի օրայա թօփլանըրլար:

“Տօղրուսուճու իսթէրսէն՝ ա-
սըլ օ սէպէպէ մէպնի օրայա
կիթմէք իսթէյօրում, տէյի ճէ-
վապ վէրտի իսթիյար: Ֆէվզ էլ
ատէ աղըր պիր մէսէլէ իւզէրինէ
պիր ազ ըշըգ, պիր ազ թահ-
գիգաթ էտինմէք իսթէրիմ,”:

Իշթէ պէօյլէ իքիսի պիր արա-
պայլա Թիվօլիյէ կիթտիլէր: Օ-
րատա պաղչէնին իչինտէ պիր
մասանըն էթրաֆընա օթուրտու-
լար, քի անըն էթրաֆընա թէրա-
քիւմ իթմիշ պիր չօգ Ալամանը
զապիթլէր՝ զայէթ կէրմիյէթլէ
միւճատէլէ իտէրլէր իտի: Իս-
թիյար Գօնթէ ալամանճայը փէք

ալա պիլտիյինտէն՝ պուենլարըն լա-
 գըրտըսընա աթըլտը: Վէ ուս-
 թալըգլա լագըրտըյը քէնտի իս-
 թէտիյի մատտէյէ չէվիրիպ, տէր
 ագապ պաշլատըլար եէնի Ալաման
 Իմիէրաթօրլուղունուն՝ Գաթօլիք
 մէզճէպի հագգընտա գուլանա-
 ճաղը փօլիթիգա իւզէրինէ սէօհ-
 պէթ իթմէյէ:

“Հիչ շիւպճէ իթմէմ, տէտի
 պիր միրալայ, քի՝ հիւքիւմէթին
 եիւքսէք տաիրէլէրինտէ՝ պիր Ա-
 լաման միլէթի քիլիսէսի հագ-
 գընտա պէցիւք պիր թասափլուր
 օլմասըն: Արթըգ Բօմանըն մու-
 լսաթարալը թէէսիրլէրի մահվօ-
 լուպ պիթմէլի տիր:

Պէն տէ թամմ պու ագըլտա-
 յըմ, տէյի պաղըրտը պիր պին
 պաշը: Գաթօլիքլիք տախմա պիզէ
 մուզիրըր օլմուշ տուր: Օրթատէհը-

տէ ճերմանիա Իմիէրաթօրլարը՝ շէրէֆ իւ իգպալ արգասընա տիւշէն Փափալար իլէ տաիմա ճէնքտէ պուլունմուշլար տըր: Յէնի իմիէրաթօրլուգտա՝ պու շէյին էօնիւ ալընմազ, էյէր պիւթիւն պիւթիւնէ Ալէմանեա՝ Բօմատան այրըլամազ իսէ:

“Լաքին պու տա նամըլ օլա պիլիըր, տէյի սիւալ իթտի իլութիյար Գօնթէ աշըրը պիը վուգուֆճուլուգլա: Ալէմանեատա միլեօնլար իլէ Գաթօլիքէր վար, պունլար քիլիսէլէրինին ըէիսինտէն այրըլմայը նամըլ գապուլ իտէպիլիըլէր:

“Լազըմ տըր քի Գաթօլիքէր պաշ էյսին, տէյի ճէվապ վէրտի Տիտտէթլէ՝ միրալայ: Գուվվէթլի պիը Տիւքիւմէթ Տէր շէյի պաշա չըգարա պիլիըր: Իմտի Ալէմանեա

իմիէրաթօրլուղունուն տահա օ
գատար գուտրէթի վար տըր էջ-
լէ պիր քիլիսէ թէէսիս իթմէյէ
քի, եէնի իմիէրաթօրլուղուն
մութլուպունա ճէվապ վէրսին:

“Փրէնս Պիզմարգ պիր տէրին
վէ ագըլլը փօլիթիգա սահիպի
տիր, տէտի Գօնթէ կիւլէրէք:
Պին սէքիզ եիւզ սէնէտէն պէ-
րու Գաթօլիք քիլիսէսինէ կէօ-
յիւս վէրէն էն գուտրէթլիւ
Տիւքիւմտարլար տախի՝ պիլա իս-
թիսնա անտէն եէնիլտիլէր: Պանա
գալսա, Պիզմարգ քիլիսէյէ գար-
շը ճէնք իթմէք կիպի պիր Փասիտ
փօլիթիգայա զահիպ օլամազ „:

Օֆիչիալար կիւլտիւլէր:

“Պաշ վէքիլիմիզ նէ էֆքեար-
տա տըր, օրասը պիզէ նամալիւմ
տիւր, տէտի սիվարի զապըթա-
նընտան պիրի: Լաքին պու եէնի

իմփէրաթօրլուգ տախիլինտէ՝ շիմ
 տիտէն մէզՏէպ միւնազաալէրի
 պաշլամըշ տրո: Ալաման հիւ-
 քիւմտարլարը էջլէ մուալլիմլէ-
 րի ումոււմ մէտրէսէլէրտէ մէս-
 նէտէ եէթիշտիրմիշլէր տիր քի,
 փիսգոփոսլար անլէրէ լանէթ օ-
 գոււմուշ տուր: Պու լանէթլի
 մուալլիմլէր տիր շիմտիքի շօ-
 ճուգլարա թէրպիյէ վէրէն. վէ
 ճիւմլէսի տէ կէրէք փիսգոփոս-
 լարըն վէ կէրէք եանըմազ օլ-
 տուղոււնու ինքեար իթտիքլէրի
 քահանայապետին էմրլէրինի ա-
 յագ ալթընա ալըրլար: Տիկեր
 թարաֆտան տախի հիւքիւմէթ-
 լէր օ մէմնու վէ քահանայապետ-
 տէն այրըմըշ օլան ըուհանի
 թարիգաթընա տա ըէսմէն մու-
 խասսաս օլան մաաշլարը հալա
 վէրմէքտէ տիրլէր: Պանա գալսա,

պունյարըն ճիւմլէսի՝ քիլիսէյէ
իլանը հարպ մագամընտան զիյա-
տէ պիր շէյ տիր. ատէթա չար-
գաճըլար ճէնկի տիր:

“Սահիճ մի տիր, պաղըրտը
սէվինէրէք՝ Գօնթէ, պու հավա-
տիսլէր, միւթէպէր մի տիր:

“Էմին օլուն, տէտի միրալայ.
պիւթիւն ղազէթալէր պունուն
իւզէրինէ Լազմագտա տըրլար:

“Իշթէ, իսթէրսէնիզ օգու-
յուն,” տէտի պին պաշը, Գօն-
թէյէ պիր ղազէթա կէօսթէրէ-
րէք:

Գօնթէ ղազէթայը ալտը օ-
գուտու. վէ օգուտուգճա՝ լէհ-
ճէսինտէ մէսէրրէթ ալամէթլէրի
կէօրիւնիւր իւտիւ:

Օգուտուգտան սօնրա՝ “Ար-
թըգ շիւպհէմ գալմաար, տէտի:
Ալէմանեանըն պաղը տէվլէթլէրի

տախիլինտէ մէզՏէպ ճէնքլէրի
պաշլամըշ տըր. լաքին պագալըմ
սօնու նէ օլաճագ :

“Էլպէթտէ Ալամանլարըն՝ Բօ-
մանըն թէվապիի տինիյեէլէրինին
իւզէրինէ պիր Ֆիւթուհաթը օ-
լաճագ տըր, տէյի պաղըրտը մի-
րալայ: Ալէմանեա իչինտէ քա-
հանայապետին հիւքիւմէթի տէվ-
րիլիպ մահվ օլաճագ տըր: Օն
սէնէ սօնրա՝ Ալաման իմիէրաթօ-
րու կերէք մէզՏէպճէ՝ վէ կերէք
տէվլէթճէ պյնը օ հէյէթէ կիրէ-
ճէք, նասըլ քի Բուսիա իմիէ-
րաթօրու Բուսիատա հիւքմ ի-
տեր իսէ: Պիր թագըմ միւրայի-
լէր վէ Բօմայա թափանլար գօ-
վուլաճագլար, մահվ օլաճագ-
լար, եա տա՝ տէօնէճէքլէր. վէ
Ալէմանեանըն ումոմ քիլիսէսի
հեր րուհանի իհթիյաճաթա քի-

Փայեթ իտէճէք տիր. խօշ՝ շիմ-
տիքի թերպիյէ իլէ մէկլուֆ օ-
լան ինսանլար իչիւն, պուկլար
էջլէ էհէմմիյէթ վերէճէք պիր
շէյլէր տէ տէյիլլէր տիր:

“Էջլէ իսէ միլլէթ քիլիսէսի
հէ, տէտի Գօնթէ Բէթէլ, աշը-
րը պիր սէվինճ կէօսթերէրէք:
Էկէր եանըմազ իսէմ, պիրինճի
Նափօլէոնուկ թասավվուրու տա
պու իտի: Իլք էվվէլ պու զաթ
ըտը Ֆրանսայը Բօմատան այրըրպ՝
պիր միլլէթ քիլիսէսի իհտաս
իթմէյէ գալգըշան: Լաքին իւզէ-
րինէ կէլէն պիր վագաա՝ թա-
սավվուրու իմիէրաթօրինին հու-
սուլինէ մանի օլտու: Նափօլէոն
տէվրիլտի, վէ մէնֆիտէ վէֆաթ
իթտի: Իշթէ պու վէճհ իլէ իշ
նէթիճէ պուլտու, էֆէնտիլէր.
վէ պու կիւն փիսգոփոսլար, փա-

փազլար վէ Գաթօլիքլէր՝ Ֆրանսատա, պիր քահանայապետ տախի Բօմատա մէվճուտ տուր:

«Պիրինճի Նափօլէոնուն վագթընա ահվալը ալէմ միլլէթ քիլիսէսի իհտասընա հէնիւզ միւսսիտ տէյիլ իտի, տէտի միրալայ: Շիմտի, հիչ տէյիլ իսէ՝ Ալէմանեատա իշլէր տահա զիյատէ պուշէյէ միւսսիտ տիր: Հէր եհրտէ պէջլէ պիր քիլիսէ իհտասընըն լուզումու կէօրիւնիւր. չիւնքիասընըն մէտէնիյէթինէ մուվաֆըզ հալ պու տուր: Հաթթա պիւթիւն Ալէմանեատա պուենտան թէվէլլիւտ իթմիշ տիր օ՝ պիւթիւն ճիհանըն եանըմազ ուսթասըյըմ տէյերէք՝ խալգըն զամիրինի էսիր իթմէք իւզըէ Փափալարըն թէշէպպիւս իթտիքլէրի ճիւրաթ ու ճէսարէթինէ

գարշը օլ մոլգավէմէթ: Պուհնա գարշը օլան հիտտէթ ումոլմի տիր. վէ պու ճիհէթլէ տէ Ալէմանեայը Բօմատան պըրմագ իչիւն ասըլ վագըթ՝ պու վագըթ տըր:

“Պուլարըն ճիւմլէսի պանա հէփ եէնի վէ տըգգաթա շայան շէյլէր տիր, տէտի Գօնթէ սէվիւնէրէք: Լաքին Ալէմանեատա փափալարըն եանըմագ օլմագ ագալիտինէ տաիր նէ՞ էֆքեար վար աճապա:

“Թամմ՝ պիր էֆքեար, տէտի պին պաշը: Եանըմագ քահանայապետ՝ իսթէտիյի գատար ագայիտի տինիյէ իճատ իտէպիլիր. — հէր քէսին ինտինճէ ահմագլըգ սայըլան վէ մասխարա օլունան շէյլէրի՝ իլհամը իլահիտէն թէվէլլիւտ իթմիշ շէյլէր կիպի

կէօսթէրէպիլիը. — Բանադրանք-
լար նզովքլար իլէ Գաթօլիքլէրի՝
հէր նէվի թիւրահատ վէ աս-
մագճա շէյլէրէ ինանտըրմայա
մէճպուր իտէպիլիը:

“Շունու տա ունութմայըն,
տէտի միրալայ, քահանայապետին
շու իտտաասընը տա քի, քէնտի
իրատէսինէ վէ էմլէրինէ մու-
ղայիր հարէքէթտէ պուլունան
հիւքիւմտարլարը թախթընտան
աշաղը ալա պիլիը: Օ դատարա-
տագ քի, Փափալար՝ պիր հէրա-
թըգ հիւքիւմտարա գարշը ճէնք
աչմագ իսթէր իսէ, հէր Գաթօ-
լիք նէֆէր օ ճէնկէ կիթմէյէ
մէճպուր օլալար:

“Պիր տէ՝ զավալլը Գաթօլիք-
լէր, տէտի սիվարի զապիթի,
Փափալարը տոյուրունճայատագ՝
հազըէթը Պետրոսա իյանէ նամը

իլէ փարա վերմէլի տիրլէր: Հէմ տէ՛ պու Փափալար վերկիսինէ քիմեէ գարշը գոյամազ. նիչին քի, եանըմազըն հէր իրատէսինի իճրա իթմէք՝ հէր քէսէ պիր վաճիպէի զիմմէթ տիր»:

Գօնթէ՛ Փափալարըն եանըմազլըղը հագգընտա վերիլէն պու մանալարա աշըրը թէաճճիւպ իտէր իտի. անլէր քէնտիսինէ օգատար տատսըզ վէ իսթիհզարա շայան շէյլէր կէօրիւնիւր իտի քի, եիւքսէք սէսլէ կիւլմէսինի անճագ մէն իտի պիլիրտի:

«Քահանայապետին պու ագըլտան խարիճ իտտաալարընա պիւլթիւն Ալէմանեանըն հիտտէթլէնմէսի թապիի տիր տէտի:

«Պէն տէ շունա թէհամփիւլ իտէմէմ քի, տէտի միրալաջ, նասըլ օլուր տա պու՛ Րօմանըն պիր

ի իսթիյար Փափազը պու կիւնքի մէտէնիյէթ ըշըգլարընա գարըը պէջլէ խօտպինլիքլէ մուխալիֆէթ իթմէյէ ճէսարէթ իտէր: Պիւթիւն տէվլէթլէրին հուգուգունու, իմթիյազաթընը վէ դուվվէթինի քէնտինէ ալմագ, վէ քէնտիսինի պիր եէնի Ալլահ կիպի կէօսթէրմէք իսթէր:

“Էջլէ իսէ, էֆէնտիլէր, սիզին զիւիւմիւնիւզճէ՝ տէվլէթ մի պէջլէ պիր եէնի Ալլահ տըր, սիւալ էթտի Գօնթէ:

“Ալլահըն իսմինէ՝ ասլա մէղհէպին պաթըլ վէ Փազլա իթիգատլարը էֆքեարընը գարըթթըրմագ իսթէմէմ, տէտի միրալայ: Հէր մէքթէպ շակիրտի՝ պու կիւնքի կիւն պիլիր քի էջլէ Ալլահ եօգ տուր: Իլլա շունու անլաթմագ իսթէրիմ քի, հէր շէյ-

տէ Էն իւսթիւն Տիւքիւմէթ տէվ-
լէթին էլինտէ օլմալը տըր. վէ
պու հալտէ տէվլէթին պիր եէնի
մէզհէպ իհտաս իթմէյէ հագգը
տա օլուր, էջլէ պիր մէզհէպ քի՛
վագթըն իհթիյաճաթընա ճէվապ
վէրսին. եանի պիր միլլէթ քի-
լիսէսի:

“Պէն տէ սիզին իլէ պերապեր
իմ, տէտի րէթէլ: Էյէր Ալլահը
գատիմ” Ալէմանեատա Տիւքիւ-
մէթինտէն ազլ օլմուշ իսէ՛ թա-
պիի տիր քի օ Ալլահըն մէզհէպի
տէ մահվ օլսուն: Պունուն մու-
ղայիրի՛ տէվլէթին Տիւքիւմէթի
Ալէմանեանըն եէնի Ալլահը իսէ,
հագգը վար իսթէտիյի կիպի պիր
մէզհէպ իհտաս իթմէյէ, քի Ա-
լամանլարըն միզաճընա վէ իհթի-
յաճընա թէքմիլ ճէվապ վէրսին:
— Էֆէնտիլէր, Ալէմանեատա

պէջլէ պիր թարագգը վէ իլէրի
կիտիշ հասըլ օլտուղու խաթր ու
խոյալըմա պիլէ կէլէմէզ իտի»:

Օֆիչեալար պու քէլամը ա-
շըրը մէմնունիյէթլէ տիյնէտիլէր-
վէ անլամատըլար Գօնթէնին քի-
նայի օլարագ սէջլէտիյինի:

«Ալամանլարըն ֆիլթուհաթը
թէքմիլ տիր, պաղըրտը պին պա-
շը ազիմ պիր քիպր իլէ: Ալամա-
նըն հէմ գուվվէթի հէմ ազըլ
մուգաֆֆէր օլուր՝ տէյիլ եալը-
նըզ ճէնք մէյտանընտա, իլա տա-
խի սայիր հէր մասլահաթլարտա:

«Լաքին պու նանըլ օլտու քի,
տէտի Գօնթէ, Ալաման ապքերի
մէյտանտա օ գատար մէզհէպ վէ
տինտարըզ նիշանէլէրի կէօս-
թէրտիլէր: Պիլթիւն Ֆրանսատա
հէր քէսին կէօղիւնէ վուրտու
Ալաման ալպլարընըն մէզհէպէ

օլան հիւրմէթլէրի վէ Ալլահա օլան
 իպատէթլէրի: Հաթթա տէն-
 տի քի պիզիմ օրտուլար միւհիւ-
 տիւ, մէզէպսիզ վէ խրիսթիյան-
 լըղա մուղայիր օլտուգլարընտան՝
 տաիմա եէնիլէճէքլէր. վէ Ալէ-
 մանեա օրտուլարընտա Ալլահա օր-
 գուսու օլտուղունտան՝ տաիմա
 ֆաթիհ օլաճագլար:

“Պու պիր եանլըզ զիւիւմ
 տիւր, տէտի միրալայ: Պիզիմ
 ֆիւթիւհաթլարըմըզըն մէզէպ
 իլէ հիչ պիր միւնասիպէթի եօգ
 տուր: Լաքին շունու տա ինքեար
 իտէմէմ քի, Ալէմանեատա տախի
 աշաղը թապագալարտա՝ պաթըլ
 իթիգատլարա զահիպ օլանլար տա
 պուլունմասըն: Իլէրիւտէ թէշ-
 քիլ օլունաճագ միլլէթ քիլիսէ-
 սի՝ շիւպհէսիզ օ ահմագ ահա-
 լլի տէ պու մարագտան գուր-
 թարաճագ տըր:

“Եյէր 'օ ահմագ ահալի տէ,
 տէտի Գօնթէ շագա թարզընտա,
 Ալլահը գատիմին մէղճէպինի՝ Ալ-
 լահը ճէտիտին մէղճէպի իլէ
 թէպտիլ իթմէյէ ըազը օլուրսա:
 Լաքին փէք գօրգարըմ քի, տաիմա
 մուղաֆֆէր ֆրէնս Պիզմարգըն
 գուվլէթի տախի քիֆայէթ իթ-
 մէսին պիր ահալի ճէմիյէթինի
 էջլէ պիր միլլէթ քիլիսէսի տա-
 խիլինէ սըգըշտրըմայա: Պու հալ-
 տէ, հէր ճահտ հէր մասրաֆ պէյ-
 հիւտէ պիր սէֆիհլիք օլուր. չիւն-
 քի թաիֆէի միւթէմէտտինէ ա-
 լէլ ումում քիլիսէյէ միւհթաճ
 տէյիլլէր տիր. տինտար ահալի
 իսէ՝ Ալլահը գատիմտէն պիրը-
 մագ: Պունտան մաարտա գավիէն
 իթիգաա իտէ պիլիրսինիզ, էֆէն-
 տիլէր, քի Ալլահը գատիմ քէն-
 տիսինէ ըագիպ տիւշման գապուլ

իթմէզ : Անրն երտորըմլարը միլ-
լէթ քիլիսէլէրինի եագըպ թու-
թուշտուրուրլար. վէ անրն պիր
իշարէթի՝ էջլէ քէնտի. հիւքիւ-
մէթը իլահիյէսինէ գարշը կէլէն
պիր իմփէրաթօրլուղու անինտէ
տէվերիր : :

Պունուն իւզէրինէ օֆիչեալլար
շաշըրըպ պիրիպիրինին եիւղիւնէ
պագտըգլարը հալտէ, իսթիյա-
րըն սյաղա գալդըպ արապայա
պինմէսի, եօլա չըգմասը վէ եէ-
րինէ կիթմէսի պիր օլտու :

Գօնթէնին օղլու պու ալաման-
ճա միւքեալէմէտէն պիր լուղէթ
տախի անլամամըշ ըտը : Աագաս
տիւշմէն օֆիչեալլարը իլէ փէտէ-
րինին էջլէ հէյպէթլէ լագըրտը
իթմէսինէ ղայէթ թէաճճիւպ
իթմիշ իտի. լաքին փէտերինին
մէմհունիյէթինին սէպէպինի ան-

լատը իսէ, սօն տէրէճէ իսթիղ-
րապա տիւչար օլտու :

“Ասլա անլայամայօրում, փէ-
տէր, քի, տէտի, քիլիսէնին պա-
շընա կէլէն քէտէրլէրտէն՝ նէ-
տէն պու գատար մէմնունիյէթ
տույա պիլիյօրսունուզ :

Ճէվապ վէրտի Գօնթէ. “Քի-
լիսէնին պաշընա կէլէն ֆէլաքէթ-
լէր իւզէրինէ գալպիմ գան աղ-
լար, Շարլ : Մէմնունիյէթիմէ սէ-
պէպ պաշգա պիր շէյ տիր : Էյէր
Ալէմանեա ղազէթալէրինին նէշը
իթտիքլէրի Տավատիսլէր սահիՏ
իսէ, վէ էյէր Ալէմանեանըն էֆ-
քեարը իւզէրինէ օֆիչեալլարըն
վէրտիքլէրի խապէր տօղրու իսէ,
տէմէք օլուր քի, եէնի Ալաման
իմիէրաթօրլուղու՝ Գաթօլիք քի-
լիսէսինին վէ քիւրսի շէրիֆին
ալլահանի Մուհաֆրզընա գարշը

ճէնք աչաճագ: Շու հալտէ, օ էլ
քի՛ քահանայապետէրին հէփ
տիւշմէնէրինի վէ քիլիսէ իւզէ-
րինէ հէր հիւճիւմ իտէնէրի
մահվ իթմիշ տիր, Ալաման իմ-
փէրաթօրլուղունու տա՛տէվիրի
պիթիրի:

“Տիվանէլէր: Էջլէ՞ մի զանն ի-
տերլէր քի Ալահ Թէալա Ալա-
ման իմփէրաթօրլուղունու միւս-
թէսնա թութաճագ: Աէ պին սէ-
քիզ եիւզ սէնէտէն պէրու պուն-
ճա գուտրէթլու հիւքիւմտարլա-
րըն պաշա չըգարամատրղընը,
եանի՛ Ալահըն քիլիսէնին վէ եէր
եիւզիւնտէ Հազրէթը Իսա վէքի-
լինին մահվընա մուվաֆֆագ օլա-
մատրլար իսէ, քէնտիլէրի՞ մի պա-
շա չըգարամաղա իւմիտ իտէ պի-
լիրլէր: Ալահը գատիմ սաղ տըր:
“Իլէրի՛ սէյիրտ, մաղո՛ւր Ա-

լամանեա, իլէրի կիթ: Հիւճիւմ
էթ հաղըէթը Պետրոս գայալարը
իւզէրինէ, թագեիգ էթ քիլիսէյի.
— վէ սէնին տէ մահվընըն սի-
ճիլի վէրիլմիշ օլուր: Ալլահ քէն
տի վատինտէ սապիթ տիր. վէ
պու վատ՝ քահանայապետին վէ
քիլիսէնին մուհաֆազասը տրը:
Ճէհէննէմ գափուլարը պիլէ ան-
լէրի մաղուպ իտէմէյէճէք”:

Արապա Գօնթէնին քէօշքիւ
փիշկեահընա եանաշտը: — Պու
խէլէճանը գալպ՝ եէթմիշ իւչ
եաշընտա օլան իսթիյարըն իւզէ-
րինէ պէօյիւք թէէսիր իտիւպ,
իքինճի կիւնիւ պիր աղըր խաս-
թալըգ կէլտի իւզէրինէ: Քահա-
նայ իսթէտի. պատէհու գըզա-
րընը վէ օղլունու ճէլպ իտիւպ,
Շարլա էմր իթտի քի, եէտինճի
Պիոս քահանայապետլէ՝ պիրինճի

Նախօլէնոնուն Ֆօնթէնպլօտա օւլան միւքեալէմէսինի, քի վագթընտա քէնտիսի ազիմ տըգգաթլա գալէմէ ալմըշ ըոը, կէթիքսին հուզուրունտա օգուսուն: Պիւթիւն ագլընը: օնա վէրէրէք պիր էյի տիյնէտի:

Օգումագ պիթտիքտէն սօնրա, “է՛ վլատլարըմ, տէտի սէսի չըգար չըգմաղ. նէ տէրէճէ գուտրէթինիզ վար իսէ, Ֆրանսանըն մէզհէպճէ վէ ախլագճա ահվալինի միւճէտտէտէն թէպտիլ իթմէյէ սարֆ իտին: Իթաաթլա Ալլահըն էմրլէրինէ պաշընըզը էյին: Ասլա ունութմայըն քի Ալլահը գատիմ էպէտ իլլ էպէտ սաղ տըը, վէ օտուր ճիհանըն սահիպի սահիհի, կէրէք ավամըն վէ կէրէք տուէլին գատերլէրինին հաքիմի: Տիթրէյերէք վէ իէվֆ իլէ իըզմէթ

իտին անա քի, կէջլէր՝ թախթը
տըր, վէ ընկի զէմին՝ այաղընըն
էշէյի՝:

Լագըրտըսը պիթէր պիթմէզ՝
պաշը եասթըղա տէվըիտի: Գօն-
թէ ժօղէֆ ընթէլ ըուհունու
թէսլիմ իթմիշ իտի:

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ

ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆ

*Մեր քարոզեցոյք զխաչե-
լեալն Կրիստոս:*

ԿՐԻՍՏ . Ա . 25 .

Հոգեւոր աշխատասիրոյթիւնք

3 .

ՀԻՆՆ ԱՍՏՈՒԱԹ

ԳՈՆՐԱՏԵՆ ԳՈԼԱՆՏԷՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԲԱՐԳՄԱՆԵԱԼ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱՆՈՒՐԷՆ

ՎԻԿՆԵԱ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

1872

Գ Ի Ն Ն Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Թ

— ԶԶ —

ԱՅ՝

Գ Ե Ր Ի Ի Ն Կ Ա Թ Գ Ա Հ Ա Ն Ա Յ Ա Պ Յ Տ Մ Ը

ՓՈՒՆԻԵՆՊԼՈՅԻ կայսերական
դղեկին մէկ սենեկին մէջ, 1813ին,
շքեղ զգեստներ հագած մանկ-
լաւիկ մը կը կենար: Գեղեցիկ էր
հնգետասանամեայ պատանեկին
դէմքը, որ Ռեթէլի կոմսական տան
սերունդն ըլլալէն զատ, աշխարհ-
քիս տիրող Նաբոլէոն Ա.ին մօ-
տաւորներէն մէկն ըլլալու բախտն
ունէր: Նոյն միջոցին խոր տխրու-
թեան եւ ցաւակցութեան զգած-
մունքով ծածկուած էր պատանե-
կին շնորհալից կերպարանքը: Սի-
րուն տղայական աչուրներուն մէջ
արտասուք կը փայլէին, որ հետ-

զհետէ սաստկանալով՝ միշտ աւելի առատ կը թափէին ոսկեզարդ զգեստներուն վրայ: Բայց ամենեւին ձայն մը, ամենեւին շարժում մը չէին յայտներ իւր ներքին սաստիկ պլայլու-թիւնը: Անշարժ ու շիտակ կը կենար՝ իբրեւ կայսերական անձնապահաց գնդի զինուոր: Իւր ցաւոց պատճառն էր անշուշտ մեծարոյ Ծերունւոյն վիճակը, որ կից սենեակը՝ աթոռի մը վրայ կը հանգչէր, եւ որուն երեսն անդադար կը նայէր Յովսէփ Ռեթէլ պատանի կոմսը:

Յարգելի Ծերունին ճերմակ պարեգօտ մը հագած էր, որ մինչեւ ոտուրները կը հասնէր: Արան ամենեւին բարձրաստիճան վիճակի նշանակ չկար: Շատ համեստ՝ գրեթէ աղքատին կ'երեւային իւր զգեստները գտնուած տեղոյն

արքունական շքեղ փառաւորութեան մէջ: Ծանր նեղութեանց ու վշտաց հետքեր դրոշմուած էին աղնիւ կերպարանացը վրայ, դէմքը տժգոյն էր եւ նիհար, այտերը՝ հիւժած մաշած, աչուրները՝ խորունկցած: Բայց նուիրական խաղաղութիւն մը կը լուսաւորէր իւր վշտակիր կերպարանքը: Յովսէփ պատանւոյն սիրտը շարժող պատճառներուն մէջ, գլխաւորաբար մեծարելի Ծերունւոյն համբերատարութիւնն էր, որ իւր վրայ մեծ ազդեցութիւն կ'ընէր: Սպիտակահանգերձ Ծերոյն արտաքին երեւոյթը՝ իբրեւ բարձրագոյն աղաղակ մը կու գար իրենն որ բռնութեանց եւ նեղութեանց դէմ կը բողոքէր:

Ա'երեւար որ այն միջոցին աղօթք կ'ընէ: Չեռուրներն իրա-

րու կցած՝ կրծոցը վրայ կը հանգ-
 չէին, գլուխը քիչ մը դէպ ի վար
 հակած էր. եւ Բարձրելոյն մա-
 տաւորութիւնը խորագոյնս զգա-
 լէն՝ ալեւոր դիմացը վրայ խոր-
 հըրդական շողիւն մը կը փայլէր:
 Անանկ կու գար զինքը դիտող
 պատանւոյն, որ ըրած աղօթքը
 հրաշայի զօրութիւն ունի. չորս
 կողմը տիրող խոր լուութիւնը՝
 վեհութիւն մը կու տար առջեւի
 տեսլեան. արքունական շքեղ
 բնակարանը՝ նուիրական տաճարի
 պէս կ'երեւար իրեն, եւ կարծես
 թէ կը զգար աներեւոյթ զօրու-
 թեանց մծտաւորութիւնը: Այս-
 պէս վրան զարմանքով խառն յար-
 գութիւն մը կու գայ. արցունք-
 ները կը դադրին, եւ սրբազան
 մեծարանօք կը սկսի նկատել եկե-
 ղեցւոյ Գլուխը, երկրի վրայ Բրիս-

տոսի փոխանորդը: — Նոյն Ծե-
րունին էր՝ Պիոս Է. Քահանայա-
պետը, չորս տարիէ վեր նաբու-
լէոն Ա.ին գերին:

Մէյ մ'ալ զէնքի մերձաւոր շա-
չիւն մը մանկլաւկին մտադրու-
թիւնը կը գրգռէ: Աջակողմեան
բաց դրան կողմանէ շաչիւնն եր-
թալով կը մտենայ, շուտ շուտ
ու փոքրաքայլ ընթացքով մէկը՝
սպարապետի ոսկեզարդ համա-
զգեստով՝ դռնէն կը մտնէ: Մին-
չեւ սենեկին մէջտեղը կը յառա-
ջանայ, եւ հոն յանկարծ կը կե-
նայ՝ իբրեւ արգելուած աղօթք
ընող Քահանայապետին տեսու-
թենէն: Աարձ կտրուած, փայլուն
սեւ մաղեր կը ծածկեն իւր գլու-
խը: Դիմաց գոյնը՝ մութ դեղին է,
գծագրութիւնը՝ կանոնաւոր եւ
գեղեցիկ. միայն չափազանց դուրս

ցցուած լերկ ծնօտը՝ նոյն բարակ ու ազնիւ կերպարանաց հետ չի միաբանիր, եւ նշանակ է յամառ երկաթի կամաց: Արտաքոյ կարգի զօրութիւնն ունինայուածքը, հրամայող, այրող, թափանցող, մէկ խօսքով՝ Եւրոպա դողացընողին, Նաբուէոն Ա.ին նայուածքն է:

Հարեւանցի մը իւր բարձր Բանտարկելոյն նայելէն ետքը, Նաբուէոն սուրը շունչեցընելով՝ իրեն մօտեցաւ: Պիոս է. հանդարտութեամբ մեծարոյ գլուխը վեր վերցուց, ուղղուեցաւ եւ իւր հալածիչը հեզ ժպիտով մ'ընդունեցաւ:

Մանկլաւ իկը կայսեր համար աթոռ մը մօտեցուց:

“Թողութիւն տուէք, Սրբազան Հայր, ըսաւ Նաբուէոն՝ թեթեւ մը գլուխը ծռելով, եթէ

Չեր բարեպաշտական խորմունքը կ'ընդմիջեմ: Բայց իրերն ստիպողական են: Խաղաղութիւնն ըլլալու է Կայսեր եւ Քահանայապետին մէջ: Խնդիրը հանդարտութեամբ մտածելով, անշուշտ համողուած պիտ'որ ըլլաք թէ երեկուան առաջարկութիւնս համեմատ է Չեր շահուն:

«Իմ անձնական շահուս, — այո՛. այլ ոչ եթէ Քահանայապետի մը պարտուցը, պատասխանեց Պիոս: Չորս տարիէ վեր կրած խիստ բանտարկութեանս վերջ կու տաք: Տարւէ տարի երկու միլիոն եկամուտք կը կապէք Քահանայապետին: Շատ աղէկ: Բայց Պետրոսի ժառանգական երկիրներն ետ չէք դարձրներ: Չեզի կը պահէք Հռոմ քաղաքը, կը պահէք բովանդակ Եկեղեցւոյ տէ-

րութիւնը: Ս. Պետրոսի ժառանգութեան այսպէս յափշտակուելուն չեմ կրնար հաւանիլ: Երբ որ Նախախնամութիւնը զիմ անարժանութիւնս կոչեց երկրի վրայ Քրիստոսի փոխանորդն ըլլալու, ես ալ այն երդումն ըրի՝ զոր ամէն քահանայապետ պարտական է ընելու, թէ երբեք չհաւանիմ Պետրոսի ժառանգութեան յափշտակուելուն: Լաւ է բանտարկութեան մէջ մեռնիլ՝ քան երդմնազանց ըլլալ, խղճմտանքս ոճրով մը ծանրաբեռնել:

“Իսկ ես՝ երբեք ետ չեմ դարձրներ զինուցս զօրութեամբն ըստացածս, պատասխանեց գոռուութեամբ Աշխարհակալը: Եւ խօսքն յանդիմանական կերպով մը յառաջ տանելով, Պէտք չէր որ ըսաւ, ինձի դէմ ապերախտու-

Թիւն ընէիք: Յեղափոխութիւնը
 Գաղղիայի մէջ կրօնը ջնջած էր:
 Եկեղեցականք մերժուած կամ
 սպանուած էին: Եպիսկոպոսական
 աթոռները՝ խորտակուած, եկե-
 ղեցիք՝ ամայացած: Ես եղայ՝ որ
 ամենայն ինչ նորէն հաստատեցի:
 Եպիսկոպոսարանք դարձեալ ի-
 իրենց հովիւներն ունեցան, հաւ-
 ատացեալք՝ իրենց հոգեւոր ա-
 ռաջնորդները: Ինծի միայն շնոր-
 հակալ ըլլալու է եկեղեցին՝ Գաղ-
 ղիայի մէջ նորեն ծնանելուն հա-
 մար: Բայց ի՞նչ. ինծի, կրօնն ա-
 զատութեան հանողիս, կրօնի վե-
 ռին պաշտպանիս, քահանայապե-
 տը վստահութիւն չ'ունենար: Ա-
 սիկայ անխոհեմութիւն է, ապե-
 րախտութիւն է, վտանգաւոր բան
 է: Այսպէս սպառնալեօք լմըն-
 ցուց իւր խօսքն Ամենազօրը:

Իսկ Եկեղեցւոյ բանտարկեալ
Գլուխը՝ իւր հեղ աչուըններովը
կը նայէր անողոքելի աշխարհա-
կային երեսը, եւ պայծառ լու-
սաւորութիւն մը իւր դէմքը կը
շողացընէր:

“Ա՛նհափա՛ն Տէր, ըսաւ վեր-
ջապէս ծանրութեամբ, Աստու-
ծոյ առջեւը՝ միայն դիտաւորու-
թիւնն արժէք ունի: Եթէ ճշմար-
տութեան սիրոյն համար, Բար-
ձրելոյն կամացը հնազանդելու
համար՝ կրօնը Գաղղիայի մէջ նո-
րէն հաստատած էք, այն ատեն
Աստուած ալ զՁեզ կը վարձա-
տրէ: Իսկ եթէ կամաւոր յօժա-
րութեամբ ու դիտաւորութեամբ
Աստուծոյ կարգաւորութեանց
գործիք եզած չէք, յաւիտենա-
կանութիւնը Ձեզի բան մը պար-
տական չէ:

— “Չեր Սրբութեան խօսքերը քիչ մը մթին են: Կրնայի՞ արդեօք համարձակիլ աղաչելու որ աւելի բացայայտ խօսիք:

— “Համարձակութիւնս կրոնայ զՁեզ վշտացընել, վեհափառ Տէր . . . : Բայց իրաւունք ունիք քահանայապետէն ճշմարտութիւնը պահանջելու: Նաեւ կապանաց մէջ, նոյն իսկ մահուան վտանգաւ պարտական է Քրիստոսի փոխանորդը՝ իւր բարձր պաշտօնը կատարելու, որ է՝ հոգւոց փրկութիւնը եւ ճշմարտութեան քարոզութիւնը,”:

Աս ըսաւ Պիոս Է. եւ քանի մը վայրկեան լռեց, անտարակոյս մրտածելով թէ ինչպիսի ձեւով խօսի, որ ըսելու ճշմարտութիւնը՝ դիւրագրգիռ ու ամբարտաւան Կայսրը չվշտացընէ:

Նաբոլէոն անհամբերութեամբ կը սպասէր ըսելիքին, երկու ձեռաց մատուրներովն աթոռին յե նարաններն անդադար թմբկահարելով: Հրավառ սուր աչուրները՝ տատամսող Ալեւորին վրայ սեւեռած էին:

Մանկլաւիկը նախասենեակը կեցած՝ մտադրութեամբ մտիկ կ'ընէր. սոյն նշանաւոր խօսակցութեան իւրաքանչիւր բառը յիշողութեան մէջ խորունկ դրոշմելու ջանալով:

“Ա՛յ երեւայ որ դժուարին կու գայ Ձեր Սրբութեան՝ ոսկեղէն ճշմարտութիւնը կայսեր զրուցել, ըսաւ անհամբերութեամբ Նաբոլէոն:

“Ահաւասիկ վեհափառ Տէր, ուզած ճշմարտութիւննիդ, ըստ կարի համառօտիւ, այսպէս սկսաւ

խօսիլ քաջանայապետը: Ար ճանչնաք այն յեղափոխութեան պատճառները, որ այնպէս սոսկալի կերպով յաւեր եւ յապականութիւն դարձուց զԳաղղիա: Ամենայն ինչ բնական եղանակաւ յառաջ եկաւ: Յիսուն տարի անկրօն փիլիսոփայութիւնը, հաւատոյ թշնամացած ուսումնականութիւնը, ապականեալ տպագրութիւնը՝ ընկերական կարգերը տակնուվրայ բերելու ջանացած էին: Աստուած եւ իւր պատուիրանները նախատանաց ու թշնամանաց նշաւակ եղած էին՝ լրագիրներու, տետրակներու, ուսումնական գրքերու մէջ: Արօնը՝ ծաղու եւ անարգանաց նիւթ դարձած էր:

«Ինչ որ անաստուած գիտութիւնն ու կրօնի թշնամի գրուածները ժողովրդեան մէջ սերմանած

էին, սկսաւ բուսնիլ ու աճիլ :
 Գաղղիացւոց բարբը չարաչար ա-
 պականեցաւ : Ընկերութեան բար-
 ձրագոյն կարգերէն՝ անհաւատու-
 թիւնը, ամպարշտութիւնը, մո-
 լութիւնն իջան տարածեցան ժո-
 ղովրդեան ստորին դասերուն : Մէյ
 մ'որ Գաղղիա երես դարձուց հե-
 ոացաւ ի կենաց Տեառնէն, բոլոր
 ժամանակաւոր եւ յաւիտենական
 երջանկութեան աղբերէն, մէյ
 մ'որ Գաղղիա անհաւատութեան
 մէջ ինկաւ, ալ այնուհետեւ յե-
 ղափոխութեանց ամէնէն զարհու-
 րելին բրդաւ :

«Դժգոյնին ճիւղներու բա-
 նակ մը՝ բովանդակ երկիրը մա-
 հուն, արեան եւ աւերածոյխառ-
 նակութիւն մը դարձուցին : Ամե-
 նայն՝ կարգաւորութիւն եղծաւ
 աւրուեցաւ : Արեւու լուսոյն առ-

ջել ամենազարհուրելի ոճիրները գործուեցան, հազարաւոր ու բիւրաւոր անմեղներու արիւն թափուեցաւ: Ամենեւին մէկու մը կեանքը, ստացուածքը պատիւն ապահով չէր: Ամենայն ինչ գաղան դարձած մարդիկներու աւարեղաւ:

“Նոյն միջոցին երեւան ելաւ Ձեր Վեհափառութիւնը որուն Աստուած մեծ զօրութիւն եւ սուր միտք շնորհած է: Յեղափոխութեան հրէշը կործանեցիք ու շղթթայի զարկիք: Կարգաւորութիւնը նորէն հաստատեցիք, Վեհափառ Տէր: Եւ գիտնալով թէ կրօնն է ամենայն կարգաւորութեան հիմը, եւ թէ առանց աստուածային կամքն յարգելու՝ անկարելի է որ տէրութիւն մը հաստատուն մնայ, սկսաք մերժուած

քահանաներն ետ դարձընել, եւ իրենց յանձնեցիք որ քրիստոնէութենէ հեռացեալ Գաղղիացիներուն քարոզեն փրկութեան աւետարանը: Անաստուած փիլիսոփայութեան եւ անկրօն գիտութեան ձեռքովն ընկերութեան բոլոր կապերը քակուած ըլլալով, յառաջ եկած էր յեղափոխութիւնը, որովհետեւ մարդիկներու սրտէն հեռացած էր քրիստոնէական հաւատքն ու բարոյականութիւնը: Անոր համար Ձեր Աւհափառութիւնը քաղաքագիտական խոհեմութեամբ վարուեցաւ՝ երբ նորէն հաստատեց Գաղղիայի մէջ զեկեղեցիին, զմայրն ամենայն քաղաքային կարգաւորութեան:

“Հա՛, հիմայ կ'իմանամ Ձեր Արբութեան միտքը, Կոչեց ծածաղելով կայսրը: Ա՛ռ զէք ըսել

Թէ իմ բռնած ընթացքս զուտ քաղաքագիտական հաշուէ յառաջ եկած է. չէ թէ բարեպաշտական դիտաւորութենէ: Երկինքէն վարձք սպասելիք չունիմ, որովհետեւ Աստուծոյ համար բան մը չըրի, հապա միայն կայսեր համար: — Ար հաւանիմ: Այո, աւելցուց Նաբոլէոն ծանրութեամբ. պէտք է որ կրօն գտնուի տէրութեան մէջ: Արօն չունեցող ժողովուրդ մը կառավարելը՝ բացարձակապէս անկարելի է: Ոչ երբեք թոյլ կրնամ տալ որ քրիստոնէական բարոյականութիւնը հրապարակաւ արհամարհուի: Իմաստուն քաղաքագէտը չի կրնար երբեք աս բանս յանձն առնուլ: Ով որ թող կու տայ որ ժողովրդեան քրիստոնէական համոզումն ի հիմանց փորուի, օր մը այնպիսոյն

գլխոյն վրայ պէտք է որ կործանի՝
 հիմունքը սասանած տէրութեան
 շինուածքը: — Ինչո՞ւ ուրեմն կը
 դանդաղի Ձեր Սրբութիւնը՝ կրօ-
 նի վերին պաշտպանին հետ մտե-
 ըրիմ՝ բարեկամութիւն ընելու:

“Քահանայապետէն կրօնի դէմ
 ոճրագործութիւն մը կը խնդրէք,
 նոյն վայրկեանին՝ որ կը հաստատէք
 թէ կրօնի վերին պաշտպանն էք,
 պատասխանեց Պիոս:

“Ես Ձեր կարծեաց հետ չեմ
 կրնար միաբանիլ, ըսաւ Նաբոլէօն:
 Քահանայապետին աշխարհական
 իշխանութիւնը հաւատոյ մաս չէ:
 Ընդհակառակն ինձի այնպէս կ'ե-
 ըբեւայ որ նոյն աշխարհական իշ-
 խանութիւնը խափան կ'ըլլայ
 քահանայապետական պարտքերը
 լիով կատարելու: Առաւմտու-
 թեան հոգերէ ազատ կեանք

վարեցէք գաղղիական Արծուին
պաշտպանողական թեւերուն տակ:

“Աղան՝ արծուի մը մագիլներուն մէջ, ինքնակալ Տէր, գոչեց
ցաւալից ժպիտով մը բանտարկեալը:
Մանաւանդ թէ նոյն իսկ իմ վիճակս՝ աչք զարնելու կերպով
կը ցուցնէ, որ Եկեղեցւոյ ազանտ
Գլուխ մը միայն՝ կրնայ իւր պարտքերը
կատարել: Քահանայապետը պէտք
չէ որ իշխանի մը հպատակ ըլլայ.
Վասն զի նոյն իշխանն Եկեղեցւոյ
Գլխոյն իրմէ ունեցած կախումը
կ'ուղէր քաղաքական նպատակներու
գործածել: Անոր համար աստուածային
Նախախնամութիւնն այնպէս կարգադրած
է որ Եկեղեցւոյ տէրութեան մէջ՝
Քահանայապետք իրենց ազատութեան
ապաստանարան մը գտնեն:

«Ստուգիւ զարմանալի բան, ըսաւ Նաբոլէոն հեգնելով մը: Եւրոպայի բոլոր իշխաններն իմ ակնարկութեանս կը հպատակին. ամէն ազգերն իմ յաղթական զինուոցս առջեւը գլուխնին կը խոնարհեցընեն, հրամաններուս կը հնազանդին: Միայն ծեր մարդ մը, որ իմ կալանաւորս է, բարեկամութիւնս կ'արհամարհէ:

— «Թողութիւն տուէք, Ինքնակալ Տէր: Ինծի՝ ծեր բանտարկելոյս՝ շատ պատուական ու հաճոյական է Ձեր վեհափառութեան բարեկամութիւնը: Սակայն պէտք է որ Քահանայապետն ըսէ կայսեր. «Ուզածնիդ անիրաւ է. կրընկնակի՞ անիրաւ, վասն զի քրիստոնէական բարոյականութեան, եւ հաւատոյ վարդապետութեան, վերին պահապանէն կը պահան-

“Չէք որ իւր հաւանութիւնը տայ
 “Ձեր յափշտակութեան:

“Գեղեցիկ, սքանչելի, գոչեց՝
 իբրեւ թշնամանեալ կայսրը: Ա՛ն-
 րեւայ թէ միայն քրիստոսի Փո-
 խանորդին ներուած է կայսեր ե-
 րեսին տմարդի խօսք զրուցել:

“Ահափան Տէր, շատ կը ցաւ-
 իմ՝ եթէ ճշմարտութիւնն իբրեւ
 տմարդի խօսք կը նկատէք:

“Աւելի՛ գեղեցիկ, գոչեց յան-
 դուգն կերպով Եւրոպայի Տիրա-
 պետը, բարկութեամբ ակոռէն
 վեր ցատքերով: Ա՛լ այս խնդիրը
 մէկդի ձգենք, Տէր քահանայա-
 պետ: Բարեկամութիւնս կ'արհա-
 մարհէք. զգացէք ուրեմն թշնա-
 մութիւնս:

“Ինքնակա՛լ Տէր, պատասխա-
 նեց յանձնառութեամբ քահա-
 նայապետը. Ձեր սպառնալիքը

Խաչեցելոյն ոտից առջեւը կը դնեմ, եւ Աստուծոյ կը թողում իմ դատիս վրէժը ինդրելու հոգը, որովհետեւ իւր իսկ դատն է:

“Այլանդակ բան, պատասխանեց արհամարհանօք Ապսրը: Ձեր Աստուածը, որուն դատը կը ներկայացընէք, աւելորդապաշտութենէ եւ երեւակայութենէ ծրնեալ հրէշ մըն է . . . :

“Ինքնակալ Տէր, ըսաւ քահանայապետը՝ Նաբոլէոնին խօսքը կտրելով եւ ձեռքը բարձրացընելով, բաւական է. շինն Աստուած դեռ կենդանի է:

— “Ի՞նչ կ'ուզէք ասով ըսել:

— “Այն որ ըսաւ. “Երկինք՝ ամթոռս է, եւ երկիրը՝ ոտիցս պատուանդանը՝”, հոս ներկայ է, եւ Ձեր հայհոյութեան խօսքերը կը լսէ:

“Քարոյլ պէտք չէ, Տէր Քահանայապետ, գոչեց դժկամակութեամբ Նաբոլէոն: Ի՞նչ պիտի նշանակէ Ձեր այն խօսքը թէ “Հինն Աստուած դեռ կենդանի է”․ սպառնալիք մըն է արդեօք:

— “Այո՛, եւ միանգամայն Հայրական սիրալիր ազդարարութիւն:

— “Ա՛յ ուղէք անտարակոյս իմացընել թէ Հինն Աստուած կըրնայ վերջապէս յօժարիլ՝ այն բանադրանաց արդիւնքը ցուցընելու, զոր Ձեր Սրբութիւնն իմ վրաս արձակել Հաճեցաւ:

— “Քանադրանքն ըստ եկեղեցական կարգադրութեանց դրուեցաւ՝ զԵկեղեցին կողոպտող Նաբոլէոն Պոնաբարդ Գաղղիայի կայսեր վրայ”:

Ժանտ ծիծաղ մը ծիծաղեցաւ Նաբոլէոն: Քանի մը անգամ խցին

մէջ գնաց եկաւ՝ սուրը շունչեցընելով :

“ Հա՛հա՛, գոչեց վերջապէս ինծի՛ աս խօսքը զրուցել : — Ինծի՛ : — Ա՛ս ալ դարձեալ Քրիստոսի փոխանորդի ազատութիւն մըն է անշուշտ :

“ Քրիստոսի Փոխանորդի պարտքըն է, կրկնեց ծանրութեամբ Քահանայապետը : Ո՞վ պիտի ազդէ զօրաւորաց երկրի՛ իրենց պարտաւորութիւնները, եթէ ոչ՝ Քահանայապետը :

“ Բաւական է, բաւական է, գոչեց դիմադրութեամբ Այսրը : Ժամանակին նկատմամբ կը սխալիք : — Միջին դարու մէջ չենք ապրիր ,” :

Աս ըսելէն ետքը՝ դարձեալ սկսաւ լռութեամբ սենեկին մէջ քալել : Անհանդարտութիւն ու

դժկամակութիւն յայտնապէս կը տեսնուէին վրան:

“Հինն Աստուած դեռ կենդանի է ըսիք: Չեր Սրբութիւնն իրմէ ի՞նչ կը սպասէ, ի՞նչ կը յուսայ:

“Գիտեմ որ ամենակարող եւ հաւատարիմ է Աստուած, եւ իւր խոստումը կը կատարէ, պատասխանեց Պիոս:

“Ամենակարողն եւ հաւատարիմն Աստուած Ձեզի ի՞նչ խոստացած է, հարցուց հեգնելով Կայսրը:

“Իւր Եկեղեցւոյն պաշտպանութիւն եւ հովանաւորութիւն խոստացած է՝ բոլոր թշնամեացը դէմ. միանգամայն հաստատութիւն մինչեւ ի կատարած աշխարհի, ըսաւ հանդիսաւոր կերպով Ծերունին:

— “Ասիկայ շատ մեծ խոստովում է: Ար տեսնենք: Ես այն հին Աստուծոյ Քահանայապետին ու Եկեղեցւոյն վրայ գոհ չեմ: Գուցէ ես ալ ինք իրմէս տէրութեան կրօն մը կը հիմնեմ, որուն գլուխը՝ Քրիստոսի Փոխանորդը չ'ըլլար, այլ Այսրը:

— “Ձեր կարողութեան վրայ չափազանց համարում ունիք եղեր Ինքնակալ Տէր:

“Եւրոպայի մէջ ամենայն ինչ կրնամ, գոչեց յանդգնաբար Աշխարհակալը: Միայն չեմ կրնար կոր Ծերունւոյ մը յամառութիւնը կոտրել, որ ինք զինքը հին Աստուծոյ Փոխանորդը կ'անուանէ: Թող այնպէս ըլլայ. թող առանց զիջանելու մեռնի լանտարկութեան մէջ”:

Քահանայապետը գլուխը վե-

Տուժեամբ վեր վերցուց: Մեծա-
րոյ դիմացը վրայ սրբազան զայ-
րացում մը կը տեսնուէր:

“Աեհափառ Տէր, ըսաւ, հրա-
ման տուէք որ տիեզերական պատ-
մութեան մէկ քանի թերթն առ-
ջենիդ բանամ, եւ ցուցընեմ այն
ձեռքն որ զՁեզ պիտի փշրէ”:

Ապսրն հիացմամբ կը նայէր
առջեւը կեցող տկար Ալեւորին
յանկարծակի փոխուած դէմքը,
այն՝ որ հին օրինաց մարգարէի մը
պէս՝ բարձրագլուխ կը կենար, ի-
բրեւ գերբնական լուսաւորու-
թեամբ մը պատած: Եւ Նաբո-
լէոնին աչքը, որուն նայուածքը
բանակներ կը սանձահարէր եւ
զինուորաց վայրենացեալ սրտերը
կը սասանեցընէր, վախով մը գե-
տինը դարձած կը կենար:

“Խօսեցէք, մտիկ կ'ընեմ, ը-

սաւ քիչ մը ետքը՝ գլուխը թե-
թեւ մը ծռելով :

“Կը սպառնաք, պոսպէս սկսաւ
խօսքը Պիոս, կը սպառնաք որ քա-
հանայապետը մինչեւ ցմահ բան-
տարկութեան մէջ պահէք, Եկե-
ղեցին հալածէք ու ջնջէք, Ձեր
կամացը զիջանող՝ տէրութեան
կրօն մը հիմնէք: — Ինչ որ Դուք
ընել կ'ուզէք, Ձեզմէ յառաջ
հզօրագոյն՝ իշխաններ՝ վայրապար
ջանացին գլուխ հանել :

“Հռոմայեցւոց կայսերք, բոլոր
տիեզերաց տիրապետք, երեքհա-
րիւր տարի զԵկեղեցին հալածե-
ցին, Քրիստոսի վարդապետու-
թիւնը ջնջելու աշխատեցան,
քահանայապետները սպաննեցին,
հաւատացեալները չարչարեցին:
— Եւ ի՞նչ ելք ունեցան նոյն ա-
մենազօր կայսերաց երեքհարիւր

տարւան հալածմունքը՝ իրենց բովանդակ անագորունութիւններովը, երկոտասան միլիոն քրիստոնէից սպանմամբը: Ճշդիւ իրենց դիտած նպատակին հակառակը: Քրիստոսի վարդապետութիւնը չճնջուեցաւ. ո՛չ. հալածանքը մըրրկալից հողմմ՝ եղաւ, որ աստուածային բանին սերմը շատ հեռաւոր տեղեր տարաւ. մարտիրոսաց արենէն՝ նոր քրիստոնեայք ծնան:

“Ո՞ւսկից յառաջ եկաւ սոյն զարմանալի երեւոյթը: Պարզապէս անկից՝ որ նոյն հին Աստուածը, զոր Ձեր վեհափառութիւնը կը ծաղրէ, իւր ըրած խոստումը պահեց, զԵկեղեցին բոլոր թշնամեացը, նոյն իսկ դժոխոց դէմ պաշտպանելով:

“Ո՞ւր են այսօր այն երկրի տեարքը, Հռոմայեցւոց կայսերքը:

Շատոնց կորսուած լմրնցած են, իրենք եւ իրենց տիեզերական իշխանութիւնը: Իրենց գահերուն փոշին յօդս ցնուած է: Կործանած աներեւոյթ եղած են հեթանոսութեան բազինները, զորոնք իրենց բովանդակ զօրութեամբը կը պաշտպանէին:

“Իսկ Եկեղեցին, տակաւին անշարժ ու հաստատուն կը կենայ:

“Յառաջ վարեցէք ընթերցումնիդ պատմութեան թերթերուն մէջ: Նաեւ միջին դարերը դտնուեցան զօրաւոր կայսրներ, որոնք քահանայապետին դէմ ելան: Սաստիկ հալածումներ եղան Եկեղեցւոյ եւ անոր Գլխոյն դէմ: Բայց նոյն աստուածային բազուկը, որ զԵկեղեցին կը պաշտպանէ, անոր թշնամիները փշրեց խորտակեց:

“Դուք ինքնին, ԱԵՏափա՛ն Տէր, պաշտօնիս մէջ իմ նախորդս, զբարեպաշտ Պիոս Զ. գերութեան խաւրեցիք, թող տուիք որ կապանաց մէջ մեռնի: Զիս ալ չորս տարի է՝ բանտարկեալ կը պահէք: Ո՛հ. սոյն միջոցին՝ անպատմելի դառնութիւններ կրեցի: Քանի՛ քանի անգամ անանկ երեւցաւ որ մահը վշտացս վերջ պիտի տայ: Սակայն եւ այնպէս տակաւին ողջ եմ:

“Այո՛, ողջ եմ, եւ պիտի տեսնեմ թէ ինչպէս հին Աստուծոյ բազուկը զԶեզ ալ պիտի փշրէ: Ա՛լ չափերնիդ լեցուած է: Շատ չ՛անցնիր՝ զեկեղեցին հալածողներուն վիճակին վիճակակից պիտ՛որ ըլլաք”:

Քահանայապետը խօսքը լմընցուց, եւ աթոռին վրայ ինկաւ:

Կայսրը բազուկները կրծոցը վրայ միացուցած կը կենար: Նայուածքը՝ վայրենութեամբ մը մեծարոյ Ծերունոյն վրայ սեւեռած էր:

Դրան քով կեցող մանկլաւիկը բովանդակ մարմնովը կը դողդողար: Քահանայապետը՝ բարձրագոյն աշխարհի լուսեղէն էակի մը պէս կու գար իրեն, իսկ Նաբոլէոն կ'երեւար իբրեւ անդնդային զարհուրելի ոգի:

«Քահանայապետական յանդգնութեան վերջին ծագը, գոչեց սրտմտութեամբ աշխարհակալը: Հինն Աստուած միայն յիմարները կը փշրէ, եւ ոչ եթէ զԱստուած: Իսկ զՁեզ, տէր Քահանայապետ, զՁեզ — իմ բնորկութիւնս պիտի փշրէ»:

Աս ըսաւ, եւ շուտ մը երեսը դարձուց, կատաղութեամբ սենեկէն ելաւ գնաց:

Նոյն գիշեր Նաբոլէոն ամե-
 նեւին հանդարտութիւն չգտաւ:
 Սենեկին մէջ անդադար կը քա-
 լէր, ինք իրեն՝ ճասկըցուելու
 խօսքեր ըսելով: Արթուն սպա-
 սող մանկլաւիկը յայտնապէս լսեց
 այս գոչիւնը թէ Հինն Աստուած
 զիս պիտի փշրէ եղեր: — Հին:
 — Հա՛ հա՛. կը քամահեմ՝ զհինն
 Աստուած. կը քամահեմ՝ անցեալ
 ժամանակներուն բովանդակ պատ-
 մութիւնը:

ԱՔՍՈՐԵՆԸ ԿԱՅՍՐԸ

Երկու տարի ետքը Ս. Հեղինէ կղզին տարագրեալ կը կենար՝ ա-տեն մը տիեզերակալ Կայսրը Նա-բոլէոն: Ամայի, գրեթէ անբնակ է նոյն կղզին. տեղ մը հովանաւոր ծառ չկայ. ցանցառ կը տեսնուին մշակուած պղտիկ դաշտա-վայրներ. ամէն կողմ ժայռ, հրա-բխային մնացորդք: Լայնատարած Ովկիանոսին մէջ զարհուրելի բանտ մը:

Ծովին քովերը վարսաւոր ու-ռի մը կը բարձրանայ, որուն եր-կայն երկրահակ ճիւղերը Կայսեր քիչ մը հովանի կ'ընծայեն: Ժա-մերով հոն կը նստի՝ անթարթ ա-

չօք ալեաց անսահման տարածու-
թիւնը նկատելով:

Նոյն միջոցին Նաբոլէոն անսովոր տխրութեան մէջ է: Պերդրան զօրապետը, այն միակ հաւատարիմը՝ որ ինքնայօժար մասնակից եղած է իւր կործանեալ տիրոջը խիստ բախտին, եւ Յովսէփ Ռեթէլ կոմսը, հոգով կը դիտեն թագակորոյս իշխանին տրտմական զգածումը: Մէկէն Վայսրը նսյուածքն իւր մանկլաւկին կը դարձնէ.

“Յովսէփ, կ'ըսէ, Ֆոնդենպլոյի դղեակը՝ դուն ներկայ էիր, երբ Պիոս է. իմ ապագայ վիճակս գուշակեց:

— “Այո՛, ինքնակալ Տէր. ես ներկայ էի:

— “Ար յիշես՞ մեր տեսութիւնն ու խօսակցութիւնը:

— “Այո՛, վեհափառ Տէր, անմոռաց կը յիշեմ՝ եւ չեմ կրնար երբեք մտքէս հանել: Քահանայապետը նոյն ատեն ինծի հասարակ մարդ չէր երեւար:

— “Հապա՛:

— “Իբրեւ երկրի վրայ Քրիստոսի Փոխանորդը:

— “Ճիշդ կը խօսիս, տղաս: Այն՝ որուն վրայ նոյն ժամանակ կը ծիծաղէի, հիմայ աչքիս առջեւը շատ ճշմարիտ կող դայ: Իբօք ալ երկրիս վրայ Քրիստոսի Փոխանորդն է Քահանայապետը,»:

Աս ըսելէն եւ քիչ մը ատեն լռութեամբ ու մտախոհութեամբ ծովը դիտելէն ետքը. “Իսկ Քահանայապետին խօսքերը դեռ միտքդ են, հարցուց:

“Ամբողջ միտքս են, վեհափառ Տէր: Արքազան Հայրն ըսաւ:

“Հինն Աստուած գեո. կենդանի է” : Տիեզերական պատմութենէն ցուցուց թէ ինչպէս՝ հեթանոս եւ քրիստոնեայ իշխանք ղեկեղեցին եւ զՔահանայապետը հալածեցին. եւ թէ ինչպէս Աստուած ղեկեղեցին հալածողները փշրեց, իսկ Քահանայապետական աթոռն ու Եկեղեցին ընդ հակառակն միշտ հաստատուն ծնացին . . . :

“Յառաջ տար խօսքդ, Յովսէփ, յառաջ տար, կը ստիպէր Նաբուլէոն, տեսնելով թէ չի համարձակիր երիտասարդը շարունակել :

“Նոյն հին Աստուած նաեւ Ձեր
 “Աւհափառութիւնը պիտի փշրէ,
 “ըսաւ Քահանայապետը, եթէ չէք
 “դադրիր Եկեղեցին հալածելէն.
 “Վասն զի Աստուած իւր խօսքը կը
 “պահէ, զոր տուած է պաշտպա-

“նելու իւր Եկեղեցին եւ երկրի
 “վրայ իւր Փոխանորդը”:

“Այնպէս է, հաստատեց Այս-
 րը՝ գլխովն ալ հաւանութեան
 նշան մ'ընելով: “Ա՛լ չափդ լե-
 “ցուած է, ըսաւ Պիոս: Շատ
 “չանցնիր՝ բոլոր Եկեղեցին հալա-
 “ծողներուն վիճակին վիճակակից
 “պիտի ըլլաս”:

Քահանայապետը սուտ մարգարէ չէ եղեր: Իմար-
 քունական գաւազանս խորտակող-
 ները՝ մարդիկ չեղան. Ամենակա-
 րողն է՝ որ նոյն գործքը գլուխ
 տարաւ: Ես յիմարս՝ փառաւոր
 յաղթութիւններէս կուրացած՝
 չէի տեսներ. եւ սակայն ութեւ-
 տասն դարուց պատմութիւնը որ-
 չափ յայտնի եւ ակներեւ կրնար
 զիս համոզել թէ ամենայն զօրու-
 թիւն՝ Պետրոսի ժայռին զարնուե-
 լով՝ կը խորտակի: Ճշմարտիւ հինն

Աստուած կենդանի է, եւ զիւր
Փոխանորդը նեղողներուն ամէնն
ալ գետնահար կը փշրէ :

“Չեմ ուզեր ընդդէմ դառ-
նալ, ինքնակալ Տէր, ըսաւ Պեր-
դրան, եւ ուրանալ որ Ռուսիայի
մէջ այն անհնարին սաստիկ ձմեռն
Աստուծոյ հրամանաւը բանակին
վրայ հասած չըլլայ. բայց բուն ո-
րոշողը՝ Վիփսիա եղաւ :

“Իսկ ճակատամարտից բախտն
որոշողն Աստուած է, զօրապետ,
պատասխանեց հաստատութեամբ
Նաբոլէոն: Ովկիանոսի մէջ այս
առանձնութիւնը խորհրդածելու
ժամանակ կու տայ: Գժբախտու-
թիւնն իմ տեսութիւնս սրեց:
Պարտութիւններս, կործանումս,
գերութիւնս, այս ամենայն՝ Եկե-
ղեցւոյ Գլխոյն դէմ բանեցուցած
թշնամութենէս պատճառեցաւ :

Իրաւունք ունի Պիոս Է., Պետրոսի Աթոռոյն ամենակալ Պաշտպանն իմ գահս խորտակեց,»:

Պերդրան հակառակ չխօսելով, կայսրը դարձեալ իւր խորունկ մտախոհութեան մէջ ինկաւ:

Երկայն ատենն լռելէն ետքը, դարձեալ խօսիլ սկսելով, «Եգիպտոսի մէջ, ըսաւ, հրատարակեցի թէ Աստուած որդի չունի: Այսօր Յիսուսի Քրիստոսի Աստուածութիւնն երդմամբ կը հաստատեմ: Հրեայ մը, որ ըստ արտաքին երեւութի՝ հիւսան որդի է, կ'ըսէ թէ Աստուած եմ, բարձրագոյն էակ, Արարիչ ամենայնի: Իւր Աստուածութիւնը բաղմամբիւ հըրաշքներով կը հաստատէ: Իսկ զիս՝ նոյն հրաշքներէն աւելի յայտնի կերպով՝ իւր յաջողութիւնը կը համոզէ թէ Աստուած է:

“Ար զարմանանք Մեծին Աղէ-
 քսանդրի աշխարհակալութեանց
 վրայ: Սակայն ի՞նչ են Աղէքսան-
 դրի աշխարհակալութիւնները՝
 Քրիստոսի աշխարհակալութեանց
 քով: — Ոչինչ, թէ եւ Աղէքսանդր
 տիեզերք աշխարհակալեց. որով-
 չետեւ իւր աշխարհակալութիւն-
 ներն անցաւոր, վայրկենական էին:
 Ընդհակառակն Յիսուս կը տիրէ,
 եւ իրեն ճետ կը կապէ չէ իմէ
 միակ ժողովուրդ մը, հապա բո-
 վանդակ մարդկային ազգը: Իւր
 աշխարհակալութիւններն արդէն
 հազար ութհարիւր տարի է՝ կը
 տեւեն, եւ տարակցյս չկայ որ մին-
 չեւ աշխարհքիս կատարածը պի-
 տի տեւեն:

“Եւ ի՞նչ է՝ իւրաքանչիւր մար-
 դուն վրայ՝ Քրիստոսի տիրա-
 ծը: Այն՝ զոր շահիլն ամենէն

դժուարին գործքն է՝ Սիրտը:
 Այն՝ զոր իմաստուն մը սակաւա-
 թիւ բարեկամներէ, հայր մը՝ իւր
 որդւոցմէ, փեսայ մը՝ իւր հարսէն,
 եղբայր մը՝ իւր եղբօրմէն, շատ
 անգամ վայրապար կը խնդրէ, —
 Սիրտը, Սէրը, — նոյնն Յիսուս
 հազար ութհարիւր տարիէ վեր՝
 միլիոնաւորներու վրայ կը շահի:
 Ասիկայ այնպիսի հրաշք մը չէ,
 որ ամէն հրաշքները կը գերա-
 զանցէ: Աղէքսանդր, Կեսար, Ան-
 նիբաղ իրենց բովանդակ հանճա-
 րովն այսպիսի գործք մը գործած
 չեն: Աշխարհքիս տիրեցին, այո՛.
 բայց չկրցան հասնիլ՝ միակ մարդ-
 կային սիրտ մը շահելու: Իսկ
 Քրիստոս: — Իրեն վաստըկուած
 են միլիոնաւորներու սրտեր՝ հա-
 ղար ութհարիւր տարիէ վեր:
 Միլիոնաւորք իրեն համար մար-

տիրոսութիւն կրեցին: Միլիոնաւորք իւր լուծը յօժարակամ իրենց վիզը կը դնեն, իրեն համար խստագոյն անձնուրացութիւն յանձն կ'առնուն: Ո՞վ կրնայ քրիստոսի այս ամէնէն մեծ հրաշքէն չճանչնալ թէ ինքն է այն Բանն Աստուած՝ որ զաշխարհս ստեղծեց:

“Մարդս խորունկ որ մտածէ, կրկնեց Պերգրան զօրապետը, կը պարտաւորի խոստովանիլ թէ քրիստոսի թագաւորութեան հաստատուն կենալը, որ երկրին վրայ գլխաւորաբար նեղութեանց եւ անձնուրացութեան վրայ հիմնուած է, մշտապէս հրաշք մըն է:

“Գիտէք, զօրապետ, յառաջ ասրաւ խօսքը Նաբոլէոն կրակով, բանակներ վառեցի, որոնք ինձի

Համար յօժարութեամբ ի մահ կը
 դիմէին. բայց հարկաւոր էր իրա-
 կան ներկայութիւնս, մոգիչ նայ-
 ուածքս, սեպհական ձայնս: Չեմ
 ճանչնար գաղտնիք մը՝ որ կարե-
 նամ անունս, սէրս սրտերուն մէջ
 յաւիտեան տեւական ընել: Հի-
 մայ Ս. Հեղինէ որ կը գանուիմ
 ո՛ւր են դժբախտութեանս շողո-
 քորթները, ո՛ւր են բարեկամներս:
 Այո՛, դուք՝ երկու կամ երեք
 հոգի՛ իմ աքսորանացս մասնակից
 կ'ըլլաք: Վայրկեան մ'ալ որ անց-
 նի, դիակս հող պիտի դառնայ եւ
 որդերու կերակուր ըլլայ:

“Ինչպիսի՞ անդունդ կայ իմ
 խոր հիքութեանս եւ Քրիստոսի
 մշտնջենաւոր թագաւորութեան
 մէջ, որ բովանդակ տիեզերաց
 վրայ կը քարոզուի, կը սիրուի,
 երկրպագութիւն կ'ընդունի: Անը-

դանի է միլիոնաւոր սրտերու մէջ
 հազարաւոր տարիներէ վեր: Ա-
 սիկայ մեռնիլ է. մանաւանդ թէ
 կեալ չէ: Քրիստոսի այս սքանչելի
 թագաւորութիւնն յայտնապէս
 կը ցուցընէ իւր Աստուածութիւ-
 նը: Իսկ եթէ Քրիստոս՝ Աստուած
 է, ապա ուրեմն իւր հիմնած Եկե-
 ղեցին ալ աստուածային է: Իւր
 ամենազօր բազուկը զանիկայ պիտի
 պաշտպանէ, ոչինչ բռնութիւնք
 դժոխոց պիտի չկարենան զանիկայ
 յաղթահարել:

“Երանի՛ թէ կարենայի երկրիս
 վրայ իշխանութիւն ունեցողնե-
 րէն ամէնուն գոչել. Յարգեցէք
 Քրիստոսի Փոխանորդը. մի վշտա-
 ցընէք, մի բռնաբարէք զՔահա-
 նայապետը. ապա թէ ոչ՝ կը փշրէ
 կը խորտակէ զձեզ Պետրոսի Աթո-
 ոոյն աստուածային Պաշտպանը”:

Հոս կայսրը լռեց: Հողմ՝ մը
 փչեց անցաւ իւր նստած հովա-
 նաւոր ծառին ոստերուն մէջէն եւ
 Ովկիանոսի ալիքները շարժելով՝
 ժայռերուն զարնուեցան, իբր թէ
 կայսերական խօսքերուն ծափա-
 հարելու համար:

ՆԱՐՈՒԷԱՆ Գ. ԲԱՀԱՆՆԱՅԱԳՅՏԻՆ ԹՅՆԱՄԻ

Յովսէփ Ռեթէլ կոմսը, 1864ին
Փարիզ իւր պալատը նստած՝ նա-
մակ մը կը կարգար:

Գեղեցիկ մանկլաւիկը՝ մեծարոյ
ծերունի մը եղած էր: Նաբուէոն
Գ. Գաղղիայի կայսրը վերջին աս-
տիճանի կը յարգէր զկոմսը, վասն
զի իւր Հօրեղբօրը հաւատարմու-
թեամբ ծառայած եւ արսորանա-
ցը մասնակից եղած էր: Արնայ ը-
սուիլ թէ Ռեթէլ իբրեւ կայսե-
րական ընտանեաց՝ անդամ կը
նկատուէր. իւր խօսքը բովանդակ
արքունեաց առջեւ մեծ արժէք

ունէր: Բայց ինքն ամենեւին կերպով մը յանձն չէր առնուր հրապարակական պաշտօն վարել: Ամէնէն փառաւոր, ամէնէն՝ աւելի բաղձացուած պատուոյ աստիճանները հաստատութեամբ կը մերժէր: Միայն իւր անձին եւ ընտանեաց համար կ'ապրէր, ուսմանց կը ղբաղէր, եւ աշխարհամայրաքաղաքին աղմուկներուն մէջ հաճութիւն չէր իմանար:

«Գարձեալ Գաղղիա ծուռ ընթացք բռնելու կը սկսի, ազդարարութիւն կ'ընէր ստէպ Ապոստոլ: Տպագրութիւնն անսանձ է, կրօնի թշնամի, բարոյից ապականիչ: Ժողովուրդը քրիստոնէութենէն կը հեռանայ: Մեծանուն Հօրեղբայրնիդ որ ըլլար, ասիկայ չէր թողուր՝ քաղաքագիտական խոհեմութեան համար,»:

Յայտնապէս կը տեսնուէր թէ բարոյականութեան նկատմամբ այնպէս զգուշաւոր կոմսը, չէր ուղեր կայսերական կառավարութեան հետ կապակցութիւն ունենալ, եւ անոր համար ամէն կերպ պաշտօնէ կը հրաժարէր:

Ամառ ժամանակ Ռեթէլ կոմսն իւր երկիրները կը կենար: Իսկ նոյն ատեն՝ Յուլիս ամսոյն տաքին՝ Փարիզ դտնուին անկից էր, որ եկած էր շատ ճարտարարուեստ պատկեր մը տեսնելու, որն որ առ ժամանակեայ կերպով հրապարակաւ դրուած էր, եւ ինք միտք ունէր գնելու:

Մայրաքաղաքը դառնալուն երկրորդ օրն էր, որ վերը յիշուած նամակն ընդունեցաւ, որն որ զինքն արտաքոյ կարգի այլայլութեան մէջ կը ձգէր: Ռեթէլի ձեռուը-

ները կը դողդողային, դէմքը սաստիկ տագունութեամբ ծածկուած էր. անշարժ աչուրները զարհուրանօք կը դիտէին բռնած թուղթը: Մէկդի դրաւ թուղթը, ձեռքը ճակատին վրայէն անցուց, եւ բարձի մը վրայ ինկաւ: Հոն քանի մը վայրկեան անշարժ մնաց, միշտ սեւեռեալ առջեւը նայելով:

“Կարելի՞ բան է աս, գոչեց վերջապէս: — Ո՛չ. անկարելի է”:

Նորէն առաւ կարդաց նամակը, եւ լմընցընելուն պէս՝ զանգակը հնչեցուց:

“Անմիջապէս կառքս,” հրամայեց ներս մտնող սենեկապանին:

Միեւնոյն այլայլութեան մէջ զգեստը փոխեց, կառք մտաւ, եւ դէպ ի կայսերական պալատը դիմեց: Հոն սանդղներէն վեր ելլելով, շքեղ սրահներէ ու փա-

ուաւոր սենեակներէ անցնելով,
 հուսկ ապա ներքին սենեակ մը
 մտաւ:

Սեղանի մը քով նստած գիր
 կը գրէր գէր մարդ մը, միջակ
 հասակաւ: Գոյնը գրեթէ մեռելի
 գոյն էր, դեղնկեկ, առանց կեն-
 դանութեան եւ զգածման: Կրնար
 կարծուիլ թէ դէմքը մարմորէ
 շինուած է, այնպէս պաղ, այնպէս
 անզգայ, այնպէս խիստ էր: Թանձր
 ընչացք մը շրթունքէն վար կը
 կախուէր, իբր թէ անվայելուչ
 բան մը ծածկելու համար: Աչուը-
 ները մանր էին, երբեմն սուր ու
 խոցոտիչ, երբեմն նենգաւոր ու
 խարդախ, երբեմն ալ բոլորովին
 աներեւոյթ կ'ըլլային կոպքերուն
 տակ: Քովանդակ տեսիլը վայրագ
 էր, զարհուրելի, ժանտ ու դժ-
 նեայ:

Աս մարդը Նաբոլէոն Գ. կայսրն էր, որ նոյն ժամանակը իւր փառաւորութեան վերին ծագը կը գտնուէր: ԶՌՈՒՍԻԱ խոնարհեցուցած էր, Աւստրիայի յաղթած, Իտալիայի տէրութիւնը քանի մը իշխանաց գահերուն աւերակացը վրայ հիմնած. Հռոմ իւր զօրքերովը բռնած էր. քահանայապետական աթոռին ստացուածոց յափըշտակուելուն առաջնորդած եւ նոյն յափըշտակութեան գլուխ տարուիլը թող սուած էր: Բովանդակ աշխարհ նոյն Զօրաւորին հրամաններուն միտ կը դնէր. եւ երբ որ Նաբոլէոն յօնքերը տհաճութեամբ կը պրկէր, ամէնուն սրտին մէջ այլայլութիւն կը տիրէր, եւ բոլոր երկրիս վրայ արժեատոմսերուն գինը չարաչար կ'իյնար:

“Ի՛նչ է աս, սիրելի՛ն Կոմսս. դուք Փարիզ էք. աս ինչ վարմանք,»: Այսպէս գոչեց ընտանեկան կերպով Նաբոլէոն դոնէն ներս մտնողին, որուն այլայլութիւնն անմիջապէս աչքը զարկած էր:

— “Ըստ պատահման հոս կը գտնուիմ, վեհափառ Տէր, կամ լաւ եւս ասել՝ աստուածային նախախնամութեան մէկ տրամադրութիւնն է հոս գտնուիլս,»:

Նաբոլէոնի մանր աչուըները հետախուզութեամբ Ռեթէլի վրայ կը հանգչէին, որն որ կայսերական ձեռաց մէկ նշանին համեմատ՝ մօտաւոր աթոռի մը վրայ նստաւ:

— “Վերելայ որ տակնուվրայ էք: Յուսամ որ դժբախտութիւն մը չըլլայ ասոր պատճառը:

— “Անձնական դժբախտութիւն մը չկայ, Ինքնակալ Տէր: Բայց Ձեզի դժբախտութիւն մը կը սպառնայ, Ձեր ընտանեաց եւ բովանդակ Գաղղիայի, ”:

Նաբոլէոնի պաղ, քարեղէն կերպարանքն աս խօսքին քիչ մը կենդանութիւն եկաւ. անցողակի մը զարմանքի նշաններ տեսնուցան սովորաբար անկենդան դիմացը վրայ:

“Թողութիւն տուէք, վեհափառ Տէր, եթէ հաւատարմութիւնս ու սէրս զիս այնպիսի բացատրութեանց կը մղէ, որոնք արքունեաց սովորութեանց ամէն ձեւերուն հակառակ են: ”

— “Ինք զինքնիդ ջատագովելու պէտք չունիք, սիրելի Աոմաս. հաւատարմութեան նախանձայողութիւնը գիտեմ յարգել: Ձեր

անցեալ կեանքը՝ զՁեզ կայսերական ընտանեաց շրջանին մէջ կը դասէ: Ըսելիքնիդ բացայայտ եւ համարձակ ըսէք: Ի՞նչ է զՁեզ վրդովողը:

— «Վեհափառ Տէր, կ'ուզէք եղեր զՔահանայապետը զոհել, քրիստոնէութեան սուրբ Հայրն առանց պաշտպանութեան իւր թշնամեաց ձեռքը մատնել:

— «Ինչպիսի՞ երեւակայեալ մտածմունք զՁեզ այս զարմանալի կարծեաց մէջ ձգեցին:

— «Բարեկամի մը նամակը նոյն մօտալուտ վտանգն ինձի իմացուց:

— «Ի՞նչ է այն բարեկամին անունը:

— «Հրաման տուէք, վեհափառ Տէր, որ բարեկամն Ձեր շնորհքը կորսընցընելու վտանգի մէջ չձգեմ:

“Ըրած հարցումն պարզապէս հետաքրքրութիւն մըն էր, ըսաւ անտարբերութեամբ Կայսրը: Անկարելի է որ Ռեթէլ կոմսին մէկ բարեկամն իմ շնորհքս կորսընցընէ: Զիարդ եւ իցէ, ինչ որ այսօր գաղտնիք մըն է, շատ չ'անցնիր լրագիրներն աշխարհքիս պիտի ծանուցանեն. այս ինքն թէ Իտալիայի հետ դաշնագրութիւն մը պիտ'որ ընեմ: Ստոյգ է՝նոյն դաշանց մէջ այս որոշումն ալ կայ, որ երկու տարի ետքը մեր զօրքերը Հռոմէն ելլեն. բայց ոչ ոք կրնայ ասկից հետեւցընել թէ զՔահանայապետն իւր թշնամեաց ձեռքը կը մատնենք:

“Վեհափառ Տէր, կ'երդուընցընեմ զՁեզ նոյն դաշինքը մի դնէք. այսպէս կ'աղաչէր Ռեթէլ կոմսը: Գաղտնի ընկերութեանց

եկեղեցւոյ Գլխոյն Կէմ ունեցած
ատելութիւնը կը ճանչնաք: Մեր
զօրաց Հռոմէն ելլելը՝ քահանայ-
ապետական ատուոյն ամէն թըշ-
նամեացը նշան պիտ'որ ըլլայ ան-
պատսպարան Պիոս Թ.ին վրայ
յարձակելու»:

Նաբոլէոն ինքնին անդամ ըլ-
լալով Իտալական գաղտնի ընկե-
րութեանց, ճշդիւ գիտէր թէ
Ռեթէլի ըսածը ճշմարիտ է. սա-
կոյն արտաքուստ այնպէս կը ձեւ-
ացընէր թէ զըուցածին վրայ կը
զարմանայ:

«ԶԶեզ չեմ կրնար ըմբռնել,
ըսաւ: Արնան մեր զօրքերն յաւի-
տեան զքահանայապետը պաշտ-
պանել: Քաղղիացւոց Հռոմ կե-
նալը՝ բոլոր ուրիշ տերութեանց
նախանձը չի՞ գրգռեր: Ոչ. իրաց
սոյն վիճակը պէտք է որ վերջա-

նայ: Քահանայապետն՝ իւր պաշտաման սրբութիւնը, իւր անձին արժանաւորութիւնն այնպէս ապահովութեամբ կը պաշտպանեն իւր բոլոր թշնամեացը դէմ, ինչպէս մեր սուինները:

«Թողութիւն կ'ընէք, ինքնակալ Տէր: Աթոզիկէ հաւատոց թշնամիներն ոչ երբեք կը ճանչնան քահանայապետական պաշտաման սրբութիւնը: Եթէ մեր զօրքերը Հռոմէն ետ կանչէք, Քահանայապետը բանտարկեալ մը կը դառնայ, գուցէ ալ կը սպանուի, իսկ Ձեր Աւհափառութիւնն ինքզինքը, իւր ընտանիքն ու բովանդակ Գաղղիա կործանման վտանգի մէջ կը ձգէ:

— «Ստուգիւ ըսածնիդ զարսանալի խօսք մըն է: Ի՞նչպէս կրնաք այսպիսի սխալական տե-

սուլթիւն մ'ունենալ: Քահանայապետական իշխանութեան բախտըն ի՞նչ կապակցութիւն ունի Գաղղիայի եւ իմ ընտանեացս հետ:

— “Շատ սերտ կապակցութիւն: Եթէ մեծանուն Հօրեղբայրնիդ զՔահանայապետը բանտարկած եւ զլէկեղեցին ներած չըլլար, աքսորանաց մէջ չէր մեռներ:

“Սիրելի Ռեթէլ, Ձեր խորհելու կերպն այսօր ինձի անիմանալի է, ըսաւ Նաբոլէոն: Ար կարծէք արդեօք թէ Եւրոպական տէրութիւնք անոր համար հօրեղբօրս դէմ պատերազմի ելան, որ բանտարկեալ Քահանայապետն ազատեն:

— “Ո՛չ ինքնակալ Տէր. նոյն կարծիքը չունիմ. բայց բուն ըստ

ինքեան Ձեր հռչակաւոր Հօրեղբայրը կործանողը՝ մարդիկ չէին, այլ այն ամենազօր Բազուկը՝ որ զիւր Եկեղեցին եւ զիւր Փոխանորդը կը պաշտպանէ: Դաշնակցեալ իշխանք՝ աստուածային պատժական դատաստանին գործադիրներն եղան»:

Կայսրը լռութեամբ կը նկատէր զԿոմսը, այնպիսի կերպով մը՝ իբր թէ անոր մտաց ողջութեան վրայ կը տարակուսի:

«Թող ըսածս, Ձեզի արտաքոյ կարգի բան երեւայ, աւելցուց Կոմսը: Բայց, ինքնակալ Տէր, ես ցոյցեր ունիմ:

— «Կրնամ ըսել:

— «Մեծաւ հաճութեամբ զանոնք Ձեր Վեհափառութեան առջեւը կը դնեմ»:

Աս ըսաւ Կոմսը, եւ պատմեց

Ֆոնդենպլոյի դղեակը Պիոս Է.ին
 եւ Նարոլէոն Ա.ին մէջ եղած
 նշանաւոր խօսակցութիւնը: Ա՛րե-
 րեւար ու Նարոլէոն Գ. հետա-
 քրքրութեամբ մտիկ կ'ընէ:

“Պիոս Է. պատմութենէն ցու-
 ցընելէն ետքը, այսպէս վերջա-
 ցուց կոմսն իւր խօսքը, թէ Աս-
 տուած զքահանայապետները նե-
 ղողներուն ամէնը կործանած ու
 ոչնչացուցած է, զօրաւոր եւ ազ-
 դու խօսքերով խրատեց Հօրեղ-
 ւայրնիդ: Ոչ երբեք կրնամ քա-
 հանայապետին ըսածները մոռնալ:
 Յաւիտեան աչքիս առջիւր պիտի
 մնայ նոյն սուրբ Ծերունւոյն վսեմ
 կերպարանքը:

“Հինն Աստուած կենդանի է,
 “գոչեց կայսեր դիմացը: Պիտի
 “տեսնեմ թէ ինչպէս Աստուծոյ
 “Բաղուկը զՁեզ պիտի փշրէ: Ա՛լ

“չափերնիդ լեցուած է: Շատ
 “չ’անցնիր՝ ղևկեղեցին հալածող-
 “ներուն վիճակին վիճակակից պի-
 “տ’որ ըլլաք”:

“Այսպէս գուշակեց Պիոս է.
 եւ իւր գուշակութիւնը՝ երկու
 տարի չանցած՝ կատարուեցաւ .

“Պատմութիւննիդ շատ հետա-
 քրքրական է, ըսաւ Նաբոլէոն:
 Ստուգիւ դիպուածը Քահանայա-
 պետին սպառնալեացը հաւանա-
 կանութիւն մը տուաւ:

— “Ոչ եթէ դիպուած, Ինք-
 նակալ Տէր: Երբ որ ամէն դարե-
 ռու պատմական դէպքերն սյն-
 չափ յայտնի կերպով կը վկայեն
 թէ Աստուած երկրի վրայ իւր
 Փոխանորդին պաշտպանն է, ալ
 այնուհետեւ չենք կրնար տարա-
 կուսիլ:

— “Աը ցաւիմ՝ որ Ձեր հաս-

տատուն հաւատքին հետ չեմ
կրնար միարանիլ, սիրելի՛ կոմս:

— “Հօրեղբայրնիդ ալ ֆոն-
դենպլոյ չէր հաւատար. իսկ Ս.
Հեղինէ հաւատաց: Կը ներէք որ
աքսորանացը ժամանակն ասոր վրայ
ըսածները կրկնեմ:

“Անմահ կայսեր ամէն մէկ բա-
ռին վրայ ունեցած մեծարանքս
գիտէք, պատասխանեց Նաբոլէոն:

— “Մեծանուն Աքսորեալը
չատ անգամ կրկնած է աս խօս-
քը. “Նրանի՛ թէ կարենայի եր-
“կրիս վրայ իշխանութիւն ունե-
“ցողներուն ամէնուն գոչել. Յար-
“գեցէք Քրիստոսի Փոխանորդը.
“մի վշտացրնէք, մի բռնաբարէք
“զՔահանայապետը. ասպա թէ ոչ՝
“կը փշոէ կը խորտակէ զձեզ Պե-
“տրոսի Աթոռոյն աստուածային
“Պաշտպանը”:

“Այսպէս կը զրուցէր Կայսրը Ս. Հեղինէ կղզւոյն վրայ: Իսկ ես, վեհափառ Տէր, ինք զինքս երջանիկ կը համարիմ, որ աղէտալի օրերու մէջ, նոյն հանճարեղ իշխանին խօսքերը կրնամ Ձեզի կրկնել:

“Կարելի է՝ աքսորանաց վշտերը Կայսեր մտաց սրութիւնը տկարացուցած ըլլան, առարկեց Նաբոլէոն:

“Իսկ ինք Հօրեղբայրնիդ ասոր հակառակ՝ կը հաստատէր թէ մանաւանդ թշուառութիւնն իւր տեսութիւնը սրած է, պատասխանեց Ռեթէլ:

“Սակայն եւ այնպէս իւր դատաստանին հակառակ կ'ելլէ իրաց ընթացքը, դիմադրեց Կայսրը: Շատ տարիներէ վեր Ռուսիա կը նեղէ զԵկեղեցին, զՔահանայա-

պետր: — Ո՞ւր կը մնայ աստուածային Պաշտպանին պատժող Բազուկը:

— «Թողութիւն տուէք, ինքնակալ Տէր. ոչ երբեք Ռուսիա զՔահանայապետն իր երկրէն մերժեց, ոչ երբեք բռնեց կամ թըշնամեացը ձեռքը մատնեց: Գարձեալ շնորհք ըրէք նկատեցէք Ռուսիայի եւ Գաղղիայի մէջ եղած մեծ տարբերութիւնը: Ռուսիա Քահանայապետին չի հաւատար. ինք Եկեղեցին պաշտպանելու պաշտօն չունի: Իսկ Գաղղիա բոլորովին ասոր հակառակ վիճակի մէջ գտնուելով, իւր պարտաւորութիւնը մեծագոյն է, նոյնպէս ծանրագոյն պատասխանատուութեան տակ կ'իյնայ բնականապէս»:

Այսրն ասոր ուղղակի պատաս-

խան մը չտալով, Կոմսն այսպէս
յառաջ տարաւ իւր խօսքը:

«Չէ թէ միայն հանճարեղ Հօր-
եղբայրնիդ, այլ նաեւ նոր ժամա-
նակին ուրիշ մէկ հռչակաւոր Ղե-
հայետը, կը համարէր թէ եկե-
ղեցւոյ դէմ եղած ամէն թշնա-
մոութիւն՝ քահանայապետին հա-
կառակ գործուած ամէն անիրաւ-
ութիւն, վտանգաւոր է տէրու-
թեան: Խօսքս Պրուշի անուանի
Փրեդերիկոս թագաւորին վրայ է,
զոր շատերը Մեծ կը կոչեն: Արդ
նոյն Տիրապետն իւր կտակին մէջ
այսպէս գրած է:

«Հանդարտ թողուցէք Յիսու-
սեանները . . . հանդարտ թո-
ղուցէք եկեղեցականները: Քա-
հանայապետին զինուք սպառնա-
լիք մ'ընէք. թող տուէք որ իա-
ղաղութեամբ ու հանդարտու-

«Թեամբ իւր պաշտօնը կատարէ:
 «Ապա թէ ոչ՝ դառն ժամանակ-
 «ներ կու գան վրանիդ»,»:

«Պրուշի թագաւորին կտակը
 չի կրնար մեղի օրէնք ըլլալ, պա-
 տասխանեց պաղութեամբ Նաբո-
 լէոն: — Թող տանք այս խնդիրը:
 — Շնորհակալեմ ձեր բարի կա-
 մաց ցոյցին համար:

«Ահ հափառ Տէր, կ'երգուըն-
 ցընեմ զՁեզ, խնդրոյն ծանրու-
 թիւնն աղէկ մտածեցէք, գոչեց
 մեծ այլայլութեամբ կոմսը: Արան
 իօսուած դաշինքը, որով Քահա-
 նայապետն իւր թշնամեաց ձեռքը
 կը մատնուի, զԳաղղիա նորէն
 թշուառութեան մէջ պիտի կոր-
 ծանէ: Քահանայապետին ֆոնդեն-
 պլոյ ըսածին ճշմարտութեան վրայ
 սրտանց համոզուած եմ, զորն որ
 Հօրեղբայրնիդ ալ ետքէն խոս-

տողանեցաւ: Գաղղիա՝ Պետրոսի
 աթոռոյն դէմ բրած անիրաւու-
 թեան համար՝ ծանր ծանր պա-
 տիժներ կրեց, օտար ազգաց յար-
 ձակումներովը: Եւ որովհետեւ
 Աստուած անփոփոխական է, պէտք
 է որ նոյն պատճառները՝ միեւնոյն
 հետեւութիւններն ունենան: Ե-
 թէ թող տայ Գաղղիա որ Պիոս Թ.
 իւր երկիրներէն կատարեալ մեր-
 կացուի, առանց պաշտպանութեան
 մնայ, ձեռք իյնայ եւ գուցէ նաեւ
 սպանուի, որ այս ամենայն չիկրո-
 նար. առանց Ձեր վեհափառու-
 թեան թոյլտուութեան գլուխ
 ելլել. — ան ատեն . . . »:

Հաս լուեց կոմսն ու խօսքը յա-
 ռաջ շտարաւ:

«Ան ատեն . . . » կրկնեց կայս-
 րը՝ ստիպելով որ ըսածը լմըն-
 ցընէ:

“Ան ատեն, ըսաւ Ծերունին՝
ծանրութեամբ, դարձեալ օտար
ազգեր աւերելով ու ապականե-
լով Գաղղիա կը մտնեն. եւ Ձեր
Վեհափառութիւնն ալ Հօրեղ-
բօրը պէս կ'ըլլայ”:

Դարձեալ Նաբոլէոնին աչուը-
ներն աներեւութացան. դարձեալ
կը նմանէր մարմարեայ կիսարձա-
նի մը:

“Վերեւայ որ աշխարհքիս ներ-
կայ դիրքը չէք ճանչնար, կոմս
Ռեթէլ, ըսաւ պաղ կերպով մը:
Գաղղիա Եւրոպայի մէջ տէր եւ
հրամանատար է:

— “Ինքնակալ տէր, մի մոռ-
նաք որ աշխարհքիս դիրքը փի-
փոխական է. եւ միայն բարձրեալն
է մեր բախտին տէրն ու վարիչը:

— “Բաւական է: Ինչպէս ըսի,
շնորհակալ եմ:

— «Ո՛հ, ԱԵՏԱՓՈՒՆ ՏԷՐ, նոյն
 իսկ Ձեր շնորհքը կորսընցընելու
 վտանգաւ՝ կը կրկնեմ աղաչանքս:
 Սուրբ Հայրն իւր թշնամեաց ձեռ-
 քը մի մասնէք: Հինն Աստուած
 դեռ կենդանի է: Յիշեցէք Ձեր
 մեծանուն Հօրեղբօրը խօսքը, թէ
 «Մի վշտացընէք, մի բռնաբարէք
 «ղքահասնայապետը: Ապա թէ ոչ՝
 «կը փշրէ կը խորտակէ զձեզ Պե-
 «տրոսի աթոռօցն ամենազօր Պաշտ-
 «պօնին պատժող Բազուկը»:

Կայսրն ոտք ելաւ: Ձեռաց եւ
 գլխոյ գժկամակու թեան նշան մը
 ստիպեց զՎոմնը դուրս ելլելու:

«Յիմար ծեր, ըսաւ բարկու-
 թեամբ Նաբուէոն ինքն իրեն, ե-
 թէ պարագայից շղթայակերոյ
 հիւսուածքը շներեց Հօրեղբօրս
 որ նշանաւոր Կործք մը յաջողցը-
 նէ, հա՞րկ է որ ինձի ալ չյաջողի:

— Քահանայապետին փոտած ա-
թոռն իմ հաշիւներուս վնասովը
պաշտպանելով եմ: Ոչ երբեք: —
Ժամանակն յառաջ կը խաղայ-
անցեալ ժամանակի մէջ ամէնէն
մեծարոյ համարուած բանն ալ կը
նուաստանայ, եւ կ'իջնայ կ'երթայ:
Չկայ ճարտար մը, որ մեռնելու
վրայ եղողին կարենայ կենդանու-
թիւն տալ,,:

Քիչ մը ժամանակ ալ մտախորհ
կեցաւ. եւ դարձեալ գրիչն առաւ
սկսաւ գրել:

ՆԱՐԱԼԷՈՆ Գ. ԿՈՐԺԱՆՆԱԸ ԵՒ ԳԵՐԻ

Հինգ տարի ետքը Ռեթէլ կոմսն իւր Տիգմուր բարեկամին Պելլիւ դղեակը կը գտնուէր. ոչինչ հեռի Սըտանէն:

Նաբուէոն Գերմանիայի դէմ պատերազմ հրատարակած էր:

Մինչ դեռ Գազղիացւոց մեծագոյն մասն անտարակուսելի կը համարէր իրենց զինուց յաղթութիւնը, Ռեթէլ կոմսն հոգով եւ անձկութեամբ կը շարժէր իւր ալեւոր գլուխը:

“Չե՛նք կրնար յաղթող ըլլալ. անկարելի է, կ'ըսէր մեծ տրոմուլթեամբ: Գազղիա եւ իւր կայսրը ծանր ոճրագործութեան Աջ ին-

կած են: Ամենայն ոճրագործու-
թեան վրէժինդիրը կենդանի է
տակաւին:

“ԶԶեզ չեմ հասկընար, Յով-
սէփի մարեկամ, կ'ըսէր Տիգմուր:
Ուր որ պատերազմի տեղեակ ան-
ձինք վառեալ բորբոքեալ ճակա-
տամարտ կը դիմեն, կը յուսան
քանի մը շաբաթուան մէջ Ռենոս
անցնիլ, եւ յաղթանակաւ Պեր-
լինի վրայ քալել. դուք, զարմա-
նալի մարդ, դժբախտութիւն ու
պարտութիւն կը մարգարէանաք:

— “Ես իմ պատճառներս ու-
նիմ, սիրելի Բեռնարդ: Նաբուէոն
այն ամէն իշխանաց վիճակին վիճա-
կակից պիտ'որ ըլլայ, որոնք երկրի
վրայ Բրիստոսի փոխանորդը նե-
ղեցին, հալածեցին, կողոպտեցին:

“Հա՛. դարձեալ Ֆոնդենպլշյ
Պիոս է.ին եւ Նաբուէոն Ա.ին

մէջ եղած խօսակցութեան կը դառնաք, որ նոյն ատենուան մանկլաւկին վրայ այնպիսի խօրունկ ազդեցութիւն ըրած է, գոչեց զուարթութեամբ Տիրմուր: Չեմ ուրանար որ Աստուած Նաբոլէօն Ա.ին արքունական գաւազանը խորտակած չըլլայ, վասն զի զՔահանայատէր բանտարկեալ կը պահէր, եւ զԵկեղեցին տէրութեան մեքենայ մը դարձրնել կ'ուզէր: Բայց միթէ հաճի է որ նոյն դէպքը նորէն կրկնուի: Շատ երկչոտ ու կասկածոտ էք:

« Հինն Աստուած կենդանի է, կրկնեց ծանրութեամբ կոմսը: Այլչափ որ ստոյգ է թէ Բարձրեալն անփոփոխական է իւր էութեան մէջ, որչափ որ ստոյգ է թէ Աստուած Պետրոսի աթոռոյն վերին պաշտպանն է, նոյնչափ ալ ստոյգ

է թէ իւր Բագուկը պէտք է որ
փշրէ խորտակէ՝ նոյն սուրբ աթո-
ռոյն նենգաւոր թշնամին ու հա-
լածիչը:

— “Եթէ այնպէս է, պէտք է
որ պատժական դատաստանը նախ
Իտալիայէն եւ անոր թագաւորէն
սկսի:

— “Աչ, ոչ, բարեկամ: Ստոյգ-
է՛ Իտալիա թշուառաբար պիտի
կործանի, իւր թագաւորին հետ
պիտի ճաշակէ ինչ որ սերմանեց:
Բայց վիկտոր Էմանուէլ չէ Իտա-
լիայի յեղափոխութեան եւ Պե-
տրոսի ժառանգութեան յափըշ-
տակութեանց հայրը. այլ Նաբո-
լէոն Գ. կայսրը:

“Ըստ իմ կարծեացս Նաբոլէոն
Գ. քահանայապետին դէմ այն-
պէս սաստիկ անիրաւութեամբ
չվարուեցաւ՝ ինչպէս իւր Հօրեղ-

բայրը, ըսաւ Տիգմուր: Հիմակուան
 կայսրն ընդ հակառակը զՔահա-
 նայապետը պաշտպանեց: Ասոր
 համար պիտի պատժուի:

«Պաշտպանեց, տէր Աստուած,
 Կոչեց ցաւագին կոմսը: Իրաց ար-
 տաքին երեւութէն պսակէս խա-
 բուեր էք: Ես կ'ըսեմ որ Նաբո-
 լէոն Գ. աւելի քան հասցուց քա-
 հանայապետական ակտոսցն, քան
 Նաբոլէոն Ա.: Արդարեւ Հօրեղ-
 բայրն զՔահանայապետը գերի
 բռնեց, յայտնապէս բռնութիւն
 բանեցուց. բայց Եղբօրորդին խա-
 բէութեամբ, նենգութեամբ, խո-
 րամանկութեամբ կը վարուի: Իւր
 խաբէական քաղաքականութիւնը
 պատճառ եղաւ քրիստոնէութեան
 Հօրը կողոպտուելուն:

«Չեր յիշողութեան հարցու-
 ցէք: Նաբոլէոն Գ. ին արքունեաց

մամուլները չեն՝ որ տարիներով
 ցուցրնել ջանացին թէ քահա-
 նայապետին աշխարհական իշխա-
 նութիւնն անկարելի է: Ո՞չ ապա-
 քէն կայսրն ինքնին գրուածք մը
 հրատարակեց, որով կ'ուզէ որ
 քահանայապետին ստացուածքը
 պարտիզի ու պալատի մը ամփո-
 փուի: Միթէ Գաղղիայի զօրաւոր
 թագուկը փոխ չտուաւ Իտալիայի
 յափշտակող տէրութեան: Այս-
 պէս Նարոլէոն Գ. պաշտպան եւ
 օգնական է զԵկեզեցին կողոպտող,
 քահանայապետին ազատութիւնը
 ջնջող Իտալացւոց: Այս ոճրա-
 գործութեանց պատճառաւ աս-
 տուածային թարկութեան տակ
 ինկած է, ինք եւ թովանդակ Գաղ-
 ղիա իրեն հետ:

“Ըսածնիդ բոլորովին սուտ չէ,
 պատասխանեց Տիգմուր՝ քիչ մը

խորհրդածելէն ետքը: Քանի որ
Նաբոլէոն Իտալիայի հետ այն դա-
շինքը դրաւ, որով Պիոս Թ. էն
Գաղղիայի պաշտպանութիւնը կը
վերցուի, Վայսեր աստղը նուազե-
լու վրայ է:

“Նոյն ատեն զՆաբոլէոն որչափ
երդուընցուցի, ինչպիսի թախան-
ձանօք աղաչեցի որ յիշեալ դա-
շինքը չդնէ, ըսաւ Ռեթէլ: Այս-
րապար: Վայսըն Եկեղեցւոյ աս-
տուածային պաշտպանին վարչու-
թեան չի հաւատար: Բայց շատ
չ'երթար՝ փորձը պիտի առնու թէ
իւր Եկեղեցին նեղողներուն դէմ
անընդդիմակաց զօրութեամբ եւ
բարկութեամբ կենդանի է չինն
Աստուած:

“Ենթադրելով նաեւ թէ Նա-
բոլէոն պատժոյ արժանի է, ի՞նչ-
պէս կրնայ Արդարն ամբողջ եր-

կիր մը պատասխանատու ընել
իւր Իշխանին մեղացը համար, գի-
մադրեց Տիգմուր:

“Ինչպիսի ժողովուրդը՝ նոյն-
պիսի եւ Իշխանը, պատասխանեց
Ռեթէլ: Գաղղիա եթէ ուզէր՝
կրնար ստիպել զՎայսրն որ քրիս-
տոնէաբար կառավարէ. բայց թող
տուաւ որ ամենայն անիրաւու-
թիւն կատարուի: Ազգին միայն
շատ պզտիկ մէկ մասը պարապ
տեղ կը բողոքէր կրօնական ա-
պականութեան դէմ: Եւ ո՞վ ար-
դեօք յառաջացուց անհաւատու-
թիւնը, անբարոյականութիւնը:
Դարձեալ Նաբուէոն Գ. թող
տուաւ որ իւր ապականիչ ազդե-
ցութիւնը բանեցընէ մամուլը,
որն որ այնպէս անկրօն եւ պիղծ
է, ինչպիսի էր փիլիսոփայից մա-
մուլն՝ առաջին յեղափոխութենէն

յառաջ: Ինչպիսի կերպով թու-
նաւորեց եւ քրիստոնէութեան
հակառակ ոգւով լեցուց զբանա-
կը: Ներկայ դրութիւնն այնպիսի
է, որ կրօնական պարտաւորու-
թիւններն հրապարակաւ կատա-
րող պաշտօնակալ մը չի կրնար
յառաջանալ աստիճանաւ: Բանա-
կին մէջ ամենակատար անհաւա-
տութիւն, անամօթագոյն հեթա-
նոսութեան հոգի կը տիրէ: Մէկ
խօսքով՝ Նարոլէոն Գ. զԳաղղիա
անբարոյականութեան եւ ապա-
կանութեան անդունդը ձգեց: Ա-
սիկայ զԵկեղեցին հալածել չէ՞
արդեօք:

“Եթէ արդէն շատոնց յայտ-
նապէս չգիտնայի թէ հրապարա-
կական անագորոյն հալածանքնե-
րը կրօնին այնչափ վնաս չեն հաս-
ցըներ, որչափ Եկեղեցւոյ թշնա-

մի դրուժեան մը գաղտնի ու նենգաւոր դաւադրութիւնները. Նաբոլէոնի կառավարութիւնը բաւական էր զիս առ բանիս համոզելու: Գաղղիա շատ խորունկ ինկած, Աստուծոյ ճանապարհէն խիստ շեղած է: Անոր համար ալ պէտք է որ պատժուի: Հինն Աստուած տակաւին կենդանի է:

— «Որովհետեւ բանակն երեք որդի ունիք, Գաղղիայի պարտութեան վըայ ունեցած համոզումնիդ պէտք է որ զՁեզ կրկնապատիկ դժբախտ ընէ, բարեկամ: Արիացէք, վստահ եղէք մեր զինուորներուն քաջութեան, մեր զորապետներուն ճարտարութեան:

«Քաջութիւն եւ ճարտարութիւն անզօր կ'ըլլան երբ Ամենազօրը պատժական դատաստանի կ'ելլէ, պատասխանեց տիրու-

Թեամբ Ռեթէլ կոմսը: Թէեւ
Գերմանիա դիմացնիս տղոց բա-
նակ մը ասպարէզ հանէր, սա-
կայն եւ այնպէս կը յաղթուէինք:
— Ի՛նչ, կը ժպտիք: Քիչ մը
սպասեցէք, եւ ըլլալիքն անշուշտ
կը տեսնէք»:

Կոմսին դժբախտ գուշակու-
թիւնները կատարուեցան: Հետ-
զհետէ իրարու յաջորդեցին Վայ-
սենպուրկի, Վէօրթի, Սաարպրիւ-
քի քով Գերմանացւոց յաղթու-
թիւնները, եւ Մէցի քով տրուած
արիւնահեղ ճակատամարտները:
Այնուհետեւ բանակներու բազ-
մութիւնը Սըտանի չորս կողմը դի-
զուեցան: Աստաղի կռիւ մը բա-
ցուեցաւ նոյն տեղը: Հազարաւոր
հրազինուց որոտմունքն օդը կը
թնդացընէր, երկիրը կը սասա-
նեցընէր: Պէլվիւի գղեակն ալ ի

Տիմանց կը դողար. ապակիները
կը ճարճատէին:

Տիդմուրսաստիկ այլայլութեան
մէջ էր: Իսկ Ռեթէլ կոմսը թէ-
պէտ եւ տխուր էր, այլ հան-
դարտ եւ յանձնառու: «Աստու-
ծոյ կամքն ըլլայ, կ'ըսէր ստէպ.
Աստուած որդիքս պաշտպանէ,
եւ խորունկ ինկած հայրենիքս
նորէն կենդանութիւն դարձընէ»:

Սեպտեմբերի երկուքին առաւ-
օտը Տիդմուր մեծ զարմանքով
գաղղիացի պաշտօնակալի մը ձեռ-
քով իմացաւ թէ նոյն օրը Պէլ-
վիւ դղեկին մէջ Նաբուլէոն կայսրն
ու Պրուշի թագաւորը պիտի տե-
սակցին: «Ղեհափառ կայսրը ժամը
տասնին ատենները հոս կ'ըլլայ»
ըսելով՝ իւր լուրը լմշնցուց պաշ-
տօնակալը, ձի հեծաւ, աճապա-
րելով մեկնեցաւ:

Դղեկին տէրն ինք իրմէ ելած՝
Ռեթէլ կոմսին սենեակն յարձա-
կեցաւ:

“Տէր Աստուած, մտածեցէք
մէյ մը, կայսրը մարդ խաւրեր է
ծանուցանելու որ այսօր հոս պի-
տի գայ, գոչեց: Հոս Պրուշի
թագաւորին հետ պիտի տեսնուի
եղեր: Իսկ ես Աեհապետներն
ընդունելու համար ամենեւին պա-
տրաստութիւն չունիմ: Զօրքերը
բոլոր պաշարներս սպառած են.
Շամբանիայի վերջին շիշը պար-
պուած է: Քարեկամ, խորհուրդ
տուէք ինձի, ըսէք ինչ ընեմ”:

Կոմսն ամենեւին հանդարտու-
թիւնը չկորսընցուց: Ամենեւին
այլայլութեան կամ զարմանքի ե-
րեւութով մը տխուր ծանրու-
թիւնը չփոխեց:

“Սիրելի, որո՞ն կ'ուզէք ուտե-

լիք հանել, որո՞ւն համար պատրաստութիւն տեսնել, հարցուց անվրդով: — Կայսեր համար: — Հաւատացէք ինձի, Կայսր մը մէկ բանի կարօտութիւն չ'ունենար այն ժամուն, որ իւր կործանումն ու գերութիւնը կը կնքէ»:

Տիգմուր ակոռի մը վրայ ինկաւ:

«Տէր Աստուած, տէր Աստուած, կը գոչէր ձեռուրներն իրարու զարնելով: Հո՞ս, իմ տանս մէջ: Հո՞ս Գաղղիայի կայսրն իւր սուրն ամբարտաւան Յաղթողին պիտի յանձնէ եղեր: Ի՞նչ նախատինք, ի՞նչ դժբախտութիւն»:

Երկու ձեռուրներովն երեսը ծածկեց, եւ սաստիկ կու լար:

«Հանդարտեցէք, սիրելի Բեռնարդ, կ'ըսէր Կոմսը մխիթարելով: Պէտք էր որ այսպէս ըլլար:

Տեսնելիքնիս՝ սրտաշարժ, սասանեցուցիչ բան է, բայց միանգամայն պատկառելի եւ աստուածային. որովհետեւ Բարձրելոյն մէկ պատժական դատաստանը պիտի կատարուի: Այո՛, Հինն Աստուած, Պետրոսի աթոռոյն վերին Պաշտպանը կենդանի է,,:

Քանի մը ժամ ետքը կառք մը դէպ ի դղեակը կը յառաջանար, ետեւէն բազմաթիւ ու շքեղ ձիաւորներով: Հասաւ, ներս մտաւ կառքը. զօրապետի մը բազուկն յեցած՝ կառքէն դուրս ելաւ Նաբոլէոն Գ. սպարապետի համազգեստով: Հիւանդոտ եւ լքած կ'երեւար. կարծես թէ մէկ երկու օրուան մէջ ծերացած էր:

Գղեկին տէրը մէկ քանի բառով իւր բարձր Հիւրը բարեւեց: Նաբոլէոն հազիւ տեսնուելու

չափ գլուխը ծռելով շնորհակալ
 եղաւ: Հոգւով եւ մարմնով յոգ-
 նածի պէս՝ սանդղէն ելլելով,
 սրահը մտաւ: Հոն յանկարծ կե-
 ցաւ, սկսաւ դէպ ի մէկ կողմը
 նայիլ, ուր բարձրահասակ Ծե-
 րունի մը զինքը կը բարեւէր:

“Ստուգիւ Գո՛ւք էք, Ռեթէլ
 կոմս, հարցուց կայսրն այլայլած:

— “Ես եմ, Ինքնակալ Տէր:

“Աքսորանացն ու գերութեան
 ժամանակը Հօրեղբօրս հետը գա-
 ցած էք,” ըսաւ Նաբոլէօն. ձեռ-
 քովը ճակատը ճնշեց ու լռեց:

“Ո՛հ, վեհափառ Տէր, գոչեց
 կոմսը՝ պարագայից ազդեցութե-
 նէն յաղթահարած, զիս կը խոր-
 տակէ Գրոց այն խօսքը թէ “Չար-
 “հուրելի բան է Աստուծոյ կեն-
 “դանւոյ ձեռքն իյնալը”:

— “Այնպէս է, կոմս: Մեծա-

պէս իրաւունք ունիք այս բանս
ինծի զըուցելու, վասն զի իմ կա-
րողութեանս բարձրութեան ժա-
մանակն ալ դառն ճշմարտու-
թիւններն ինծմէ չծածկեցիք :
Այնպէս է, չի կրնար ուրացուիլ :
Եթէ նոյն ժամանակը քահանայ-
ապետին համար ըրած խնդիրնիդ
ու աղաչանքնիդ մտիկ ըրած ըլ-
լայի, հիմայ հոս չէի գտնուեր :

“Զօրեղքօրս ազդարարութիւնը
“կը կատարուի. Մի վշտացընէք,
“մի բռնաբարէք զքահանայապե-
“տը. ապա թէ ոչ՝ կը փշրէ կը
“խորտակէ զձեզ Պետրոսի աթո-
“ռոյն աստուածային Պաշտպանին
“պատժող Բազուկը” : Իմ հասած
վիճակս սոյն ճշմարտութեան ներ-
ցոյց մըն է” :

Ասիկայ կայսրն ինք իրմէ ըսաւ .
վայրկեան մը կեցաւ, յառաջ

գնաց, աներեւոյթ եղաւ սենեկի մը դռնէն ուր սկսաւ սպասել Յաղթողին: Այստեղ հետ եկող բազմութեան մէկ մասը գաւիթը կը կենար, տխուր գնդերու բաժնուած: Երբեք երբեք Նաբոլէոն պատուհանին առջեւը կու գար, երեսն ապականած դժբախտութեան բռան տակ ընկճած:

Ճամանակը կ'երկրննար կ'ընդարձակէր: Յաղթողը չէր երեւար: Չորս ժամ անցած էր, որ Նաբոլէոնին տառապեցուցիչ յաւիտենակութիւն մը կ'երեւար: Մէյ մ'ալ ժամը ճիշդ երկուքին, ձիաւոր զօրքեր գղեկին հրապարակը յարձակեցան ու շարուեցան կեցան: Հեռուէն թմբուկներու ձայներ հնչեցին, կեցցէի աղաղակներ չորս կողմը կը թնդացընէին: Յաղթող թագաւորն երեւցաւ՝

Տեան իշխաններու եւ զօրապետներու բազմութեամբ, Նաբոլէոն կեցած սենեկէն ելաւ եւ մինչեւ գաւիթը թագաւորին ընդառաջ գնաց: Երկու Միապետք լռութեամբ իրարու ձեռք տուին, եւ սենեակ մը մտան:

Գլեկին չորս կողմը գերեզմանական լռութիւն կը տիրէր, թէպէտ եւ այնչափ բազմութիւն կար: Ամէնքը խորագոյնս կը զգային նոյն վայրկենին ծանրակշռութիւնը: Մինչեւ անայլայլակ Պիսմարզ կոմսին կերպարանաց վրայ ներքին պլայլութեան նշմարանք մը կը տեսնուէր: Իրօք ալ ինչպիսի նշանաւոր դէպք էր այնպիսի Տիրապետի մը յանկարծական կործանումը, որն որ տարիներէ վեր Եւրոպայի հրաման կօւ տար, եւ աշխարհքիս բոլոր յարաբե-

րու թեանց մէջ առաջնորդելով
մը միջամուխ կը գտնուէր:

Հովին շնչելէն՝ ծառաստանի
եղեւիններուն հանած սօսաւիւնը
լսելով, շատերը սովորականէն
աւելի կը զգային իբր թէ դա-
տաստան ընելու համար Աստու-
ծոյ հոն գտնուիլը:

Բաւական ժամանակէ ետքը
սենեկին դուռը բացուելով, Գու-
լիելմոս թագաւորը դուրս ելաւ՝
շարժած եւ այլայլած: Մինչեւ
սանդղին գլուխը հետը գնաց
գերի ինկած կայսրը: Հոն կեցաւ,
գլուխը ձախ ձեռքը յեցուցած,
աջը՝ արցունքովը թրջած թաշկի-
նակով մը:

Գուլիելմոս թագաւորը ձի հե-
ծաւ. քիչ մը ետքը գերի կայսրն
ալ ճամբայ ելաւ:

“Ելանի՛ թէ բոլոր աշխարհքս

այս տեսարանին ականատես եղած
 ըլլար, գոչեց Ռեթէլ կոմսը, պա-
 տուհանէն՝ ուր կեցած՝ գացողնե-
 րուն ետեւէն կը նայէր: Աւասիկ
 մեծազօր Տիրապետ մը կ'երթայ՝
 կործանած, գերի ինկած, փշրած
 Յաւիտենականին պատժող ձեռ-
 քէն:

ՌԵՔԵԼԻ ՄԱՐԳԱՐԷՈՒԹԻՒՆԸ

Խաղաղութիւնն եղած էր: Գերմանական զօրքերն սկսած էին Գաղղիայէն ելլել, Գաղղիացի դերիներն ալ Գերմանիայէն ետ դառնալ:

Ռեթեյ կոմսը Փարիզէն քանի մը մղոն հեռաւորութեամբ գեղի տուն մը կը բնակէր: Յառաջուան հարուստ ու մշակեալ երկիրներուն տեղը՝ իւր չորս կողմն աւեր ու ապականութիւն կը տիրէր: Ամէն կողմ՝ ուրիշ բան չէր տեսնուեր՝ բայց եթէ ձիերէ եւ բանակներէ կոխկռտուած արտեր, այրած տներ, կործանած ագարակներ: Գլխաւորաբար Փարիզի հա-

րուստներուն ամաբաստուն ապարանքներն ու դղեակները՝ խիստ տխուր տեսարան կ'ընծայէին:

Քարեկեցութիւն, ունայնասիրութիւն, շքեղասիրութիւն, բարակցած կարօտութիւնք, զգացական ցանկութիւնք՝ նոյն տեղերն այն ամէն առարկաներով լեցուցած էին որոնք բնութեան պարզութենէն ու բարոյականութենէ հեռացած Փարիզցիներուն ճաշակն ու կիւքերը կրնային յագեցընել: Նոյն տեղերն Աստուծմէ դուրս բարոյական կարգադրութիւններն անդադար առտան կը կոխուէին. մեծաւ մասամբ ազականեալ մարդիկ Սողոմազուոց ու Գոմորազուոց քով դասուելու արժանի մարդիկ էին հոն կեցողները: Անոր համար նոյն տեղերուն բակչաց վրայ ալ հասաւ Աստուծոյ պատուհա-

սը, ինչպէս հասած էր յիշեալ
քաղաքներուն վրայ, այս անգամ
չէ թէ հրեղէն անձրեւով, այլ
անագորոյն պատերազմաւ:

Ամարաստուն ապարանքներուն
բովանդակ շքեղութիւնն անե-
րեւոյթ եղած էր: Փարիզցիք
թողած փախած էին, կամ օտար
երկիրներ կ'ապրէին նեղութեան
եւ անձկութեան մէջ, եւ կամ
Փարիզ փակուած՝ սովամահ կ'ըլ-
լային ձիու, շան, մկան մսի կարօ-
տած: Իսկ իրենց յառաջուան
բնակարանները՝ կը կենային Գեր-
մանական զօրքերը որոնք իսկզբան
նոյն տեղերուն շքեղութեան ու
պերճութեան վրայ կը զարմանային
բայց յետոյ ձմերուան սաստկու-
թենէն ստիպուած՝ մեծագին կահ-
կարասիքը կրակարանները կը նե-
տէին. Փարիզի կնամարդիներու

փափուկ բարձերուն վրայ՝ իրենց վաստակաբեկ անգամները կը հանգչեցընէին. ոսկեզարդ սրահներն ախոռ ըրած էին եւ զըւարթ ու թեամբ կը տեսնէին իրենց պատերազմական ձիերուն՝ զարմանքով իրենք զիրենք հսկայածեւ հայելիներու մէջ դիտելը:

Այսպէս Փարիզի շրջանակներն աւերած ու ապականած էր, եւ նոյն իսկ մայրաքաղաքին վրայ կը տեղային Գերմանացւոց ռումբերը, յետոյ նոյն իսկ Գաղղիացւոց գնդակները, մինչեւ վերջապէս սկսան դժոխային կատաղի ոգւոց նման մարդիկ իրենց սեպհական տարեր մէջ զուարճանալ եւ զՓարիզ կրակով ոչընչացընել:

Այս ամենայն արհաւրաց մէջ Ռեթէլ կոմսն Աստուծոյ պատուհասիչ ձեռքը կը տեսնէր:

“Աստուած միշտ միեւնոյն կը մնայ, կ'ըսէր Ծերունին: Մեր նախածնողքը դրախտէն մերժողը, մեղաց պատճառաւ երկրի վրայ իւր անէծքը տուողը, մոլութեանց մէջ ընկղմած մարդկութիւնը ջըր-հեղեղաւ ջնջողը, ամբողջ պետութիւններ կործանողն ու բովանդակ ազգեր իւր բերնին շընչովն աներեւոյթ ընողը, — միեւնոյն Աստուած յիշեցուց Քաղղիայի որ ինք տակաւին կենդանի է: Ինչպէս որ ատեն մը Փղշտացիներն ապականեալ Իսրայէլացւոց վրայ, նոյնպէս հիմակ ալ ապականեալ Քաղղիացւոցս վրայ Գերմանացիներն արձակեց:

“Արդեօք իրատն ու ազդարարութիւնը պիտի հասկընանս, ո՛հ էքքդ Քաղղիա: Պիտի տեսնենս Աստուծոյ մատը եւ իրեն դառնաս,”:

Այս կերպով կը խօսէր ստէպ
 Կոմսը, որ ինքնին ծանր վշտաց
 փորձն առած էր: Իւր երեք որ-
 դիններէն մէկը միայն ետ դարձած
 էր: Նոյն իսկ հայրենեացն անլուր
 թշուառութիւնը զինքը շատ սաս-
 տիկ կը վշտացընէր: Բայց որչափ
 որ մեծ էր ցաւն ու սաստիկ,
 նոյնպէս մեծ ու սաստիկ էր Պրու-
 շի դէմ զգացած բարկութիւնն
 ու ատելութիւնը: Օրըստօրէ
 գաղղիական լրագրաց մէջ զար-
 հուրելի նկարագիրներ կը կար-
 դարԳերմանացի զինուորաց գոր-
 ծած անագորոյն եւ ամօթալի
 գործքերուն վրայ: Ամէնէն աւելի
 Պրուշներն իբրեւ բարբարոս,
 կրակ ձգող, գազանասիրտ, տղայ-
 ասպան, անպատկառ կը ստորա-
 գրուէին: Գերմանական կայսրու-
 թիւնն ալ իրեն շատ անհաճոյ

էր, վասն զի իբրեւ Գաղղիայի դէմ սպառնալիք մը կու գար իրեն:

Այսպէս տխուր կեանք մը կ'անցընէր Ռեթէլ կոմսը, ցաւերէ կքած, ատելութենէ չարչարուած: Քանի կ'երթար՝ աւելի խոք լռութեան մէջ կը թաղուէր, եւ ոչ երբեք իւր թախծալից կերպարանքը ժպիտով մը կը զուարթանար:

Մէյ մ'ալ իւր վրայ մեծ կերպարանափոփութիւն մը տեսնուեցաւ: Գերմանիայի լրագիրները լրեր սկսան տալ, որոնց վրայ սաստիկ ուրախութիւն կը ցուցընէր: Նոր աղանդի մը վրայ տեղեկութիւն կու տային նոյն լրագիրք, որ Քահանայապետին անսխալութիւնը կը մերժէր, եւ որուն ձեռք կը բռնէին Գերմա-

նական տէրութիւնք: Գարձեալ
կը տեսնէր լրագիրներէն՝ որ Գաղ-
ղիայէն առնուած գաւառներուն
մէջ կաթուղիկէ կրօնին դէմ
թշնամական հոգի կը ցուցնեն
Գերմանացիք: Որչափ աւելի այս-
պիսի լրեր կ'ընդունէք, այնչափ
աւելի զուարթութիւնը կը մեծ-
նար:

Օր մը որդւոյն աղաչեց, որ
զինքը Գիվոլի տանի, զբօսանաց
տեղ մը, ուր ամէն օր կանոնաւոր
կերպով կը ժողվուէին Գերմա-
նական պաշտօնակալք:

«Գիվոլի, կ'ըսէք, հայր, հար-
ցուց զարմացմամբ որդին: Ան-
շուշտ կը մոռնայք որ ամէն օր կէ-
սօրէն ետքը Գերմանացիք հօն կը
ժողվին:

«Մանաւանդ թէ նոյն պատ-
ճառաւ է հօն երթալ ուզելս,

պատասխանեց Տերունին: Արտաքոյ կարգի ծանր նիւթի մը վրայ կը բաղձամ լուսաւորութիւն, ստուգութիւն ունենալ»:

Այսպէս երկուքը մէկտեղ կառքով Գիվոլի գացին: Հոն պարտիզին մէջ սեղանի մը քով նստեցան, որուն չորս կողմը շարուած Գերմանական պաշտօնակալները կրակով կը խօսակցէին: Ալեւոր կոմսը, որ շատ աղէկ գերմաներէն գիտէր, խօսակցութեան մէջ խառնուեցաւ: Ճարտարութեամբ խօսքն իւր դիտած նիւթին տարաւ, եւ շուտ մը սկսուեցաւ ճառուիլ նոր կայսրութեան կաթողիկէ եկեղեցւոյ նկատմամբ բանեցընելու քաղաքականութեան վրայ:

«Ամենեւին տարակուսի տակ չ'իյնար, ըսաւ գնդապետ մը, որ

կառավարութեան բարձրագոյն շրջաններուն մէջ կը խորհուի Գերմանական ազգային եկեղեցի մը կանգնել: Ա՛լ Հռոմի վնասակար ազդեցութիւնները դադրելու են:

“Կատարեալ կը միաբանիմ ես ալ, գոչեց հազարապետ մը: Հռոմէականութիւնը Գերմանիայի միշտ վնասակար եղած է: Միջին դարերը Գերմանական կայսերք՝ փառասէր քահանայապետաց հետ անընդհատ կռուոյ մէջ գտնուած են: Նոյն կայսրութեան մէջ այս վէճերուն՝ մէկէն անով վերջ կը տրուի, որ Գերմանիա Հռոմէն կը բաժնուի:

“Բայց սս բանս ի՞նչպէս կարելի է, հարցուց անհնարին հետաքրքրութեամբ Կոմսը: Գերմանիայ մէջ միլիոնիաւոր կաթո-

ղիկեայք կան. յանձն կ'առնուն
անոնք որ զիրենք իրենց եկեղե-
ցւոյն Գլխէն բաժնեն:

“Կաթողիկեայք պէտք է որ
գլուխ ծռեն, պատասխանեց
սաստկութեամբ գնդապետը: Զօ-
րաւոր կառավարութիւն մը ամե-
նայն ինչ կրնայ գլուխ տանիլ.
Իսկ Գերմանիայի կայսրութեան
կառավարութիւնը բաւական զօ-
րութիւն ունի այնպիսի եկեղեցի
մը հիմնելու, ինչպէս հարկաւոր է
որ ըլլայ նոր կայսրութեան մէջ:

“Պիսմարզ իշխանը սրամիտ ու
խոհեմ քաղաքագէտ մըն է, ը-
սաւ ժպտելով Կոմսը: Կաթողի-
կէ եկեղեցւոյ հետ ճակատ տա-
լով, հազար ութհարիւր տարիէ
վեր ամենազօր Տիրապետներ յաղ-
թուեցան առանց բացառութեան:
Պիսմարզ Եկեղեցւոյ դէմ պատե-

րազմի ելլելու քաղաքական սխալ-
մունքը չ'ըներ», :

Պաշտօնակալք ծիծաղեցան :

«Պետութեան դիւանադպրին
դիտաւորութիւններն ինծի ան-
ծանօթ են; պատասխանեց հե-
ծելապետ մը: Քայց նոր կայսրու-
թեան մէջ կրօնական կռիւներն
արդէն սկսած են: Գերմանական
կառավարութիւնք այնպիսի եկե-
ղեցական ուսուցիչներ հրապարա-
կական պաշտօններու կը հանեն
որոնք իրենց եպիսկոպոսներէն
բանադրուած են: Նոյն ըննա-
դրեալ ուսուցիչք կը կրթեն կա-
թողիկեայ երիտասարդները՝ հա-
կառակ արգելման եպիսկոպոսաց
եւ քահանայապետին, որուն ան-
սխալութիւնը կ'ուրանան: Առա-
վարութիւնք կանոնաւոր կերպով
թողակնին կու տան նոյն կա-

խեալ եւ Քահանայապետէն բա-
ժանեալ եկեղեցականաց: Ես կը
կարծեմ որ այս ամենայն՝ պար-
զապէս պատերազմի հրատարա-
կութենէն աւելի բան մըն է, ար-
դէն յառաջամարտներու կռիւ է:

“Ստոյգ կ'ըսէք, գոչեց ուրա-
խութեամբ Կոմսը: Այս լրերը
հարտատուն են:

“Կրնաք ապահով ըլլալ, պա-
տասխանեց գնդապետը: Ամէն լը-
րագիրներն ասոր վրայ կը խօսին:

“Ահաւասիկ, հաճեցէք կար-
դալ,” ըսաւ հազարապետը լրա-
գիր մը տալով:

Կոմսը լրագիրն առաւ, եւ կար-
դացած ժամանակը դէմքը ցնծու-
թենէն կը ցոլանար:

“Ա՛լ տարակոյսս փարատեցաւ,
ըսաւ լմընցընելէն ետքը: Գեր-
մանիայի քանի մը տէրութեանց

մէջ կրօնական պատերազմն սկը-
սեր է: Բայց ի՞նչ պիտ'որ ըլլայ
եւթը:

«Յաղթանակ Գերմանականու-
թեան ընդդէմ Հռոմէականու-
թեան գոչեց գնդապետը: Գեր-
մանիայի մէջ Քահանայապետին
իշխանութիւնը պիտի կործանի,
ոչընչանայ: Տասը տարիէն կայս-
րը՝ բոլոր Գերմանացւոց կրօնական
ու քաղաքական գլուխը կ'ըլլայ,
ըստ ամենայնի այնպէս ինչպէս է
Ռուսիայի մէջ Ռուսաց կայսրը:
Կեղծաւորք եւ Հռոմէապաշտք կը
վնասուին, կ'ոչընչանան կը դառ-
նան. եւ ընդհանրական Գերմա-
նական եկեղեցին կը լեցընէ բո-
լոր կրօնական կարօտութիւնները,
որոնք արդէն քիչ բան են ժա-
մանակիս ամէն կրթեալ մարդիկ-
ներուն քով:

, “Ուրեմն ազգային եկեղեցի մը, ըսաւ Ռեթէլ կոմսը շատ զուարթ կերպով: Եթէ չեմ սր-
 խալիր, Նաբոլէոն Ա. ալ նոյն գաղափարն ունեցաւ: Նաեւ ինք
 ուղեց զԳաղղիա Հռոմէն բաժնել, եւ
 ազգային եկեղեցի մը հիմնել: Բայց վրայ եկած դէպք մը կայ-
 սերական ծրագրին գլուխ ելլե-
 լուն արգելք եղաւ: Նաբոլէոն կործանեցաւ եւ տարագրութեան
 մէջ մեռաւ: Այս կերպով եղաւ, Տեա՛րք,
 որ այսօր եպիսկոպոսունք քահանայք,
 կաթողիկեայք կան Գաղղիա, եւ
 Հռոմ ալ՝ Քահա- նայապետ մը:

“Նաբոլէոն Ա.ին ժամանակը պարագաներն ազգային եկեղեցի
 հիմնելու համար դեռ հասունցած չէին,
 զրուցեց գնդապետը: Այս- օր իրերը շատ աւելի յարմար

վիճակի մէջ են՝ գէթ Քերմանիա: Ամէն կողմ այնպիսի եկեղեցւոյ մը կարօտութիւնը կը պագցուի, որ ժամանակիս քաղաքակրթութեան համեմատ ըլլայ: Ասկից ծագած է Քերսանիայի մէջ այն սաստիկ հակառակութիւնը քահանայապետական յանդգնութեան դէմ, որով ինք զինքն իբրեւ անսիւլական ուսուցիչ երեւան կը հանէ. եւ այսպէս կ'ուզէ խիղճերը գերութեան մէջ ձգել: Ասոր դէմ ելած սրտմտութիւնն ընդհանուր է, որով եւ շատ յարմար ժամանակ է հիմնց զՔերմանիա Հռոմէն բոլորովին բաժնելու:

“Այս ամենայն ինձի նոր եւ շատ հերաքրքրական է, ըսաւ դարձեալ զուարթութեամբ Կոմսը: Բայց ի՞նչ գաղափար կայ

Գերմանիայի մէջ Քահանայապետին անսխալ վարդապետութեան պաշտօնին վրայ :

“Բողորովին ճիշդ գաղափար մը, պատասխանեց հազարապետը: Անսխալ Քահանայապետը կրնայ ուզածին չափ նոր հաւատոյ մասունք շինել. — ամէնէն անմտական ու ծաղրելի բաներն իբրեւ աստուածային յայտնութենէ յառաջ եկած ցուցրնել. — բանադրանքներով ու նզովքներով կրնայ կաթուղիկեաներն ստիպել ամէն կերպ ապշութեանց հատարու :

“Մի մոռնաք, աւելցուց գրնդապետը, Քահանայապետին այն պահանջմունքն ալ, որ կարենայ վար առնել՝ իւր կամաց ու հրամանաց համեմատ կառավարել չուզող Վեհապետները: Այնպէս

որ եթէ քահանայապետն հաճի
հերետիկոս ազգի մը դէմ պա-
տերազմ բանալ, պէտք է որ կա-
թողիկեայ զինուորները կռուի
երթան:

“Միանգամայն Պետրոսի երկ-
դրամեանը* պէտք է որ վճարեն
խեղճ կաթողիկեայք որչափ որ
քահանայապետը կը խնդրէ, հաս-
տատեց հեծելապետը: Ոչ ոք
կրնայ այս քահանայապետական
հարկապահանջութեանց դէմ դը-
նել. վասն զի ինչ որ Անտիալա-
կանը կը պահանջէ, պէտք է որ
ամէնքն ըստ խղճի կատարեն,,:

Կոմսը մեծ զարմանքով մտիկ
կ'ընէր քահանայապետական ան-

* Denier de S. Pierre, որ է՝ քա-
հանայապետին դրամական կարօ-
տութեանց օգնութեան հասնելու
համար, հաւատացելոց տուած կա-
մաւոր տուրքը:

սխալութեան այս մեկնութիւնները, որոնք իրեն այնպէս անհամ, այնպէս ծաղրական կ'երեւային որ հազիւ կրնար բարձրաձայն ծիծաղը զսպել:

«Քահանայապետին սոյն այլանդակ պահանջմանց դէմ Գերմանացւոց ունեցած սրտմտութիւնը շատ բնական է, ըսաւ:

«Իսկ ես չեմ կրնար ըմբռնել, գոչեց բարկութեամբ գնդապետը, թէ ի՞նչպէս կրնայ այս ծեր Հռոմէական շերէցը յանդգնիլ՝ այսօրուան քաղաքակրթութեան ու լուսաւորութեան այսպէս բիրտ կերպով ընդդէմ ելլելու: Տէրութեան բոլոր իրաւունքները, առաւելութիւնները, զօրութիւնն իրեն կ'ուզէ առնուլ, եւ այնպէս կը վարուի իբրեւ թէ նոր Աստուած մ'ըլլար:

“Ուրեմն, Տէր, Գուք կը կարծէք որ տէրութիւնն ըլլայ այսպիսի նոր Աստուած մը, հարցուց կոմսը:

“Աստուած անուան հետ չէի ուզեր ամենեւին կրօնական աւելորդապաշտութեան գաղափար մը կապել, պատասխանեց գնդապետը: Ամէն դպրոցի աշակերտ այսօրուան օրը գիտէ թէ այսպիսի Աստուած չկայ: Ա՛ն ուզէի միայն ըսել որ ամէն բանի մէջ վերին իշխանութեան եւեթ ձեռքը կը գտնուի, որով եւ իրաւունք ալ ունի նոր կրօն մը հիմնելու, որն որ ժամանակին կարօտութեանց համաձայն ըլլայ, ուստի եւ ազգային եկեղեցի մը:

“Ձեզի հետ կը միաբանիմ, Տէր, ըսաւ Ռեթէլ: Եթէ չինն Աստուած Գերմանիայի մէջ իշ-

խանութենէն վար առնուած է, ասկից ի հարկէ կը հետեւի որ նոյն Աստուծոյ կրօնն ալ ջնջուած է: Ընդհակառակն տէրութեան իշխանութիւնը՝ եթէ նոր գերմանական Աստուածն է, ունի իրաւունք ուզած կերպովը տէրութեան կրօն մը հիմնելու, որն որ բողոքովին համաձայն ըլլայ Գերմանացւոց ճաշակին ու կարօտութեանցը: — Տե՛տք, եւ ոչ իսկ կրնայի երեւակայել որ Գերմանիայի մէջ այսպիսի անհնարին յառաջադիմութիւն եղած ըլլայ»:

Պաշտօնակալք մեծ հաճութեամբ լսեցին աս խօսքը: Աոմսին հենդնական մտօք ըսելը չիմանալով:

«Գերմանականութեան յաղթութիւնը կատարեալ է, գոչեց հազարապետը մեծամտութեամբ:

Գերմանական զօրութիւնն ու
Գերմանական հանճարը յաղթա-
նակ կը կանգնէ չէ թէ միայն պա-
տերազմի դաշտերուն վրայ, այլ
նաեւ ամէն ուրիշ նիւթերու մէջ:

“Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ, Տեա՛րք,
հարցուց Կոմսը, որ գերմանացի
զօրքերն այնպէս հրապարակական
ցոյցեր տուին իրենց կրօնասիրու-
թեան եւ հաւատոյ: Քաղղիայի
մէջ ընդհանրապէս ամէնուն աչ-
քը զարկաւ Գերմանական գնդե-
րուն կրօնական ոգին ու աս-
տուածպաշտութիւնը: Մինչեւ
նոյն բարոյական յատկութիւննե-
րուն տուին շատերը Ձեր զինուց
զարմանալի յաջողութիւնն ու փա-
ռաւոր յաղթութիւնները: Ըսուե-
ցաւ թէ մեր բանակները միշտ
պիտի պարտուին, վասն զի անաս-
տուած, անկրօն, քրիստոնէու-

Թեան թշնամի են: Գերմանիայի
բանակն անընդհատ կը յաղթէ,
վասն զի Աստուծոյ երկիւղ ունի:

“Ասիկայ սիսալ կարծիք է, պա-
տասխանեց գնդապետը: Մեր յաղ-
թութիւնները կրօնի հետ ամե-
նեւին կապակցութիւն չունին:
Սակայն եւ այնպէս չեմ ուրանար
որ նաեւ Գերմանիա ժողովրդեան
ստորին՝ դասերուն մէջ աւելոր-
դապաշտութիւն չգտնուի: Ապա-
գայ ազգային եկեղեցին անտարա-
կոյս անմիտ ժողովուրդը նոյն հիւ-
անդութենէն կ'ազատէ:

“Եթէ անմիտ ժողովուրդն ալ
հաճի չին Աստուծոյ կրօնը՝ տէ-
րութեան նոր Աստուծոյն կրօնին
հետ փոխել, ըսաւ կատակելով
մը կոմսը: Բայց շատ կը վախնամ
որ մշտայաղթ Պիսմարզ իշխանին
ալ զօրութիւնը չբաւէ ժողովրդ-

դեան բազմութիւնն ազգային եկեղեցւոյ մէջ մղելու: Այսպէս ամէն ճիգն ու բոլոր ծախքը պարապ տեղ շոյլած կ'ըլլայ. վասն զի կրթեալներն ընդհանրապէս ամենեւին եկեղեցւոյ կարօտ չեն. իսկ հաւատացեալ ժողովուրդն չին Աստուծոյ չի բաժնուիր:

“Ասկից զատ՝ կրնաք հաստատութեամբ հաւատալ, Տեա՛րք, որ չինն Աստուած ոսոխ չի կրնար տանիլ: Իւր շանթերը զազգային եկեղեցին կ'այրեն կը տոչորեն, եւ իւր ակնարկութիւնը կը ջնջէ այնպիսի կայսրութիւնը, որ իւր վերին իշխանութեան դէմ ապստամբելու կը յանդգնի”:

Աս խօսքին վրայ պաշտօնակալք ապշած՝ իրարու երես նայելու ատեննին, Ծերունին ոտք ելաւ, կառք նստաւ եւ ճամբայ ելաւ:

Կոմսին որդին գերմաներէն խօսակցութենէն ամենեւին եւ ոչ բառ մը հասկըցած էր: Մեծ զարմանքով տեսած էր թշնամի պաշտօնակալներուն հետ հօրն այնպէս կրակով խօսակցիլը. եւ երբ որ անոր զուարթութեան պատճառն ու խօսքին նիւթն իմացաւ, վերջին աստիճանի սաստկացաւ զարմանքը:

“Չեմ կրնար ըմբռնել, հայր, ըսաւ, թէ ինչպէս կրնաք եկեղեցւոյ հալածման վրայ այնպէս ուրախանալ:

“Եկեղեցւոյ հալածման վրայ սրտանց կը ցաւիմ, սիրելի Կարոլոս, պատասխանեց Կոմսը: Ուրախութիւնս բոլորովին տարբեր պատճառ ունի: Եթէ գերմանական լրագրաց տուած տեղեկութիւնները ճիշդ են. եթէ Գեր-

մանիայի կառավարութիւններուն
 ոգւոյն վրայ պաշտօնակալաց ու-
 նեցած կարծիքն ուղիղ է. ապա
 ուրեմն ըսել է թէ նոր Գերմա-
 նական կայսրութիւնը պատերազ-
 մի պիտ'որ ելլէ կաթողիկէ եկե-
 ղեցւոյ ու քահանայապետական
 աթոռոյն ամենակալ Պաշտպանին
 դէմ: Ուստի եւ այն Բազուկն որ
 քահանայապետաց ամէն թշնա-
 միներն ու Եկեղեցւոյ վրայ յար-
 ձակողները ջնջած է, պէտք է որ
 խորտակէ կործանէ Գերմանական
 կայսրութիւնն ալ:

“Յիմարք: Ար կարծե՞ն արդեօք
 որ Աստուած Գերմանիայի կայ-
 սրութեան համար բացառութիւն
 պիտի ընէ: Այն որ հազար ութ-
 հարիւր տարիէ վեր չկրցան յա-
 ջողցընել մեծազօր Տիրապետներ,
 այս ինքն՝ Աստուծոյ Եկեղեցւոյն

եւ երկրի վրայ Քրիստոսի Փոխանորդին ջնջումը, իրենք կը յուսան գլուխ տանիլ: Հինն Աստուած կենդանի է:

“Յառաջ գնա, ամբարտաւանդ Գերմանիա, յառաջ: Յարձակէ Պետրոսի ժայռին վրայ, նեղէ Եկեղեցին. — եւ ջնջմանդ վճիռն արդէն տրուած կ'ըլլայ: Աստուած իւր խոստումը կը պահէ, զորն որ տուած է ի պաշտպանութիւն Քահանայապետին եւ իւր Եկեղեցւոյն: Դրունք դժոխոց պիտի չկարենան զայն յաղթահարել”:

Կառքը կոմսին ամարանոցին առջեւը կեցաւ: — Սրտի այլայլութիւնն եօթանասունուիրեք տարւան Ծերունւոյն վրայ մեծ ազդեցութիւն ըրած էր: Երկրորդ օրը ծանր հիւանդութիւն եկաւ վրան: Քահանան ուզեց: Յետոյ

իւր աղջիկներն ու որդին կանչեց :
 Կարոլոսին հրամայեց որ Պիոս է .
 Քահանայապետին եւ Նարոլէոն Ա .
 Կայսեր մէջ ֆոնդենպլոյ եղած իոս-
 սակցութիւնն առջեւը կարդայ ,
 զորն որ ինք նոյն ժամանակը ճըշ-
 դիւ գրի առած էր : Մեծ մտա-
 դրութեամբ ամբողջ մտիկ ըրաւ :

“ Որդեակք իմ , ըսաւ՝ ընթեր-
 ցումը լմընցած ատեն՝ տկարացեալ
 ձայնիւ . բովանդակ զօրութեամբ
 աշխատեցէք Գաղղիայի բարոյա-
 կան ու կրօնական վերածնու-
 թեան : Հնազանդութեամբ Աս-
 տուծոյ պատուիրաններուն գլուխ
 ծռեցէք : Մի մոռնաք երբեք թէ
 յաւիտեան կենդանի է Հինն Աս-
 տուած , աշխարհքիս միակ ճշմա-
 րիտ տէրը , թէ առանձնականաց
 եւ թէ տէրութեանց բախտին
 վարիչը : Ահիւ եւ թողութեամբ

իրեն ծառայեցէք, իրեն՝ որուն
երկինք ամռուն է, եւ երկիրս՝ ու
տիցը պատուանդանը,,:

Խօսքն որ լմընցաւ, գլուխը
բարձերուն վրայ ինկաւ: Յովսէփ
Ռեթէլ կոմսը մեռած էր:

Widener Library

3 2044 078 929 304

HD